

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS**

RŪTA BARTULYTĖ

**LIETUVOS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS
SISTEMOS VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
doc. dr. R. Dužinskas**

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

LIETUVOS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS
SISTEMOS VERTINIMAS

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10010

Vadovas

doc. dr. R. Dužinskas

2013 12

Recenzentas

2013 12

Atliko

VPRmns2-01 gr. stud.

R. Bartulytė

2013 12

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS		7
1 SOCIALINĖS APSAUGOS POLITIKOS TEORINIAI ASPEKTAI		9
1.1 Socialinės apsaugos samprata		9
1.2 Socialinės politikos principai		11
1.3 Socialinės apsaugos politikos raida		13
1.4 Socialinės politikos modeliai		18
1.5 Naujoji viešoji vadyba		26
1.6 Atviro koordinavimo metodas		30
2 LIETUVOS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS TEISINIAI ASPEKTAI ...		33
2.1 Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos teisinių aspektų analizė ir vertinimas		33
2.2 Piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos teisinių aspektų Panevėžio rajono savivaldybėje analizė ir vertinimas		38
3 LIETUVOS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS ANALIZĖ IR VERTINIMAS		45
3.1 Metodikos apžvalga		45
3.2 Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos būklės analizė ir vertinimas.....		50
3.3 Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos būklės analizė ir vertinimas.....		56
4 TYRIMAS „PANEVĖŽIO RAJONO SAVIVALDYBĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS VERTINIMAS“		60
4.1 Tyrimo apžvalga		60
4.2 Tyrimo rezultatai.....		61
4.3 Tyrimo išvados		71
5 IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....		73
6 LITERATŪRA.....		78
7 ANOTACIJA		83
8 ANOTATION		84
9 SANTRAUKA		85
10 SUMMARY		87
11 PRIEDAI.....		89

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos socialinės apsaugos sistema	10
2 lentelė. Aktyvios ir pasyvios politikos privalumai ir trūkumai	19
3 lentelė. Lietuvos ir Didžiosios Britanijos socialinių politikų palyginimas.....	24
4 lentelė. Pagrindiniai naujosios viešosios vadybos elementai	28
5 lentelė. Panevėžio rajono savivaldybės įvesti pakeitimai piniginės socialinės paramos tvarkos teikimo apraše.....	39
6 lentelė. Skurdo rizikos riba (Lt per mėnesį)	52
7 lentelė. Skurdo rizikos lygis	53
8 lentelė. Skurdo paplitimo sritys (proc.)	53
9 lentelė. Panevėžio rajono savivaldybės pašalpų gavėjų dinamika	58
10 lentelė Pilotinių savivaldybių gyventojų skaičius	59
11 lentelė. Ekspertų LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatų vertinimas.....	61
12 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatų skaičiavimas Kendalo ranginiam koeficientui nustatyti ...	64
13 lentelė. Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos ekspertų balsų paskirstymas	68
14 lentelė. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo stiprybės ir silpnybės	69

PAVEIKSLAI

1 pav. Socialinės politikos įvedimas uždaroje ekonomikoje.....	15
2 pav. Socialinės politikos įvedimas atviroje ekonomikoje	15
3 pav. Naujosios viešosios vadybos doktrinos principai	33
4 pav. Surdo sprendimo Lietuvoje modelis	33
5 pav. Piniginės socialinės paramos „šviesiosios ir tamsiosios pusės“	34
6 pav. Patobulintas Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos administravimo modelis	43
7 pav. Lietuvos bendras vidaus produktas.....	51
8 pav. Nedarbo lygis Lietuvoje.....	52
9 pav. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Lietuvoje	54
10 pav. Išlaidos socialinei pašalpai Lietuvoje	55
11 pav. Pilotinių savivaldybių išlaidos socialinei pašalpai	57
12 pav. Pilotinių savivaldybių pašalpos gavėjų skaičius.....	57
13 pav. Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos vertinimas	69

PRIEDAI

1 PRIEDAS Panevėžio rajono savivaldybės administracijos informacija apie asmenis pateikusius prašymus dėl piniginės socialinės paramos gavimo nuo 2012-01-01 iki 2012-11-01	90
2 PRIEDAS Panevėžio rajono savivaldybės administracijos informacija apie asmenis pateikusius prašymus dėl piniginės socialinės paramos gavimo nuo 2013-01-01 iki 2013-11-01	91
3 PRIEDAS Tyrimo "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" anketa	92
4 PRIEDAS Europos Sąjungos šalių narių išlaidos socialinei apsaugai (procentais nuo BVP)	98
5 PRIEDAS Skurdo rizikos lygis (po socialinių pervedimų) 2008-2010 m. Europos Sąjungos narėse	99
6 PRIEDAS Skurdo rizikos lygis (po socialinių pervedimų) pagal dažniausią veiklos statusą 2010 m. Europos Sąjungos narėse	100
7 PRIEDAS Tyrimo "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" atsakymai	102

IVADAS

2008 m. prasidėjusi pasaulinė ekonominė krizė Lietuvoje išryškino tokias socialinės apsaugos sistemos problemas, kaip socialinės atskirties didėjimas, žmonių motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stoka ir dėl to kylanti ilgalaikė priklausomybė nuo socialinės paramos, skurdo spąstų rizika, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama atvejai. 2012 m., palyginus su 2008 m., Lietuvoje šešis kartus išaugo socialinės paramos gavėjų skaičius, tai lėmė net aštuonis kartus padidėjusias valstybės išlaidas socialinei pašalpai. Lietuvoje įsivyravęs socialinis neteisingumas ir ženkliai išaugusi našta biudžetui suponuoja Lietuvos piniginės socialinės paramos temos aktualumą.

2012 metų sausio 1 d. pradėta piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka, kurios tikslai – užtikrinti piniginę socialinę paramą tiems asmenims, kuriems jos labiausiai reikia, t.y. didinti socialinį teisingumą, siekti veiksmingesnio ir rezultatyvesnio piniginės socialinės paramos sistemos funkcionavimo, taip pat didinti darbingo amžiaus asmenų motyvaciją integruotis į darbo rinką, mažinti ilgalaikę priklausomybę nuo socialinės paramos, skurdo spąstų riziką, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama galimybes. Tobulinant piniginės socialinės paramos sistemą buvo priimtos Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pataisos, o penkios, Raseinių, Radviliškio, Panevėžio, Šilalės ir Akmenės rajonų savivaldybės, iš šešiasdešimties savivaldybių pradėjo savarankiškai skirstyti paramą. Pagrindiniai pokyčiai yra atliekami keičiant viešojo valdymo metodiką - decentralizuojant sistemos administravimą, įtraukiant piliečius, bendruomenę, nevyriausybinės organizacijas į sprendimų priėmimo mechanizmą, siekiant kokybiškesnio tarp institucijų bendradarbiavimo ir nuolatinio mokymosi iš labiau pažengusių. Šių pokyčių teorinis pagrindas yra naujoji viešoji vadyba ir atviro koordinavimo metodas. Lietuvoje vieni žymiausių socialinės politikos problematiką nagrinėjančių mokslininkų yra Guogis A., Nakrošis V., Bitinas A., Lazutka R. ir kiti. Taigi, šio darbo tikslas išanalizuoti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemą ir įvertinti vykdomų sistemos pertvarkymų veiksmingumą ir rezultatyvumą, nagrinėjant Panevėžio rajono savivaldybės atvejį.

Tema – Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos vertinimas.

Tyrimo problema – Kaip tobulinti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemą?

Tyrimo objektas - Lietuvos piniginės socialinės paramos sistema, Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistema.

Tikslas – išanalizuoti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemą ir įvertinti vykdomus sistemos pertvarkymus, Panevėžio rajono savivaldybės atveju.

Uždaviniai:

1. išanalizuoti ir susisteminti socialinės apsaugos teorinius aspektus;
2. išnagrinėti Lietuvos piniginės socialinės paramos pertvarkos teisinius aspektus;

3. atlikti piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos teisinių aspektų Panevėžio rajono savivaldybėje analizę ir vertinimą;
4. išanalizuoti ir įvertinti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos būklę;
5. atlikti Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos būklės analizę ir vertinimą;
6. atlikti tyrimą "Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos vertinimas", pateikti susistemintus jo rezultatus ir išvadas;
7. pateikti siūlymus piniginės socialinės paramos sistemos Lietuvoje tobulinimui.

Tyrimo metodai - nagrinėjant socialinės apsaugos politikos formavimąsi ir raidą, lyginant susidariusius socialinės politikos modelius, analizuojant viešojo valdymo metodiką ir vertinant jos kaitą, bei formuluojant šio darbo išvadas buvo remiamasi mokslinės literatūros analize ir apibendrinimu, lyginamąja analize, dokumentų analize, aprašomąja statistika, ekspertų apklausos metodais:

1. Mokslinės literatūros analizės metodas taikomas aprašant socialinės apsaugos politikos formavimąsi ir raidą, viešojo valdymo metodiką;
2. Lyginamoji analizė ir aprašomoji statistika taikoma analizuojant Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos būklę;
3. Dokumentų analizė naudojama Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos ypatumų nagrinėjimui;
4. Ekspertų apklausos metodas taikomas išsiaiškinti ir įvertinti piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos naudingumą ir efektyvumą;
5. Kendalo ranginio koeficiento apskaičiavimas naudotas įrodyti ekspertų nuomonių neprieštarumą;
6. Apibendrinimo metodas taikomas formuluojant išvadas.

Darbo apimtis ir struktūra. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriamas valstybės socialinės politikos turinys, pateikiama socialinės apsaugos samprata ir principai, susisteminta socialinės politikos raida, palyginti pagrindiniai gerovės valstybės modeliai, įvertinta naujoji viešoji vadyba, atviro koordinavimo metodas, pagal kuriuos Lietuvoje vykdomi viešojo sektoriaus pertvarkymai. Antroje dalyje nagrinėjami Lietuvos piniginės socialinės paramos pertvarkos teisiniai aspektai, įvertintas Panevėžio rajono savivaldybei suteiktų teisių teikti paramą savarankiškai naudingumas ir efektyvumas. Trečioje dalyje pateikta darbo metodika ir jos pagrindu išanalizuota ir įvertinta Lietuvos ir Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos būklė. Ketvirtoje dalyje nagrinėja ekspertų požiūris į Panevėžio rajono savivaldybėje vykstančią piniginės socialinės paramos sistemos pertvarką. Darbo apimtis - 124 p.

1 SOCIALINĖS APSAUGOS POLITIKOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Socialinės apsaugos samprata

Norint apibrėžti piniginės socialinės paramos sąvoka, visų pirma, reikia išanalizuoti, kaip mokslinėje literatūroje yra apibrėžiama socialinė politika ir socialinė apsauga. Socialinės politikos sąvoka yra labai plati. Socialinė politika galime apibrėžti trimis kryptimis - pirma, tai valstybės vykdoma politika, teikiant specialias paslaugas ir pajamas, nuo kurių priklauso piliečių gerovė; antra - tai dėl pajamų paskirstymo (išmokos ir mokesčiai) vykstantis elgsenos reguliavimas ūkio ir visuomenės sektoriuose; trečia - socialinė politika apima švietimo, šeimos, sveikatos, būsto, migracijos, sveikatos, socialinės paramos ir socialinio draudimo politikas. Analizuojant socialinę riziką patiriančių, marginalinių grupių problemas naudojama socialinės apsaugos sąvoka. Seni asmenys, neįgalieji, ligoniai negali užtikrinti sau pakankamai pajamų, todėl jais turi rūpintis valstybė. Dėl to yra kuriama socialinės apsaugos politika, kurios pagrindinis tikslas - perskirstyti lėšas tarp darbingų ir nedarbingų ar mažas pajamas gaunančių asmenų. Vykdamas šią politiką vyrauja solidarumo principas, tai yra kiekvienas visuomenės narys prisideda prie bendro gerovės kūrimo, yra vieningas, turintis bendras pareigas, atsakomybes, teikiantis tarpusavio paramą.

Socialinės apsaugos (socialinio aprūpinimo) sąvoka yra nuolat besikeičianti, todėl skirtinguose šaltiniuose randami įvairūs apibrėžimai. Europos Komisija socialinės dimensijos sampratą apibrėžia kaip socialinės srities politikos įvairovę, kuri apima kovą su skurdu ir socialine atskirtimi, užimtumą, darbuotojų migrantų socialines teises, darbo teisę, darbų saugą, vyrų ir moterų teisių lygybę, o nacionalinio lygmens socialinė politika, pasak Dromantienės (2011), yra esminė gerovės valstybės kūrimo priemonė, stiprinanti piliečių lojalumą valstybei ir kurianti piliečių tarpusavio solidarumą. Anot A. Guogio (2008), socialinės apsaugos sistema - tai valstybės nustatyti socialinių ekonominių priemonių visuma, teikianti gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų tiems šalies gyventojams, kurie dėl įstatymų numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo pajamų. R. Lazutka (2001) teigia, kad socialinė apsauga, tai politikos priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti asmenis esant įvairioms gyvenimo situacijoms ir sąlygoms, kuriose iškyla asmens pragyvenimo pavojus. Bitinas ir Usonis (2013) šiuolaikinę socialinės apsaugos sistemą apibūdina kaip sistemą suteikiančią tinkamą finansinę paramą, skatinančią užimtumą ir palengvinančią judėjimą darbo rinkoje. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1997 m. kovo 12 d. nutarime pažymėjo, kad socialinės apsaugos sistema turi padėti išlaikyti asmens orumą atitinkančias sąlygas, o prireikus - suteikti asmeniui būtina socialinę pagalbą. N. Barras (2003) išskiria dvi socialinės apsaugos sistemos funkcijas: "Robino Hudo funkcija", kurios uždavinys yra sumažinti skurdą, perskirstyti pajamas ir gerovę, bei sumažinti socialinę atskirtį; taip pat "kiaulės taupyklės funkcija", kuri

pasitelkusi socialinį draudimą, sukuria perskirstymo mechanizmą konkretaus asmens gyvenimo ciklui.

Lietuvos socialinė apsauga susideda iš socialinės paramos, socialinio draudimo ir specialiųjų socialinių teisių (žiūrėti 1 lentelę. Lietuvos socialinės apsaugos sistema). Skirtingai nei socialinis draudimas, kuris remiasi įmokų-išmokų principu, socialinė parama vadovaujasi poreikio principu - asmeniui suteikiama pagalba, jeigu jis yra nepajėgus pasirūpinti savimi, neturi pakankamai lėšų pragyventi ir negali jų gauti iš kitų šaltinių. LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (2003) apibrėžti piniginės socialinės paramos teikimo principai, finansavimo šaltiniai, paramą gaunančių asmenų teisės ir pareigos, paramos gavimo galimybės, rūšys, dydžiai, teikimo sąlygos. Yra akcentuojamas visų kitų galimybių gauti pajamas išnaudojimas prieš prašant socialinės paramos. Socialinė parama yra dengiama iš specialiųjų tikslinių valstybės dotacijų savivaldybėms. Pirmiausia yra įsitikinama kiek asmuo turi turto, kokios yra jo pajamos, ar jis yra išbandęs visas galimybes gauti didesnes pajamas, tuomet teikiama tokio dydžio parama, kuri užtikrintų minimalias pajamas. Socialinei paramai be piniginių išmokų taip pat priklauso įvairių socialinių paslaugų organizavimas ir teikimas. Lietuvos Respublikos (toliau - LR) Konstitucija reglamentuoja pagrindines socialines teises. Socialinio aprūpinimo sistemos pagrindus reglamentuoja LR Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas (priimtas 1993 m.). Šis įstatymas reguliuoja valstybinio socialinio aprūpinimo santykių pagrindus. Įstatyme nustatyta, kad valstybinio socialinio aprūpinimo sistema yra visuomenės socialinio aprūpinimo pagrindas, o greta šios sistemos valstybėje gali egzistuoti įvairios visuomeninės ir privačios socialinio aprūpinimo sistemos, kurių funkcionavimą reguliuoja įstatymai, reglamentuojantys tų organizacijų ir įmonių veiklą.

1 lentelė. Lietuvos socialinės apsaugos sistema

Socialinė apsauga			Specialiosios socialinės teisės
Socialinis draudimas	Socialinė parama		
	<u>Piniginė socialinė parama</u>	Socialinė paslauga	
Pensijų Ligos/motinstės Sveikatos Nedarbo Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų	<u>Socialinė parama</u> <u>Šeimos pašalpos</u> <u>Laidojimo pašalpa</u> <u>Šalpos (socialinė) pensija</u> <u>Šildymo išlaidų kompensacijos</u> <u>Transporto kompensacijos</u>	Socialinės globos įstaigos Senelių, neįgalųjų, našlaičių globos namai Dienos centrai Nakvynės namai Pagalba namuose Slauga namuose	Prezidento pensija Nukentėjusių asmenų pensija Pareigūnų ir karių pensija Mokslininkų pensija Teisėjų pensija LR I ir II laipsnio pensijos

Šaltinis: Guogis A., 2002.

Taigi, socialinė apsauga yra politikos priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti asmenis, kai atsiranda socialinių rizikos: darbo pajamų praradimas (dėl senatvės, negalios, ligos, nedarbo),

išlaikymo praradimas (dėl maitintojo mirties), atsiradus specialioms poreikiams (vaikų išlaikymui, sveikatos priežiūrai), nepajėgumas užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį, kuris apima ir asmens dalyvavimą socialiniame ir kultūriniame gyvenime. O piniginę socialinę paramą galime apibrėžti, kaip visus kitus įmanomus būdus gauti pajamų išbandžiusių nepasiturinčių asmenų paramą.

1.2 Socialinės politikos principai

Svarbią reikšmę socialinės apsaugos teisės sistemoje turi socialinės apsaugos principai, kurių taikymas nusako socialinės sistemos modelį. Principas (lot. principum - pradžia, pagrindas) reiškia pagrindinę kurios nors teorijos, koncepcijos idėją, pradinį teiginį (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985). Skirtingų valstybių socialinės apsaugos teisės sistemoje gali būti taikoma daugiau arba mažiau principų, tai priklauso nuo socialinio modelio, egzistuojančio valstybėje. Norint tartis dėl bendros socialinės politikos, būtina apibrėžti principus, kurie nurodys vystymosi kryptis ir darys socialinę politiką pažangią.

Išskirtinis ES reglamentų socialinės apsaugos srityje bruožas yra tas, kad jie ne harmonizuoja, o koordinuoja ES valstybių narių socialinės apsaugos sistemas, t.y. jie nepakeičia skirtingų nacionalinių sistemų viena bendra ES sistema. Siekdama darnaus asmens ir visuomenės santykio Europos Sąjunga laikosi subsidiarumo principo, reiškiančio įmamasi veiksmų pagal savo įgaliojimus tada, kai bendrai vykdoma politika yra veiksmingesnė už šalių narių veikimą atskirai (Dromantienė, Česnuitytė, 2011) ES valstybėms paliekama teisė nacionaliniuose įstatymuose pačioms nustatyti, kokios yra įmokos, kaip įmokos ir išmokos apskaičiuojamos, koks jų dydis ir kt. Skiriami keturi pagrindiniai ES socialinės apsaugos sistemų koordinavimo principai:

1. taikytinos teisės nustatymas (draudimo vienoje valstybėje principas);
2. lygios galimybės (draudžiama diskriminaciją pilietybės atžvilgiu);
3. socialinio draudimo laikotarpių sumavimas;
4. įgytų teisių išsaugojimas (socialinio draudimo išmokų eksportavimas) (Šaltinis internete. Sodra).

Pasak J. Maculevičiaus (2004), yra išskiriami šeši pagrindiniai socialinio aprūpinimo principai: asmens poreikių atspindėjimo socialinės alimentacijos pagrinduose principas (socialinės apsaugos santykiai ir juos reglamentuojančios normos negali išlikti nekeičiamos ilgą laikotarpį); moterų ir vyrų lygybės principas, solidarumo principas, pensinio aprūpinimo ir diferencijavimo principas (suvienodintos ir supaprastintos pensinio aprūpinimo taisyklės, specialiųjų pensijų skaičiaus mažinimas); pensinio aprūpinimo depolitizacijos principas (kuomet aprūpinimas būtų vykdomas remiantis objektyviais poreikių egzistavimo kriterijais, o ne vadovaujantis atskirų partijų, profesijų atstovų interesais); pensinio aprūpinimo valorizacijos principas (išmokos vertės perskaičiavimas dėl infliacijos ir nuvertėjimo).

A. Guogis (2011) išskiria dešimt tarpusavyje susijusių ir žyminčių pažangų požiūrį į socialinę politiką principų:

1. bendruomenės gerovė - bendruomenė funkcionuoja kaip harmoningas vienetas, individai harmoningai siekia užsibrėžtų tikslų;

2. socialinė įterptis - visi bendruomenės nariai turi turėti pakankamai resursų, kad galėtų dalyvauti normaliaame bendruomenės gyvenime;

3. socialinis solidarumas - kiekvieno bendruomenės nario noras padėti kitam, čia pažangumas pasireiškia per mokesčiais remiamas programas;

4. anomijos prevencija - tai siekis užtikrinti patvarią socialinę politiką esant ekonominiams ar socialiniams pokyčiams;

5. socialinė lygybė ir skurdo mažinimas - tai skatina socialiai stabilią ir integruotą bendruomenę, skurdo mažinimas turi būti pirmuoju prioritetu, nes kitaip skurdas ir socialinė atskirtis trukdo asmenims normaliai dalyvauti bendruomenės veikloje;

6. dekomodifikacija - gyvybiškai svarbių prekių ir paslaugų paskirstymas (sveikatos apsauga, aprūpinimas maistu, švietimo paslaugos) pagal poreikį, o ne kaip prekes, dėl nelygios perkamosios galios; anot Eping-Andersen (1990), kuo visuomenė sąmojingiau dekomodifikuoja svarbiausių prekių ir paslaugų paskirstymą, tuo jos gali labiau pagerinti individualų ir visuomenės gerbūvį;

7. progresyvus apmokestinimas - pajamų perskirstymas siekiant lygybės;

8. "aktyvi", o ne "pasyvi" socialinė politika - socialinės reintegracijos laipsnis yra svarbiausias rodiklis, vertinant socialinio administravimo ir viešųjų institucijų efektyvumą; tai padeda įgyvendinti Naujosios viešosios vadybos priemonės, kurios yra nukreiptos į rezultatus, ir Naujojo viešojo valdymo priemonės, kurios sudaro sąlygas atvirumui, skaidrumui ir pliuralizmui;

9. socialinis įgalinimas - atskirų asmenų ar kolektyvo galimybės priimti sprendimus ir patiems veikti savo gyvenimą;

10. demokratinė valstybė kaip institucija - atstovauja ne pavieniams asmenims ar grupėms, bet visos visuomenės interesui.

Skirtingų mokslininkų išskiriami socialinės apsaugos principai yra panašūs, jie apibrėžia parentą aiškiomis socialinėmis ir kultūrinėmis vertybėmis normatyvinį socialinės politikos modelį, kuriuo galima siekti bendresnio gerovės modelio Europoje. Nors siekti bendresnio modelio įpareigoja daugelis ES dokumentų ir strategijų, kiekviena valstybė nacionaliniu lygiu, atsižvelgdama į savo ekonominį ir socialinį išsivystymo lygį, vykdomą gerovės valstybės modelį, taiko skirtingas priemones ir veiksmus įgyvendinant socialinės politikos principus. Europa pasiekė vienintelį dalyką, vienodindama socialinės politikos modelius - atviro koordinavimo metodą (dar kitaip vadinamą sugretinimo-benchmarking metodu), kuris reiškia mokymąsi iš atskirų šalių geresnės praktikos socialinės politikos srityje. Jo esmė yra ta, kad lyginamuoju būdu yra išskiriamos

geriau dirbančios organizacijos, kaip pavyzdžiui nagrinėjamu atveju: savivaldybių socialinės paramos skyriai, į kuriuos likę skyriai turi lygiuotis ir mokytis iš labiau pažengusių. Tokie pokyčiai yra lengviau priimami iš kitų nei dideli struktūriniai pertvarkymai, todėl svarbu išnagrinėti, kokią naudą duotų naujosios viešosios vadybos ir atviro koordinavimo metodo taikymas Lietuvos socialinės apsaugos sistemoje, konkrečiau piniginės socialinės paramos sistemoje.

1.3 Socialinės apsaugos politikos raida

Pirmosios socialinės politikos užuominos formavosi dar Romos imperijoje, kur vargšams buvo dalinama sriuba, tačiau tolimesnis socialinės politikos vystymasis prasidėjo tik XVII amžiuje. Prancūzijoje anglies kasykloje dirbantiems asmenims buvo garantuojami nemokami vaistai ir gydymo paslaugos, antroje XVII a. pusėje karo invalidams leista nemokamai gyventi valstybinėse sveikatos priežiūros įstaigose. 1795 m. Anglijoje įvestos išmokos bedarbiams, o po 1789 m. Prancūzijos revoliucijos pradėta plėtoti nauja socialinės apsaugos koncepcija, kurios esmė - laisvė pasirinkti darbą. Nuo XIX a. pabaigos priimami įstatymai dėl apsaugos ir higienos darbe, nelaimingų atsitikimų, įvedinėjamos pensijos, išmokos dėl ligos (Bitinas, 2011). Vieną iš didžiausių įtakų Europoje turėjo vokiečių kanclerio Otono von Bismarko priimti socialiniai sprendimai: 1883 m. išmoka ligos atveju, 1884 m. išmoka įvykus nelaimingam atsitikimui, 1889 m. senatvės ir invalidumo išmokos.

Šiuolaikinės Europos socialinės apsaugos pradžia galima laikyti XIX a. antrąją pusę, kai pradėta diegti valstybinį sveikatos, nedarbo draudimo, darbo santykių ir pensijų sričių reguliavimą. Daugelyje valstybių buvo sukurtos šiuolaikinės socialinės apsaugos sistemos, reglamentuojančios sveikatos, nedarbo, ligos ir motinystės, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų bei pensijų draudimą.

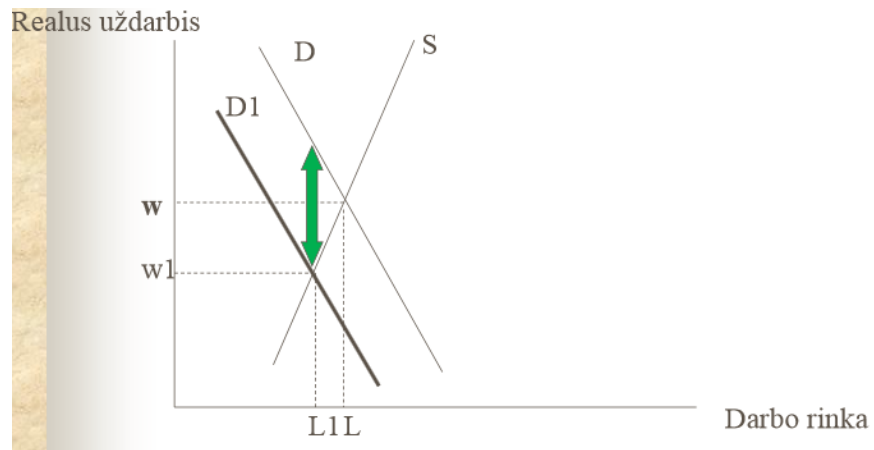
Socialinės apsaugos sąvoka pirmą kartą buvo pavartota 1935 m. JAV Socialinės apsaugos akte. Jos esmė buvo apibūdinti, kokios rizikos patenka į socialinę apsaugą ir kokios yra garantijos nuo socialinės rizikos. Socialinė rizika nuo apdraustojo valios nebūtinai priklausomas galimas ateities įvykis. Socialinė rizika gali būti teigiama (vaiko gimimas, apdraustojo išgijimas ir kt.) arba neigiama (mirtis, nelaimingas atsitikimas ir kt.) (Bitinas, Usonis, 2013).

1957 m. kovo 25 d. pasirašius Romos sutartį Europoje pradėta plėsti socialinės politikos sąvoka, siekta įkurti ne tik laisvą darbuotojų judėjimą, bet ir suteikti galimybę laisvai jiems įsikurti kitoje šalyje, vienodą apmokėjimą, teises migrantams, laisvadienių apmokėjimą, tinkamas darbo ir gyvenimo sąlygas, profesinį lavinimą. Tačiau Romos sutartyje socialinė politika buvo apibrėžta nekonkrečiai. Minima socialinė ir ekonominė valstybių narių pažanga, vienodų galimybių siekis, tačiau nesudarytos tam gairės šiems tikslams pasiekti. 1961 m. priimta Europos socialinė chartija, įtvirtinanti socialines žmogaus teises. Po Antrojo pasaulinio karo susitelkta ties bendros rinkos

kūrimu, kuo spartesniu šalių ekonominiu atsistatymu po karo, socialinę politiką paliekant kaip žemesnį prioritetą. Nors Gerovės valstybė tapo svarbiu prioritetu viešojoje politikoje, tačiau reformos nebuvo įgyvendinamos greitai, tapo labiau evoliucinės nei revoliucinės.

Po Romos sutarties pasirašymo, 1971 m. grįžta prie socialinės politikos analizuojant šalių narių Europos socialinio fondo¹ finansavimo našatą. Siekiama įgyvendinti du pagrindinius tikslus: palengvinti prisitaikymą darbe; padėti įveikti struktūrines problemas šalių regionuose ir skirtingose žmonių grupėse (motinystės/tėvystės, bedarbių, buvusių kalinių integracija ir kt.). Praėjus dar dešimtmečiui į Europos Sąjungą įstojant vis daugiau šalių narių, plečiantis bendrai rinkai socialinė politika įvardijama kaip integrali ekonominės politikos dalis, pabrėžiama socialinė sanglauda. Tačiau tampa aišku, kad pasiekti vienodo apmokėjimo ir vieningumo sąlygas tampa vis sunkiau. Globalizacija skirtingai veikia skirtingas šalis, skirtingus regionus ir skirtingas gyventojų grupes, todėl ekonominė integracija sukuria laimėtojus ir pralaimėtojus. Adekvačiai globalizacijai vyksta glocalizacija, kurią A. Guogis (2012) vadina pralaimėjusiųjų reiškiniu. Jis apriboja dalį gyventojų, formuoja socialinę atskirtį ir "įkalina" gyventojus "socialiniuose getuose" arba "skurdo kišenėse" dėl gyventojų išsilavinimo stokos, benamystės, skurdo, ligų ir kitais socialinės rizikos ir socialinės atskirties atvejais. Tokios rinkos klaidos priklauso nuo laimėjusių noro kompensuoti pralaimėjusiuosius. Kadangi ES kūrėjai tikėjo, kad socialinė politika tai pilna harmonizacija, o ne integracijos komponentas, buvo įrodinėjamas laimėtojų pagalbos pralaimėjusiems reikalingumas, t.y. "apsaugos tinklo" būtinumas - solidarumo principas. Nagrinėjant 1 pav. tarkime, kad uždaros ekonomikos šalyje iš pradžių nėra socialinės politikos, kai realusis uždarbis yra W , o užimtumas L . Tuomet įvedus socialinę politiką, realusis darbo užmokestis krenta iki W_1 , o užimtumas taip pat sumažėja iki L_1 . Paveiksle pažymėta žalia rodyklė - pinigų srautas, kurį praranda darbuotojas, bet taip pat tai lėšos skirtos šalies socialinei politikai. Taigi, nors sumažėja darbuotojo atlyginimas, jis gaus vadinamąją ne algos naudą, tai motinystės ar nedarbingumo pašalpa, pensija, mokamos atostogos ir kt..

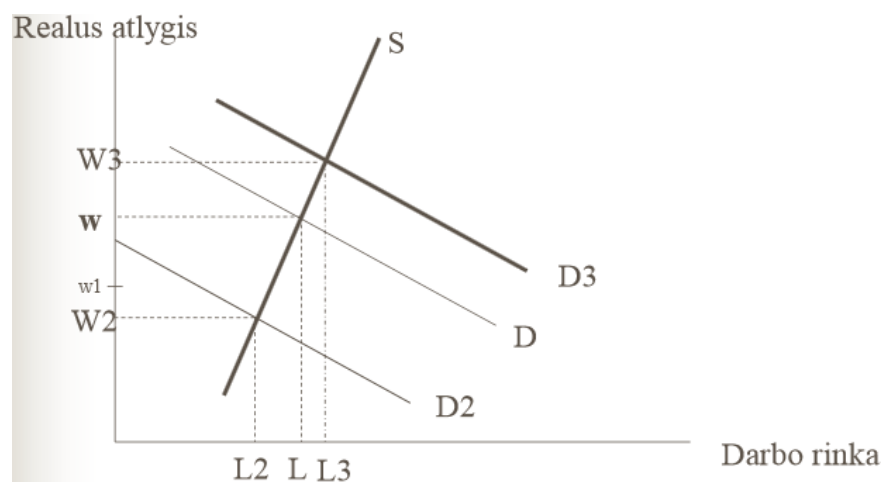
¹ Europos socialinis fondas, įkurtas 1960 m., yra pagrindinė Europos Sąjungos finansinė priemonė, skatinanti aktyvią darbo rinkos politiką, investuoja į žmogiškąjį kapitalą: darbuotojus, jaunimą, darbo ieškančius asmenis, remia pažeidžiamų grupių integravimą ir lyčių lygybę darbo rinkoje.

1 pav. Socialinės politikos įvedimas uždaroje ekonomikoje

Šaltinis: studijų programos medžiaga

Atviros ekonomikos šalyje (žiūrėti 2 pav. Socialinės politikos įvedimas atviroje ekonomikoje) paklausa yra elastingesnė nei uždaroje ekonomikoje. Dėl didelės konkurencijos, sparčios technologijų ir inovacijų plėtros kyla efektyvumas ir našumas, o to pasekmė didėjantis realus atlygis. Taigi, šalyje integracija teikia naudą tiek valstybei tiek darbuotojams, o įvesta socialinė politika nepaveikia darbuotojų taip neigiamai kaip uždaroje ekonomikoje. Tačiau žvelgiant į socialinės politikos praktiką Europos Sąjungoje iškyla tokios aktualios problemos kaip minėtoji globalizacija, taip pat jaunimo nedarbas, migrantų politika, skirtumai tarp aukšto atlygio/našumo sektoriaus ir žemo atlygio nekvalifikuotų darbininkų užimtumo stabilumo politikos, socialinės politikos lankstumo, reikalavimų.

2 pav. Socialinės politikos įvedimas atviroje ekonomikoje

Šaltinis: studijų programos medžiaga

Plėtojant socialinės politikos problematiką buvo smarkiai pasistūmėta į priekį 1992 m. pasirašius Mastrichto sutartį, kuri įpareigojo šalis nares vykdyti numatytą programą, plėsti

kompetenciją socialinės sanglaudos, pagalbos besivystančioms šalims, švietimo, visuomenės sveikatos, vartotojų apsaugos, konkurencingumo srityse. Apibrėžtas subsidiarumo principas – organizacinis principas, teigiantis, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra veiksmingiausi. Politikos moksle tai atspindi idėją, kad sprendimai turi būti priimami tame lygmenyje, kuriame jie yra veiksmingiausi. Įsteigtas Sanglaudos fondas, kurio tikslas mažinti ekonominį bei socialinį atsilikimą ir stabilizuoti ekonomiką. Pasirašytas Socialinės politikos protokolai ir atitinkamas susitarimas dėl socialinės politikos, užtikrinantis visų valstybių (išskyrus Jungtinę Karalystę) bendradarbiavimą užimtumo, gyvenimo ir darbo sąlygų bei kitose socialinės gerovės srityse naudojantis Bendrijos institucijomis ir mechanizmais.

1993 m. pasirašyta Baltoji augimo knyga, kurioje analizuojamos tokios problemos kaip užimtumas, konkurencingumas, tvarių ir adekvačių pensijų sistema. 1995-2000 m. sudarytas socialinės veiklos planas. Kai iškilo ES stiprios konkurentės Indija ir Kinija iš naujo peržvelgiant ir tikslinant esamą situaciją buvo pasirašyta Amsterdamo sutartis, kurioje ES tikslų sąrašas buvo papildytas nauju tikslu – užimtumo skatinimu, taip nedarbo problema tapo bendru Europos rūpesčiu. Europos užimtumo strategijoje (1997) akcentuojama, jog vien ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas neišspręs socialinės nelygybės ir nedarbo problemų. Reikia naikinti regioninius skirtumus, investuojant į žmogiškąjį ir socialinį kapitalą didinti darbo produktyvumą.

Europos užimtumo strategijoje suformuotas atviro koordinavimo metodas, Lisabonos strategijoje (2000) buvo įvardytas, kaip viena iš strategijos įgyvendinimo priemonių tose srityse, kuriose nacionalinė jurisdikcija turi daugiau kompetencijų, viena iš jų yra socialinė politika. Atviro koordinavimo metodas tai yra tarpvalstybinis bendradarbiavimo būdas, kuomet šalys siekia įgyvendinti tam tikrus bendrus politikos tikslus su minimaliu Europos Sąjungos institucijų įsikišimu. Šalys nusistato nacionalines tikslų įgyvendinimo priemones, bendradarbiauja, lygina rezultatus ir keičiasi gerąja patirtimi (Šaltinis internete. Europa. Atviro koordinavimo metodas).

Lisabonos sutartyje (2009) pagrindinis siekis buvo „Europai tapti pačia konkurencingiausia žiniomis grindžiama ekonomika pasaulyje“, didinti užimtumą, stiprinti ekonomiką ir socialinę sanglaudą žinių visuomenėje, investuoti į žmones ir kovoti su socialine atskirtimi. Antrame straipsnyje apibrėžti Europos Sąjungos ir valstybių narių santykiai. Išskirtos trys bendrosios kompetencijų kategorijos:

- išimtinė kompetencija: penkių sričių teisės aktus leidžia tik Europos Sąjunga, muitų sąjunga, bendroji prekybos politika, konkurencijos politika, pinigų politika (kuriose įvestas euras), biologinių jūrų išteklių apsaugos pagal bendrą žuvininkystės politiką;
- rėmimo, koordinavimo ar papildomieji veiksniai: Europos Sąjunga gali tik remti šalių narių veiksmus, pavyzdžiui; kultūros, švietimo, pramonė, turizmas, žmogaus sveikatos apsauga, civilinė sauga, administracinis bendradarbiavimas;

- pasidalinamosios kompetencijos srityse, pavyzdžiui tam tikri socialinės politikos aspektai, aplinkosauga, transporto, vidaus rinka, žemės ūkis ir žuvininkystė, ekonominė, socialinė, teritorinė sanglauda, energetika, vartotojų apsaugos ir kt., abi pusės turi bendras teisių leidimo galias ir turi vadovautis subsidiarumo principu.

Lisabonos sutartyje pažymėta, kad "Sąjunga gali imtis iniciatyvos siekdama užtikrinti valstybių narių socialinės politikos koordinavimą. <...> Sąjunga, atsižvelgdama į nacionalinių sistemų įvairovę, pripažįsta ir remia socialinių partnerių vaidmenį savo lygiu. Ji remia socialinių partnerių dialogą, kartu gerbdama jų savarankiškumą. Prie socialinio dialogo prisideda trišalis socialinių reikalų aukšto lygio susitikimas ekonomikos augimo ir užimtumo klausimais". Taigi, nors visos Europos Sąjungos narės siekia tų pačių socialinės politikos tikslų, tačiau priemonės jų įgyvendinimui priklauso tik nacionalinei jurisdikcijai.

1990 m. atkūrusi nepriklausomybę Lietuva pradėjo vykdyti perėjimo į rinkos ekonomiką programą. Atmetus sovietinį-socialinį modelį, nauji socialinės apsaugos įstatymai turėjo būti parengti ir priimti per trumpą laiką. Jau 1990 m. socialinės apsaugos sistema buvo orientuota į institucinį socialinio draudimo ir socialinės paramos sričių atskyrimą, socialinių išmokų ir paslaugų kiekybės priklausomumą nuo asmens dalyvavimo darbo rinkoje, jo darbo užmokesčio ir stažo. Siekiant įgyvendinti šias politines nuostatas 1990-1991 m. priimti pagrindinai socialinę apsaugą reglamentuojantys teisiniai aktai, apibrėžiantys ilgalaikius socialinės apsaugos sistemos struktūrinius principus, įgyvendinti esminiai instituciniai pokyčiai (Tartilas, 2005). Anot A. Guogio, socialinės draudimo ir paramos sistemos buvo kuriamos kaip valstybinės sistemos, tačiau imponavo į valstybės įjungimą į rinkos sistemą, kuri buvo priklausoma nuo privataus sektoriaus ekonominių pasiekimų ir darbo rinkos dalyvių įmokų į socialinio draudimo fondą ir nacionalinį biudžetą. Pirmaisiais nepriklausomybės metais iš laisvos rinkos ir konkurencijos buvo tikimasi ne tik ekonomikos augimo, bet ir socialinės naudos. Tačiau jau 1993 m. pradėjo ryškėti laisvos rinkos ekonomikoje atsirandančių pralaimėtojų "apsaugos tinko" nebuvimas. Atskirų visuomenės grupių dominavimas, solidarumo principo nebuvimas lėmė augantį skurde atsidūrusių žmonių skaičių ir socialinę nelygybę. 2003 m. privačių pensijų fondų kūrimas pradėjo naują etapą socialinės apsaugos politikoje. Nedraudiminių išmokų ir stacionarių ar nestacionarių paslaugų sistema, papildė didesniu nestacionarių socialinių paslaugų, pavyzdžiui paslaugos į namus, kiekiu ir kokybe.

Taigi, peržvelgus istoriją socialinė apsauga tampa vis reikšmingesne, siekiančia investuoti į asmenis, šeimas ir paremti žmogiškojo kapitalo plėtotę, skatinti novatoriškus sprendimus, būti teisinga ir pastovi (Tarptautinė socialinės apsaugos asociacija, šaltinis internete). Siekiant padidinti socialinės apsaugos efektyvumą Europos Sąjungoje socialinei politikai skiriama daugiau ir daugiau dėmesio, daugėja įvairių socialinę politiką vienodinančių dokumentų. Nors kol kas socialinės politikos įgyvendinimo priemonės priklauso tik nuo nacionalinės jurisdikcijos.

1.4 Socialinės politikos modeliai

Norint išsiaiškinti, kokie socialinės apsaugos politikos nauji diejami bruožai efektyvintų piniginių socialinės paramos sistemą, būtina išanalizuoti ir palyginti kitų šalių vykdomų socialinių politikų bruožus.

XX amžiaus pabaiga ir šio amžiaus pradžia yra reformų gerovės valstybės kūrimo ir viešojo administravimo srityse, kuriomis siekiama bendruomenės gerovės augimo, skurdo mažinimo, socialinės lygybės. Gerovės valstybė - tai valdymo būdas, kurio dėka valstybė per įstatymų leidžiamąją galią prisiima atsakomybę už visų jos narių gerovės užtikrinimą ir palaikymą. Tokios valstybės pagrindą sudaro įstatymai, garantuojantys pajamų pastovumą, paramą individams ar jų šeimoms nedarbo, ligos, senatvės, profesinės ligos ar traumos atveju. Gerovės valstybė pagrįsta efektyvumo, lygybės, socialinio teisingumo ir administracinio realumo motyvais, kurių esmė yra įgyvendinti darbo užimtumo, socialinės rūpybos, šeimos ir pensijų politikas, tai yra socialinę politiką. Bet kiekvienos valstybės valdžia turi skirtingą požiūrį į gerovės paskirstymą visuomenėje, t.y. socialinį teisingumą. Valdžia daro prielaidą, kad rinkos nulemtas gerovės paskirstymas yra neteisingas, todėl ji imdamasi atitinkamų priemonių socialinėje ir mokesčių politikoje ir remdamasi socialinio teisingumo ir solidarumo principais turi vykdyti pajamų perskirstymą. Vienas geriausių valstybių vykdomų socialinių politikų skirtingumo įrodymas yra socialinei apsaugai skiriama šalies BVP dalis (1 Priedas), kuris rodo socialinės politikos pobūdį ir charakterizuoja bendrą socialinę aplinką joje. Deja, Lietuvos socialinei apsaugai skiriama BVP dalis ženkliai atsilieka nuo Europos Sąjungos bendras vidurkio.

Remiantis A. Guogiu (2005, 2006), socialinės politikos įgyvendinimą galima skirstyti į "aktyvios" ir "pasyvios" politikos sąvokas. Pasyvi socialinė politika - didelių valstybinių išlaidų reikalaujančios vienkartinės, laikinos pagalbos priemonės, kurios neturi ilgalaikio poveikio. Tokia politika yra orientuota į neigiamą socialinę aplinką ir siekia bent dalinai išspręsti socialines problemas. Iki XX a. aštunto dešimtmečio Vakarų Europoje socialinė politika taip buvo ir suprantama - vykdoma socialinių išmokų ir pašalpų sistema, remtini asmenys tenkinosi valstybės parama, kuri vis didėjo dėl augančios ekonomikos, o visuomenėje susidariusi nuomonė apie tai buvo teigiama. Nebuvo siekiama ir motyvuojama asmenis kuo greičiau sugrąžinti į visuomeninį gyvenimą ir aktyvią veiklą. Aktyvi socialinė politika yra priešinga pasyviai. Ji orientuota į teigiamą socialinę aplinką, siekiant užtikrinti marginalinių grupių reintegraciją be didelio valstybės kišimosi. Lentelėje nr.2 pavaizduoti aktyvios ir pasyvios socialinės politikos privalumai ir trūkumai.

2 lentelė. Aktyvios ir pasyvios politikos privalumai ir trūkumai

	Aktyvi socialinė politika	Pasyvi socialinė politika
Privalumai	• Orientuota į ilgalaikius rezultatus; • Naudoja naująją viešąją vadybą, dėl kurios administravimas tampa rezultatyvesnis, skaidresnis, atviresnis, o reintegracija suaktyvėja; • Aktyviai mokosi vienas iš kitų; • Pasisako už progresinius mokesčius, kurie mažina socialinę nelygybę, socialinės rizikos lygį;	• Padeda išgyventi kritiškiausiu laikotarpiu, pvz. ekonominės krizės metu, ir tai gali būti atspirties taškas reintegracijai; • Nuolat užtikrinamos pajamos labiausiai nepasiturintiems, į reintegraciją pasyviai žiūrintiems gyventojams;
Trūkumai	• Reikalauja daugiau socialinės apsaugos sąnaudų ir pastangų; • Galima sumaištis dėl sistemos pertvarkymų neaiškumų; • Menkas socialinių įstaigų modernizavimo tempas mokymų atžvilgiu.	• Orientuota į trumpalaikius, paviršutiniškus sprendimus; • Politiškai lengvesnis kelias teikti socialines išmokas ir paslaugas, nei sukurti visuomenės grupėms pačioms prasigyventi (pvz.: kuriant palankesnes sąlygas steigti mažoms įmonėms, kurios sukurtų papildomų darbo vietų rinkoje); • Globalizacija gali sukelti globalizaciją, problemos dėl asmens grįžimo atgal į rinką ir jo sugebėjimo pasirūpinti pačiu savimi buityje; • Progresinių mokesčių naudos neįvertinimas, abejingumas socialiniu teisingumui (Tai pajamų perskirstymo variklis, gerinantis turtingųjų padėtį padidinat prekių cirkuliaciją dėl padidėjusios mažas pajamas gaunančių paklausos; tai nauda dėl socialinės sanglaudos ir taikos).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Guogiu A. (2005), (2006)

Palyginus aktyvią ir pasyvią socialines politikas, matome, jog daugiau privalumų turi aktyvi socialinė politika. Lietuvoje pamažu pereinama prie aktyvios, tačiau motyvacijos, iniciatyvumo, finansavimo stygius viešajame sektoriuje ir dalies visuomenės patogus gyvenimas be permainų lemia lėtą Lietuvos socialinės apsaugos progresavimą.

Mokslinėje literatūroje dažniausiai sutinkamas kitas gerovės valstybių klasifikavimas sudarytas XX a. septintajame dešimtmetyje anglų sociologo R. M. Titmuss, o vėliau danų mokslininko G. Esping-Andersen papildytas. Jie išskyrė tris pagrindinius socialinės politikos - gerovės valstybių modelius: liberalusis, redistribucinis (arba kitaip vadinamas perskirstymo-socialdemokratinis) ir motyvacinis (bismarkinis-korporatyvinis). Šie trys modeliai yra daugiau teoriniai nei praktiniai, realiai egzistuojantys modeliai gali pasižymėti vienas kito bruožais, būti

tarpiniai variantai arba turėti savitus bruožus, todėl vėliau minėtų šalių vykdomi modeliai yra labiausiai priartėję prie idealiųjų-teorinių modelių įgyvendinimo.

A. Guogis (2012) lyginant gerovės valstybių modelius išskiria penkis skirtingus požūrius:

1. politikos palyginimas, kai lyginamos sampratos, kurioms vadovaujantis imamasi veiksmų;
2. išteklių, reikalingų sistemai palaikyti, palyginimas. H. Wilensky (1975) teigia, kad išlaidas lemia sistemos amžius ir gyventojų struktūra;
3. sistemos struktūros, organizacinių klausimų, specialių paslaugų teikimo palyginimas;
4. išmokų ir paslaugų operacijų palyginimas, ką jos atlieka, kaip už jas mokama ir kas jas organizuoja;
5. gautų rezultatų palyginimas, kiek tai yra naudinga žmonėms.

Liberaliojo gerovės valstybės modelio svarbiausia prielaida yra laisvė - asmens veiksmų laisvė, disponavimo savo turtu laisvė, tad šio modelio valstybėse vadovujamasi nuostata visų pirma pasirūpinti pačiu savimi. Šiame modelyje vyrauja mažas valstybės vaidmuo, valstybė globoja tik tuos asmenis, kurie savimi negali pasirūpinti, šalyse vyrauja rinkos savireguliacija, žemas išmokų dydis ir griežta kontrolė konkreitiems adresatams. Teisės į socialinę apsaugą minimalios, kad individams liktų daug paskatų veikti rinkoje ir kad būtų erdvės privačiam draudimui ir savanoriškai labdarai. Liberalusis modelis mokslinėje literatūroje dar kitaip vadinamas marginaliniu, siekiant pabrėžti atsirandančių skirtingų socialinių grupių aktualumą. Valstybė nedidelėmis išmokomis siekia tik sušvelninti skurdo, nelygybės ir nedarbo problemas (Šileika, Paškevičiūtė 2013). Šis modelis yra paplitęs tokiose anglosaksų valstybėse kaip Didžioji Britanija, Airija, JAV, Naujoji Zelandija, Australija.

Redistribuciniu gerovės modeliu siekiama nepriklausomai nuo piliečio dalyvavimo darbo rinkoje jam užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį, todėl palyginus su kitais metodais valstybės vaidmuo rinkos reguliavime yra didžiausias. Taikomas platus pajamų perskirstymas ir didelės socialinės išmokos, norint suvienodinti gyventojų galimybes gerovei pasiekti, tai yra orientuojamasi į lygybę. Redistribucinis metodas yra paplitęs Skandinavijos šalyse, kuriose faktiškai visi piliečiai yra susiję su valstybės gerovės kūrimo programomis. Tai tipiškas socialdemokratinis modelis, kurio geriausias pavyzdys yra Švedija.

Motyvaciniame modelyje svarbiausias valstybės siekis yra ekonominis vystymasis ir taip pasiekiami socialinė gerovė. Šiame modelyje socialinė politika yra esminis ekonominės ir politinės tvarkos elementas, kuris skatina darbuotojus kelti kvalifikaciją, padeda kelti darbo našumą. Socialinės išmokos priklauso nuo darbuotojo darbo užmokesčio ir stažo, todėl nedalyvaujantys darbo rinkoje netenka teisių į socialinę apsaugą, tai rodo didelį socialinių paslaugų ryšį su asmenų padėtimi darbo rinkoje. Asmenys siekia socialinio ir finansinio stabilumo, pusiausvyros tarp darbo

ir kapitalo. Šis modelis yra socialiesnis palyginus su liberaliuoju, nes yra orientuotas į lygiaverčius visuomeninius ir motyvacinius santykius, siekiama naikinti destruktines nuotaikas tarp visuomenės narių. Įgyvendinant šį modelį gaunama pagalba iš savivaldos, nevyriausybinių organizacijų, privačių verslininkų, taip pat suteikiamas svarbus vaidmuo Bažnyčiai (Smalskys, 2005) Motyvacinį modelį įgyvendina Vokietija, Prancūzija, jam dažnai pritaria krikščionių demokratų partijos. Socialinė sistema veikia subsidiarumo principu, todėl sprendimai yra priimami decentralizuotai, arčiau problemos atsiradimo vietos ir geriau, greičiau randant sprendimus, ir solidarumo principu, kuris reiškia tarpusavio atsakomybę, rizikos pasidalijimą.

Pastaruoju metu kritikuojami visi trys modeliai. Liberalusis Gerovės valstybės modelis kritikuojamas dėl atsirandančios pajamų nelygybės, garantuojama tik minimali parama, asmens pajamos priklauso nuo pačios iniciatyvos, išsiskiria marginalinių grupių, tokių kaip iš įkalinimo įstaigų grįžę kaliniai, vaikus auginantys tėvai, alkoholikai, benamiai, pensininkai, bedarbiai, tautinės mažumos, problemos. Motyvaciniame modelyje išskiriama problema yra tiesioginė viešųjų išlaidų priklausomybė nuo ekonominių ciklų, todėl susidūrus su ekonomiais sunkumais ir norint užtikrinti kokybiškas viešąsias paslaugas būtina turėti rezervinį biudžetą. Taip pat asmuo gauna tik tokias socialines išmokas, kokios priklauso nuo darbo stažo ir užmokesčio, todėl įsišaknijusi nedarbo problema lemia visiškų pajamų praradimą. V. Smalskys (2005) redistribucinį modelį kritikuoja dėl didelių biudžeto išlaidų, kurios pilnai neišsprendžia problemų, taip pat yra sukuriamos sąlygos apsunkinančios laisvą rinkos plėtimąsi. Dėl per daug išsiplėtojusios socialinės saugos sistemos žmonių ekonominė iniciatyva yra mažesnė nei liberaliajame ir motyvaciniame modelyje. To pasekoje susidaro neigiamas investicinis klimatas ir ūkio augimo problemos, šeimos kaip vienos pagrindinių vertybių vaidmuo sumažėja, dėl sukurtos gerovės ligų ir senatvės atvejais, mažėja iniciatyva kurti šeimą ir gimdyti vaikus, prasideda visuomenės senėjimo procesas. Dideli mokesčiai, bedarbio pašalpos, aukšti reikalavimai socialinėms paslaugoms ir garantijoms, bendrai dideli gamybos kaštai neigiamai veikia užsienio kapitalo pritraukimą ir konkurencingumą redistribucinio modelio šalyse.

Dar vienas socialinės apsaugos modelių skirstymas pagal geografinį principą sudarė prancūzų mokslininkas J. J. Dupeyroux:

1. Skandinavijos valstybės (Danija, Suomija, Švedija), kuriose socialinė apsauga yra piliečių teisė. Kiekvienas yra draudžiamas socialiniu draudimu, finansuojama daugiausiai mokesčių pagrindu, administruojama bendrai;
2. Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje socialinė apsauga yra universali, finansuojama daugiausiai mokesčiais, tačiau svarbus privatus draudimas, administravimą vykdo viešojo sektoriaus įstaigos;

3. Vokietijoje, Prancūzijoje, Beniliukso šalyse išmokos priklauso nuo mokamų įmokų (pajamų), finansuojama daugiausiai socialinio draudimo įmokomis, tai, ko neapėria socialinis draudimas, apėria socialinės paramos sistemos, administravimą vykdo socialiniai partneriai, turintys tam tikrą autonomiją nuo valstybės;

4. Italija, Ispanija, Portugalija, Graikija pasižymi mišriomis socialinės apsaugos sistemomis, išmokos didelės, tačiau nenustatyta minimalių pajamų garantija, administravimą vykdo socialiniai partneriai, bet jie neturi autonomijos, sistema finansuojama mokesčiais;

5. Rytų Europos valstybės pasižymi tuo, kad jose vykdytos esminės pokomunistinės sistemos reformos, įtaką daro tarptautinės institucijos (Pasaulio bankas ir kt.) (Bitinas, Litvaitienė, Tartilas, 2011).

Lietuvos mokslininkai A. Guogis ir D. Bernotas (2006) išskiria penkis socialinės politikos modelius, egzistuojančius ES valstybėse: Šiaurės šalių (universalusis), anglų (likutinis liberalusis), Vidurio Europos (korporatyvinis), Pietų Europos (korporatyvinis klientelistinis), Rytų Europos (pokomunistinis korporatyvinis klientelistinis). Pastarieji du remiasi korporatyviniu-motyvaciniu modeliu, tačiau turi klientelizmo bruožą, kuris yra svarbus nagrinėjant Lietuvos atvejį. Klientelizmas (lot. clientela - santykiai tarp patrono ir nuo jo priklausančiojo) - tai socialinių mainų įvairiomis paslaugomis forma biurokratinių ar politinių valdžios institucijų viduje. Tai nelygiaverčiai, išnaudojamojo pobūdžio stipresniojo ir silpnesniojo santykiai, kuomet stipresni rūpinasi silpnesniais, o pastarieji turi už tai atsilyginti. Dėl palankių sąlygų korupcijai politika įgyja privatumo ir nelegalumo bruožų. Specialios papildomos pensijos (žiūrėti 1 lentelę Lietuvos socialinės apsaugos sistema) yra klientelizmo, socialinio neteisingumo bruožas.

XX a. paskutiniajame dešimtmetyje prieita prie socialinės politikos kaip naštos ekonomikai kritikos ir vis labiau ryškėjo tokių tarptautinių organizacijų kaip Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio Bankas, Pasaulio prekybos organizacija, transnacionalinės korporacijos, bankai įtaka liberalizuojantiems pokyčiams visuose gerovės valstybės modeliuose. Vis labiau kritikuojant modelius, ryškėjant jų trūkumams ir atsirandant problemoms atsirado poreikis juos keisti. Pradėta ieškoti vieningo socialinio modelio visai Europai, tačiau tai padaryti reikėtų milžiniškų pertvarkymų, nuo kurių priklausytų dirbančių asmenų ir išmokas gaunančių likimas.

Atgavus nepriklausomybę Lietuva pasirinko motyvacinį-korporatyvinį modelį, kuriame socialinės politikos modelio funkcionavimas priklauso nuo darbo rinkos funkcionavimo. Kol šalies ekonomika auga, mažėja bedarbių, tol surenkama pakankamai mokesčių socialinės politikos funkcionavimui palaikyti, tačiau smukus ekonomikai, valstybės biudžetui tapus deficitiniui, susiduriama su stabilaus socialinės apsaugos išmokų lygio palaikymo problemomis. Socialinio draudimo fondas finansuojamas įmokomis, apskaičiuojamomis nuo darbo užmokesčio, pensijos dydis priklauso nuo buvusio darbo užmokesčio ir darbo stažo, apdraustųjų moterų vaiko priežiūros

pašalpa buvo didesnė negu neapdraustųjų, ligos pašalpa susijusi su uždarbiu, bendros asmeninės pajamos, kurias sudarė darbo užmokestis ir socialinė pašalpa, visada didesnės tų, kurie gauna didesnę darbo užmokestį. Skurdo mažinimas rėmėsi socialinės paramos programoms. Pasak A. Guogio (2012), deklaruojami universalumo ir solidarumo principai buvo įgyvendinami tik iš dalies. Buvo iškeltas socialinės paramos sistemos decentralizavimo uždavinys.

Tačiau XXI a. pradžioje Lietuvoje ryškėjo naujai įvedami liberaliojo modelio bruožai. Atsiranda savivaldybių socialinės paramos skyriuose, kurie samdo nevyriausybinės arba privačias organizacijas suteikti žmonėms socialines paslaugas, atsiranda labdaros akcentavimas. Pasaulio bankas, Tarptautinis valiutos fondas ir Pasaulinė prekybos organizacija turėjo įtakos privačių fondų pensijų reformai, kuri yra liberalaus modelio elementas.

Lietuvoje, kaip ir daugelyje pokomunistinių Rytų Europos valstybių, taip pat kai kuriose Pietų Europos ir Lotynų Amerikos valstybėse, vyrauja klientelizmas, t.y. papildomos specialiosios socialinės teisės, išmokos (žiūrėti 1 lentelę Lietuvos socialinės apsaugos sistema).

Anot A. Guogio (2006), liberalus modelis anglosaksiškose šalyse generavo naująją viešąją vadybą, kurioje taikomi privataus verslo metodai be galimybės darbdaviui pasisavinti organizacijos lėšas, bet panaudoti jas tik organizacijos tikslams. Tai berods didžiausias vieno socialinio modelio išvystytas bruožas, kuris taikomas kitus socialinius modelius generuojančiose valstybėse. Naujoji viešoji socialinio administravimo vadyba taiko privataus verslo metodus, kurie didina efektingumą, mažina administracinės teisės reikšmę, suteikia vadybininkui žymiai didesnę laisvę, daugiau įgaliojimų bei galimybių veikti. Dėl tokių metodų, kaip prioritetinio planavimo, sugretinimo, geriausios praktikos perėmimo, globalaus biudžeto planavimo, kai įstaiga suteiktą biudžetą tvarko savo nuožiūra, gali pervesti lėšas iš vienos eilutės į kitą, gali sutaupyti lėšas permesti į kitų metų biudžetą, viešasis sektorius funkcionuoja veiksmingiau.

Norint aiškiau apžvelgti socialinių politikų skirtumus ir su kokiais didelio masto sunkumais būtų susiduriama Europoje jas bandant vienodinti, palyginsiu korporatyvinio-klientelistinio ir liberaliojo modelių pavyzdines šalis, t.y. Lietuvą ir Didžiąją Britaniją. Šiuo palyginimu taip pat išryškėja kaip Lietuva gali spręsti nacionalinės socialinės apsaugos politikos problemas pasitelkiant naujosios viešojo administravimo vadybos metodus. Lietuvoje siekiant didesnio socialinio teisingumo savivaldybės pradėjo teikti piniginę socialinę paramą vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, taip efektyvesni valdžios sprendimai yra priimami žemesnėse valdžios pakopose, esant arčiau žmonių, geriau įsigilinant į problemas, sugebant geriau koordinuoti pinigines socialinės paramos administravimą.

3 lentelė. Lietuvos ir Didžiosios Britanijos socialinių politikų palyginimas

Lietuva	Didžioji Britanija
<u>Plačiai skirstomos socialinės paslaugos.</u> Pvz.: Motinystės (tėvystės) pašalpos dydis nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos, kol vaikui sueis vieni metai, yra 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio, jeigu apdraustasis pasirenka gauti šią pašalpą, kol vaikui sueis vieneri metai. Jeigu apdraustasis pasirenka gauti motinystės (tėvystės) pašalpą, kol vaikui sueis dveji metai, šios pašalpos dydis nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos, kol vaikui sueis vieneri metai, yra 70 procentų, o kol vaikui sueis dveji metai, – 40 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio.	<u>Per viešąjį sektorių telkiamos socialinės paslaugos labai ribotos.</u> Pvz.: Darbdavys gali turėti vidinę sistemą, kuri nustato, kaip ir kiek bus mokama motinystės pašalpos, tačiau negali būti mokama mažiau nei numato įstatymas. Apmokamos yra 39 motinystės atostogų savaitės. Pirmas 6 savaites yra mokama 90 proc. vidutinės algos per savaitę, o kitas 33 savaites mokama 135,45 svaro, arba 90 proc. vidutinės algos (mokama mažesnė suma)
<u>Trūksta kontrolės.</u> Išmokų gavėjai - visi patekę į sunkią situaciją, išmoka ne paskutinis sprendimo būdas, o papildomi pinigai dalyvaujant šešėlinėje ekonomikoje. Pvz.: Naujoji viešoji socialinio administravimo vadyba mažina administracines teisės reikšmę, suteikia vadybininkui žymiai didesnę laisvę, daugiau įgaliojimų ir galimybių veikti. Tai savo ruožtu didina socialinių išmokų gavėjų kontrolę, išmokų gavimą daro skaidresniu. Nuo 2012 m. penkios savivaldybės pačios skirsto socialines pašalpas ir tvarko biudžetą.	<u>Išmokos pinigais toleruotinos tik kaip paskutinis problemos sprendimo būdas, skirstoma konkreitiems adresatams ir griežtai kontroliuojama.</u> Pvz.: Gaunantys socialinį būstą yra nuolat tikrinami, kaip prižiūri valstybei priklausanti būstą ir kaip kinta jų realios pajamos, kiekvienas pašalpos gavėjas yra arčiau prie pašalpos administratorių (local council).
<u>Perskirstant valstybės lėšas užtikrinama piliečių lygybė.</u> Gerovės valstybė sustiprina ir įtvirtina asmens poziciją socialinėje hierarchijoje, klasės ir vietos darbo rinkoje ribas, taip pat konsoliduoja šeimą kaip sudedamąją visuomenės dalį (socialinės teisės ir pareigos orientuotos į šeimą).	<u>Laisvas apsisprendimas dalyvauti socialinės apsaugos sistemoje.</u> Teisės į socialinę apsaugą turi būti minimalios, kad individams liktų daug paskatų veikti rinkoje ir kad būtų erdvės privačiam draudimui ir savanoriškai labdarai.
<u>Gerovė priklauso nuo nuopelnų (įnašų) darbe, pensijos kaupimas keliomis pakopomis pradėtas tik 2003 m.</u> Pvz.: Sodros išmokos priklauso nuo šalies ūkio ekonominės padėties, smukus ekonomikai susiduriama su sunkumais, mokamos pensijos gali būti mažinamos, o nesukaupus asmeninių lėšų asmenys tiesiogiai priklauso nuo valstybės ekonominės padėties.	<u>Asmens pajamas sąlygoja jo sėkmė rinkoje, pensija iš dalies priklauso nuo to kiek pats asmeniškai į tai investavo.</u> Pvz.: Yra septyni pensijų tipai, tačiau didžiausias dėmesys yra skiriamas profesinei pensijai (angl. occupational pension). Tai pensija, kai (dažniausiai) mėnesines įmokas į pensijos fondą kuriame nors banke moka darbdavys; asmeninei pensija (angl. personal pension). Įmokas į tam tikrą sąskaitą mokate patys. Ir tik trečioje vietoje lieka valstybinė

	pensija (angl. state pension), kurią gauna tam tikrą laiką mokėję socialinio draudimo įmokas ir/ar sulaukę pensinio amžiaus.
Laikomasi nuostatos, kad <u>socialinė politika yra esminis ekonominės ir politinės tvarkos elementas</u> , padedantis kelti darbo našumą, skatinti darbuotojus kelti kvalifikaciją, siekti socialinio stabilumo ir pusiausvyros tarp darbo ir kapitalo.	Akcentuojamas kiekvieno asmens konkurencingumas darbo rinkoje ir <u>savarankiškas interesų tenkinimas</u> padeda kelti darbo našumą, skatinti kelti kvalifikaciją, siekti socialinio stabilumo ir pusiausvyros tarp darbo ir kapitalo.
<u>Socialinių paslaugų organizavimas</u> . Atskiros socialinio draudimo ir apsaugos schemos darbdaviams ir darbuotojams, viešojo sektoriaus darbuotojams, yra skirtumų tarp vyrų ir moterų socialinio draudimo. Akcentuojama pareiga, o ne teisė dirbti.	<u>Socialinės teisės</u> siejamos arba su akivaizdžiu asmens poreikiu (demonstruojamas priemonių poreikis), arba su asmens socialinio draudimo įnašais.
<u>Reformuojama</u> įvedant skirtingas pensijų pakopas ir bandoma vykdyti decentralizavimą.	<u>Reformuojama</u> laikantis nuostatų - mažiau valstybės, daugiau pilietinės visuomenės, o ne mažiau valstybės daugiau rinkos.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Guogiu (2002), socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, Šaltinis internete: Didžiosios Britanijos socialinė politika

Apibendrinant, tikslingiausia yra išskirti tris gerovės valstybės modelius: motyvacinis-vokiškasis, liberalusis, redistribucinis-skandinaviškasis, kurie turi tik jiems individualius bruožus ir gali būti kaip siekiamybė kitoms šalims. Dėl šiuos modelius vykdančių valstybių skirtingo požiūrio į socialinę politiką, panaudojamų išlaidų sistemoms palaikyti, taip pat sistemų struktūrų kurti bendrą vieningą Europos Sąjungos socialinį modelį būtų neefektyvu. Milžiniškos socialinių politikų sistemų pertvarkos pakenktų didžiajai daliai gyventojų ir abejotina ar atsipirktų.

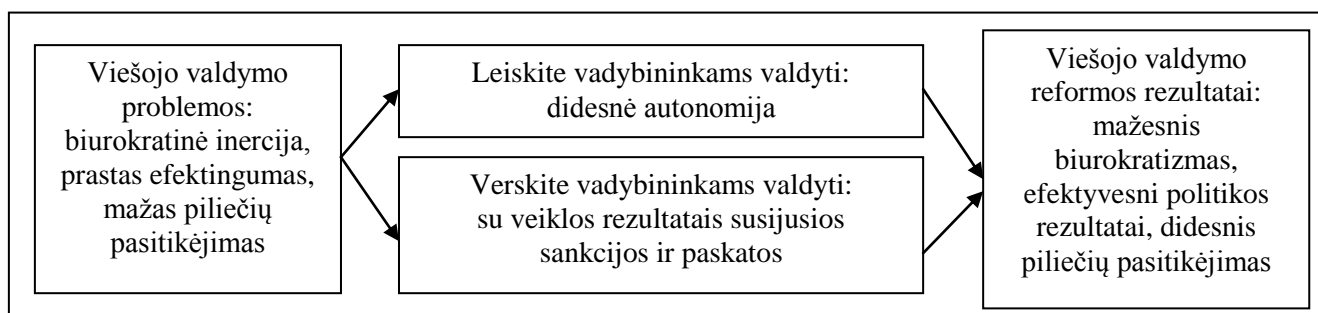
Palyginus kelis Lietuvos ir Didžiosios Britanijos socialinės politikos bruožus, pastebime, jog Lietuva, norėdama efektyvinti socialinės apsaugos politiką, iš šio modelio turėtų pasimokyti didesnės piniginių socialinių paramų skirstymo kontrolės, stengtis sprendimų priėmimą priartinti prie žmonių, paramą teikti tik kaip paskutinę pagalbos priemonę ir fiksuotą laikotarpį, kad nesusidarytų skurdo spąstų ar asmenų, kuriems parama nepriklauso, piktnaudžiavimo atvejai. Kitos šalies gerosios patirties analizavimas ir to pavyzdžio pritaikymas atitiktų atviro koordinavimo metodo esmę - mokymąsi iš labiau pažengusių.

Įvertinus Lietuvos socialinės politikos modelį, jame išskiriame motyvacinio-vokiškojo modelio bruožus: socialinės politikos modelio funkcionavimo priklausomumas nuo darbo rinkos funkcionavimo, asmens gaunamos išmokos dydis priklauso nuo jo aktyvumo darbo rinkoje; ir liberaliojo modelio bruožus: privačių pensijų fondų kūrimas, nevyriausybinų organizacijų steigimasis, didėjanti labdara. Todėl daroma išvada, nors Lietuvos socialinės politikos modelis turi

daugiau motyvacinio-vokiškojo gerovės valstybės bruožų, tačiau įgyvendina vis daugiau liberaliojo modelio diktuojamų bruožų.

1.5 Naujoji viešoji vadyba

Pasaulyje vykstantys socialiniai, ekonominiai, politiniai procesai daro įtaką visų valstybių viešojo administravimo turiniui, formai. Pasak R. Grigo (2001), išskirtinis pasaulio bruožas yra pragmatizmas, t.y. užčiuopiamos naudos siekis, kuris spartina socialinės tikrovės kitimą, lemia jos struktūrų nepastovumą ir globalų suartėjimą. Iki XX a. pabaigos daugelio valstybių valdymas buvo grindžiamas tradiciniu viešojo administravimo modeliu, kurį sudarė tokie komponentai kaip griežta biurokratijos struktūra, centralizacija, orientacija į administracines procedūras, teisės aktų įgyvendinimas. Anot J. Babravičiaus ir I. Dzemydos (2012), tradiciniame modelyje norint priimti sprendimą jis turi nukeliauti nuo žemiausios iki aukščiausios valdymo grandies, o valstybės tarnautojai dėmesį sutelkia į savo reglamentuotų funkcijų atlikimą, formalumus ir administracinių funkcijų įgyvendinimą, tačiau ne į klientų poreikių patenkinimą. Taigi, nuspręsta, kad tradicinis centralizuotas hierarchinis valdymas pasižymi tokiais trūkumais kaip neefektyvumas, didelių kaštų reikalavimas, nesugebėjimas keistis ir taikytis prie informacija, žiniomis ir paslaugomis besiremiančios visuomenės, todėl būtina įvesti pakeitimus viešajame administravime (žiūrėti 3 pav. Naujosios viešosios vadybos principai).

3 pav. Naujosios viešosios vadybos principai

Šaltinis: V. Nakrošis (2009)

Nuo XX a. devintojo dešimtmečio yra išskiriamos dvi viešojo sektoriaus reformų kryptys - privatizavimas ir decentralizacija. Privatizavimas priskiriamas viešojo sektoriaus reformavimui mažinant valstybės vaidmenį, tai valstybės nuosavybės ir kontrolės arba valdžios aktyvų perdavimas privačiam sektoriui. Privatizavimas aktyviausiai buvo vykdomas Didžiojoje Britanijoje ir Jungtinėje Amerikos Valstijose vadovaujant Margart Thatcher ir Rolandui Reaganui. Tačiau vėliau tiek pastarosiose šalyse tiek kontinentinėje Europos dalyje daugiau siekta pertvarkyti viešąjį

sektorių iš vidaus, t.y. vykdant decentralizaciją. Decentralizacija - tai centrinės valdžios funkcijų perdavimas vietos savivaldai, mažinant biurokratiją, hierarchines struktūras, leidžiant mažesnėms ir savarankiškesnėms agentūroms specializuotis siauroje srityje. Viešųjų biudžetų pertvarkymas buvo orientuojamas į griežtą taupymą ir našumo padidinimą, todėl iškilo naujas viešojo valdymo požiūris, kuris iš esmės siekė perkelti privataus sektoriaus vadybos metodus į viešąjį administravimą.

1991 m. Chritoferis Hoodas apibrėžė Naujosios viešosios vadybos (angl. New public management) sąvoką, kuri apibūdina daugelį nuo XX a. devinto dešimtmečio vykstančių viešojo sektoriaus modernizavimo reformų. Naujosios viešosios vadybos esmę sudaro privataus sektoriaus vadybos metodų taikymas viešajame sektoriuje, išskyrus pelno naudojimą asmeniniams poreikiams tenkinti. Pasak Vienažindienės ir Čiarnienės (2007), Naujosios viešosios vadybos (toliau - NVV) taikymo patirtis išryškino šiuos aspektus:

1. efektyvesnės paslaugų teikimo alternatyvos dėl rinkos ir jo mechanizmų;
2. viešojo sektoriaus darbuotojai dirba iniciatyviau ir pasiekia geresnių rezultatų dėl suteiktos didesnės autonomijos;
3. didesnė administratorių atsakomybė dėl jų veiklos vertinimo pagal rezultatus;
4. piliečiai turi didesnę pasirinkimo galimybę;
5. padeda taupyti išlaidas kai kurioms valdžios įstaigų teikiamoms paslaugoms.

Išnagrinėjus mokslinę literatūrą, pastebime, kad NVV tai reiškiny susidedantis iš tam tikrų elementų, kurie reprezentuoja Europoje vykusias viešojo sektoriaus pertvarkas. Skirtingi užsienio ir Lietuvos autoriai, tokie kaip Hood 1991, Pollit 2003, Fabian 2010, Guogis, Gudelis 2003, Staponkienė 2005, Baltušnikienė, Smalskys 2009 pateikia skirtingą skaičių NVV elementų, kai kurie jų yra vieno ar kito sudedamoji dalis. Visi NVV elementai yra orientuoti į efektyvesnio, kokybiškesnio, piliečių interesus atitinkančio viešojo administravimo sukūrimą ir įgyvendinimą. Babravičius ir Dzemyda (2012) pateikia šešis svarbiausius:

1. decentralizacija;
2. privatizacija;
3. orientacija į rezultatus;
4. rinkos mechanizmo sukūrimas viešajame sektoriuje;
5. privataus sektoriaus vadybos metodų diegimas;
6. dalyvavimas.

Šių elementų charakteristikas apžvelgsiu 4 lentelėje Pagrindiniai naujosios viešosios vadybos elementai.

4 lentelė. Pagrindiniai naujosios viešosios vadybos elementai

Elementai	Charakteristika	Privalumai	Trūkumai
Decentralizacija	• Viešųjų organizacijų skaidymas į atskiras, savarankiškas agentūras; • valdymo funkcijų decentralizacija; • atsakomybės delegavimas; • hierarchijos mažinimas; • balansas tarp centrinių nurodymų bei vietos politikos;	• Mažina administracinę naštą centriniam valstybės valdymo aparatui; • stiprina vietos savivaldą, taip priartina aktualiausių klausimų sprendimą arčiau gyventojų; • atsiranda artimesnis ryšys tarp valdžios ir gyventojų, kas padidina biurokratų atskaitingumą; • pragmatiškesni problemų sprendimai; • rezultatai grindžiamas valdymas;	• Masto ekonomijos šalininkai, teigia, jog centralizuotam viešųjų gėrybių teikimui reikia mažiau sąnaudų; • savivaldybės, norėdamos pritraukti daugiau gyventojų ir investicijų, konkuruoja tarpusavyje dėl mokesčių tarifų, lengvatų; • viešojo sektoriaus darbuotojų pasyvumas inovacijoms; • koordinavimo stoka.
Privatizacija	• Valstybės veiklos mastų mažėjimas; • privačiojo sektoriaus vaidmens fondų ir įmonių valdymo veikloje didėjimas; • išlaidų viešajame sektoriuje optimizavimas;	• Padidėjęs visuotinių paslaugų srities ekonominis efektyvumas gerina valstybinio valdymo sistemą; • laisvos rinkos siūlomi sprendimai sulaukia daugiau pasitikėjimo; • privačiojo sektoriaus plėtra; • didesnis suteiktas pasirinkimas, galimybė vertinti ir didinti pasitikėjimą bendruomenėje tobulina visuomeninį aparatą; • didėjantis pragyvenimo, savarankiškumo lygis;	• Abejojama dėl socialinių paslaugų užtikrinimo kiekvienam visuomenės nariui nepriklausomai nuo jo pajamų; • privatizuota įmonė, konkuruodama su kitomis, gali sumažinti arba panaikinti nepaklausios ar nepelningos paslaugos tiekimą; • pelno siekimo problema; • visuomenė prarandą tam tikrą demokratinę kontrolę, galima korupcija.
Orientacija į rezultatus	• Visapusiškas požiūris į valdymą, kuris integruoja strategijas, žmones, išteklius, procesus ir matavimus; • siekia modernizuoti, tobulinti sprendimų priėmimą ir valdyti pokyčius;	• Valdymo būdas fokusuotas į veiklos rezultatus, veiklos vertinimą, vertinimo įgyvendinimą, mokymąsi ir kaitą bei atsakomybės ir atskaitomybės procesų įgyvendinimą; • įdiegtos valdžios institucijų veiklos vertinimo sistemos, stiprinant jų veiklos vidaus audito ir kontrolės sistemas.	

Rinkos mechanizmo sukūrimas viešajame sektoriuje	• Šis rinkos mechanizmas nėra laisvoji rinka, nes remiasi valdoma ir kontroliuojama konkurencija, kurioje vyriausybė ir vietos valdžia išlaiko įgaliojimus ir atsakomybę už taisyklių, reglamentuojančių sandorius, nustatymą;	• konkurencijos tarp paslaugų tiekėjų skatinimas (viešųjų pirkimų rengimas, subtiekieju sandymas); • efektyvumo siekimas per kontraktų valdymą; • orientacija į klientų poreikių tenkinimą;	• Rinkos varomoji jėga asmeninis suinteresuotumas: konkuruodami dalyviai siekia savų, o ne bando rasti bendrą visuomeninį interesą ir kartu bendradarbiauti; • alternatyvių galimybių pasirinkimas ir jų kaina.
Privataus sektoriaus vadybos metodų diegimas	• Profesionali vadyba yra vienas pagrindinių veiksnių didinant viešojo sektoriaus efektyvumą; • privatus sektorius yra našus, lankstus, greitai reaguojantis į nuolat kintančias sąlygas, to yra siekiama ir viešajame sektoriuje;	• Optimalus išteklių valdymas; • privataus sektoriaus apskaitos sistemų plėtojimas; • kokybės vadybos metodų diegimas; • naujų vadovavimo stilių taikymas; • viešojo sektoriaus veiklos rezultatų matavimo rodiklių įvedimas; • "atlygio pagal rezultatus" sistemos formavimo skatinimas; • personalo ugdymas ir mobilumas;	• Galimas dviprasmiškas ryšys tarp valstybės tarnautojų ir sprendimus priimančių politikų, daugelis viešosios politikos sprendimų yra priimami valstybės tarnautojų, o kai kurie sprendimai, kurie siūlomi politikų, ne visada atitinka geresnės vadybos kriterijus.
Dalyvavimas	• Piliečių dalyvavimas ir įsitraukimas į sprendimų priėmimo procesą; • valstybės tarnautojų įsitraukimas į organizacijos valdymą, viešųjų paslaugų kokybės gerinimą.	• Didesnis piliečių, bendruomenių, valstybės tarnautojų ir valdžios institucijų bendradarbiavimas ir partnerystė yra demokratinės visuomenės varomoji jėga; • demokratines vertybes puoselėjantys piliečiai užtikrina šalies stabilumą ir demokratijos plėtrą; • sukuriamos sąlygos žmonėms daryti įtaką efektyvesniems sprendimams, deleguojant galimus sprendimų būdus iš apačios į viršų jų priėmimo mechanizme;	• Nepakankamo valstybės tarnautojų profesionalumo tikimybė, todėl svarbu investuoti į personalo mokymus, tobulinimą.

		• užtikrina vyriausybinių institucijų reagavimą ir atskaitomybę piliečiams.	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal J. Staponkienę (2005), J. Babravičių, I. Dzemybę(2012)

Taigi, naujojo viešojo administravimo idėjos sudaro prielaidas didinti administravimo efektyvumą, tačiau, kadangi ji yra pradėta įgyvendinti jau XX a. pabaigoje, pastaruoju metu išryškėjo jos trūkumai. Mokslinėje literatūroje yra analizuojama, kaip naikinti NVV trūkumus ir ją tobulinti. Formuojasi nauja viešosios vadybos ideologija, gavusi naujosios viešosios tarnybos pavadinimą. Naujoji viešoji tarnyba labiau akcentuoja sąvokas demokratija, savigarba, pilietis, o ne rinka, konkurencija ir klientas. Be to, tobulinant konkrečios valstybės viešojo administravimo sistemą bei pasirenkant valdymo ir administravimo modelius būtina įvertinti, kiek kitų valstybių patirtis yra taikytina konkrečioms tos valstybės ekonominio ir kultūrinio išsivystymo sąlygoms.

1.6 Atviro koordinavimo metodas

Daugelyje politiškai jautrių sričių sunku pasiekti kompromisų ES lygiu. Viena jų - socialinė politika, kuri laikoma viena iš esminių gerovės valstybės sričių. Europos Komisija koordinuoja, stebi nacionalines socialinės apsaugos politikas, skatina dalytis patirtimi, rengia teisės aktus ir stebi jų įgyvendinimą. Europos Komisijos tinklalapyje akcentuojama, kad socialinės apsaugos koordinavimo taisyklėmis nacionalinės sistemos nepakeičiamos viena Europos sistema. Visos valstybės savarankiškai sprendžia, kaip bus vykdoma socialinė politika, kas turėtų būti apdraustas pagal jų įstatymus, kokios išmokos ir kokiomis sąlygomis turi būti mokamos, tuo tarpu ES lygmenyje yra tik nustatomi bendri siektini tikslai (Internetinis šaltinis: Europa. Socialine politika) Lisabonos strategijoje (2000) apibrėžta, jog politikos nuostatų koordinavimas vyksta vadovaujantis "valdymo pagal tikslus" principu.

L. Dromantienė (2008) teigia, kad tarptautiniai susitarimai dėl koordinavimo iš esmės atlieka dvi funkcijas:

1. koordinuoja nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų nuostatas tarptautiniu mastu taip, kad nesusidarytų nei situacija kuomet neužtikrinama pakankama apsauga, nei tokia, kuomet vienoje šalyje išmokos būtų ženkliai didesnės;
2. asmeniui garantuojamos teisėtai įgytos teisės, sukauptos pagal vieną nacionalinę apsaugos sistemą, jam nuolat arba laikinai gyvenant už tos valstybės teritorijos ribų.

Spartinant politikos koordinavimą ir įvertinant politinius sunkumus, bandant harmonizuoti esmines ES šalių narių vidaus politikos sritis, ES institucijos ėmėsi plačiau taikyti naujas valdymo formas. Taip paplito atvirasis koordinavimo metodas (toliau - AKM) - Europos Sąjungos valdymo

metodas, kuris taikomas ES viešosios politikos srityse, kur ES institucijos neturi išimtinės teisės arba bendros su ES šalimis narėmis kompetencijos, bet siekia tam tikrų bendrai sutartų ES tikslų ar prioritetų. (Barcevičius, Nakrošius, Varkojūtė ir kt. 2008). ES lygmeniu yra nusistatomos siekiamos gairės, rodikliai, o nacionaliniu lygmeniu - konkretūs veiksmų planai, priemonės ir uždaviniai. Valstybėms bendradarbiaujant daromi įvairūs nusistatytų tikslų įgyvendinimo metodų palyginimai, dalinamai gerą patirtimi, tuo tarpu ES Taryba ir Komisija tik prižiūri šį procesą, daro kasmetinius vertinimus, teikia rekomendacijas. Nuo Lisabonos strategijos priėmimo AKM pradėtas naudoti įgyvendinant programas skurdiui ir socialinei atskirčiai mažinti, nuo 2002 m. - pertvarkant pensijų sistemą, o nuo 2006 m. - sveikatos priežiūros ir ilgalaikio gydymo sistemas (Dromantienė, Česnaitytė, 2011).

Atvirasis koordinavimo metodas pagrįstas mažų šalių narių įsipareigojimų laipsniu ir didele autonomija, palyginus su bendrais ekonominiais kriterijais ar ES teisyno priėmimu. Svarbiausias AKM bruožas yra orientacija į tikslus ir vartotojų problemų sprendimas. Nakrošius V. (2011) išskiria dar du svarbius AKM bruožus tai daugialygiškumas ir valdymas tinkluose. Daugialygiškumas tai valdymo pobūdis, kuris reiškia veikėjų, veikiančių skirtingais teritoriniais ir administraciniais lygiais (vietos, regioniniu, nacionaliniu, viršvalstybiniu) santykius ir priklausomybę, o valdymas tinkluose apima įvairius viešosios politikos veikėjus (centrinės valdžios institucijos, regioninės ir vietos valdžios, socialiniai partneriai, nevyriausybinės organizacijos, ekspertai ir t.t.). Šie AKM bruožai iš esmės yra tie patys naujosios viešosios vadybos elementai (orientacija į rezultatus, tarpinstitucinis ir institucijų su bendruomene bendravimas).

Nakrošius V. (2011) išskiria pagrindinius AKM taikymo mechanizmus:

1. mokymasis - analizuodami rodiklius, palygindami gaires, reitingus, kolegų apžvalgą, gerąją praktiką, vertinimą, įgaunama žinių, keičiama nuomonė, prioritetai, tačiau neišvengiama tokių trūkumų kaip lėšų stygius mokymams, didelis darbuotojų krūvis ir dažna darbuotojų kaita, kokybiško gerosios patirties dalinimosi ;
2. kolegų iš kitų šalių įtaka - imtis pokyčių skatina ir galimas neigiamas atsiliepimas apie šalį, jei ji nesėkmingai vykdo iškeltas gaires, tikslus, rekomendacijas, taip pat šaliai svarbu daryti įtaką ES lygmenyje, todėl kiekviena narė stengiasi Europos Komisijai teikti kokybiškus pasiūlymus, rekomendacijas;
3. "svertų efektas" - šalys pasirenka kokias priemones: uždaviniai, gairės, siejami kiekybiniai tikslai, reitingai, geroji praktika, rekomendacijos - skiriama daugiausiai dėmesio nacionaliniu lygiu, šis mechanizmas palyginus su kitais dviem yra labiausiai susijęs su nacionalinio lygio veiksniais.

Europos užimtumo strategijoje apibrėžti AKM principai: subsidiarumo (pusiausvyros tarp Europos Sąjungos lygio ir valstybių narių), konvergencijos (bendros veiklos), savitarpio mokymosi (keitimosi geriausia patirtimi), kompleksinio požiūrio (struktūrinės reformos siejamos ir su

socialine, švietimo, mokesčių, regionine, verslo politika) ir vadovavimo atsižvelgiant į tikslus. Naudojant kiekybinius matavimus, uždavinius ir gaires šie principai leidžia stebėti ir vertinti šalių narių veiklą. Stebėjimas, ankstyvas problemų diagnozavimas, bendrų tikslų nustatymas, mokymasis vieniems iš kitų, priemonių naudojamų problemų sprendimui pasirinkimo koordinavimas yra vaidmenys, kurių ES turėtų imtis kuo plačiau. Tačiau, tokie mokslininkai kaip Nakrošis, Vilpišauskas (2007), AKM vadina "minkštu" koordinaciniu politikos metodu, nes jis nenumato sankcijų valstybėms narėms už rekomendacijų imtis vienu ar kitu problemų sprendimo būdu nesilaikymą. Vis dėlto "kietasis" reguliavimas direktyvomis, reglamentais yra ne tiek išstumiamas ir keičiamas, kiek papildomas tokiose srityse, kur ES kompetencija yra silpna arba griežtas reguliavimas teisės aktais yra negalimas ar nepraktiškas. ES mastu nustatomi siektini tikslai, šalys narės savarankiškai rengia nacionalinius veiksmų planus, o nuo 2006 m. ir nacionalinius pranešimus apie socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas. Jų patirtis, pasiekimai, problemos yra nuolat stebimi ir vertinami Europos Komisijos rengiamose ataskaitose.

Oficialiuose Europos Sąjungos internetiniuose puslapiuose, biuletuose akcentuojami AKM privalumai: didesnis politinis regimumas (piliečiai ir institucijos daugiau informuojami apie priimtus įsipareigojimus ir jų vykdymo rezultatus), geresnė sąveika su kitų sričių ES politika (vidaus rinkos, pramonės, žemės ūkio, prekybos su kitomis šalimis, švietimo, aplinkos ir kitoje politikoje formuojami socialiniai tikslai), geriau perprantamos svarstomos problemos (veiksminga politika yra apčiuopiama įrodymais, būtinas nuolatinis mokymasis), didesnis savarankiškumas ir atsakomybė skatins daugiau nuveikti siekiant tikslų (ryžtingos ir aktyvios valstybės, jų piliečiai, nevyriausybinės organizacijos, socialiniai partneriai, paslaugų tiekėjai, vietos ir regionų valdžios įstaigos aktyviau dalyvaus valstybės valdyme).

Tačiau be šių privalumų mokslininkai įžvelgia ir nagrinėjamo metodo naudojimo trūkumų: nedidelis visuomenės susidomėjimas, menkas viešojo sektoriaus darbuotojų informavimas ir apmokymas, labiau pasyvus nei aktyvus nacionalinių parlamentų susidomėjimas ir įvykių sekimas, sankcijų nebuvimas dėl įsipareigojimų nevykdymo, menkas institucijų kompetentingumas nešant indėlį ir apginant savo šalies interesus ES lygmenyje. Dėl šių priežasčių atviro koordinavimo metodo veiksmingumas stringa, tačiau jo esminis bruožas - mokymasis iš labiau pažengusių - turi būti vertinamas tik, kaip teigiamas viešojo valdymo elementas.

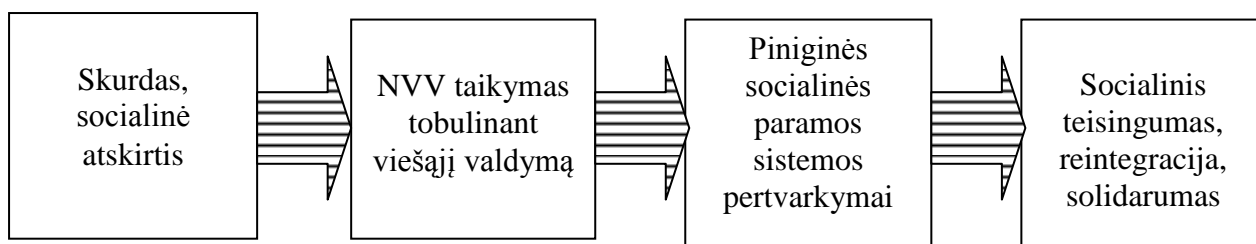
Taigi, norėdamos užtikrinti piliečių socialinę įtraukti ir socialinę apsaugą valstybės laisvai pasirenka, kaip koordinuoti bendrus ES lygmeniu nustatytus tikslus. Laikantis AKM paisoma valstybių narių įvairovės ir socialinių sprendimų, šalys gali viena iš kitos mokytis ir kartu spręsti problemas, tačiau susiduriama su pasyviu valstybės požiūriu į dalyvavimą sprendžiant problemas bendrai, ne tik nacionaliniu lygiu. Tai padėtų išspręsti griežtesnės užsibrėžtų tikslų vykdymo taisyklės, sankcijų dėl įsipareigojimų nevykdymo kūrimas.

2 LIETUVOS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS TEISINIAI ASPEKTAI

2.1 Lietuvos piniginių socialinės paramos sistemos teisinių aspektų analizė ir vertinimas

Lietuva prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei patyrė ekonomikos nuosmukį, išaugo nedarbas, skurdas, šešis kartus padaugėjo socialinės pašalpos gavėjų skaičius, o valstybės išlaidos socialinei pašalpai padidėjo net aštuonis kartus. Siekiant užtikrinti minimalių pajamų gavimą tiems, kuriems to iš tikrųjų reikia, ir mažinti skurdo rizikos lygį buvo būtina imtis ryžtingų pertvarkymų viešajame valdyme. Šešioliktoji LR Vyriausybė savo pagrindiniu siekiu įvardijo ėjimą "gerovės valstybės kūrimo keliu, kad Lietuvos žmonės jaustųsi orūs, saugūs ir laimingi". Nors apie skurdą ir socialinę atskirtį Vyriausybė užsimina tik tiek, jog bus įgyvendinamos jų mažinimo priemonės, tačiau Vyriausybės programoje nemažas dėmesys skiriamas valstybės valdymo tobulinimui. Įvardinti tokie tikslai kaip valstybės valdymą priartinti prie piliečių poreikių tenkinimo, plėsti savivaldos teises teritoriniuose administraciniuose vienetuose ir didinti jų savarankiškumą bei atsakomybę, užtikrinti valstybės valdymo ir savivaldos efektyvumą gerinant viešąjį valdymą, aktyvinti visuomenės ir viešojo administravimo institucijų sąveiką, gerinti viešųjų reikalų valdymo kokybę, diegiant tarptautinius standartus, keliant darbuotojų kompetenciją, dalinantis gerąja patirtimi, pertvarkyti Vyriausybės įstaigų tinklą taip, kad būtų taupomos valstybės biudžeto lėšos, užtikrinamas geresnis įstaigų bendradarbiavimas, administracinių paslaugų teikimas būtų patogesnis gyventojams, didinti savivaldybių ekonominį savarankiškumą, taip pat seniūnų veiklos efektyvumą, skatinti bendruomeniškumą (Šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 metų programa).

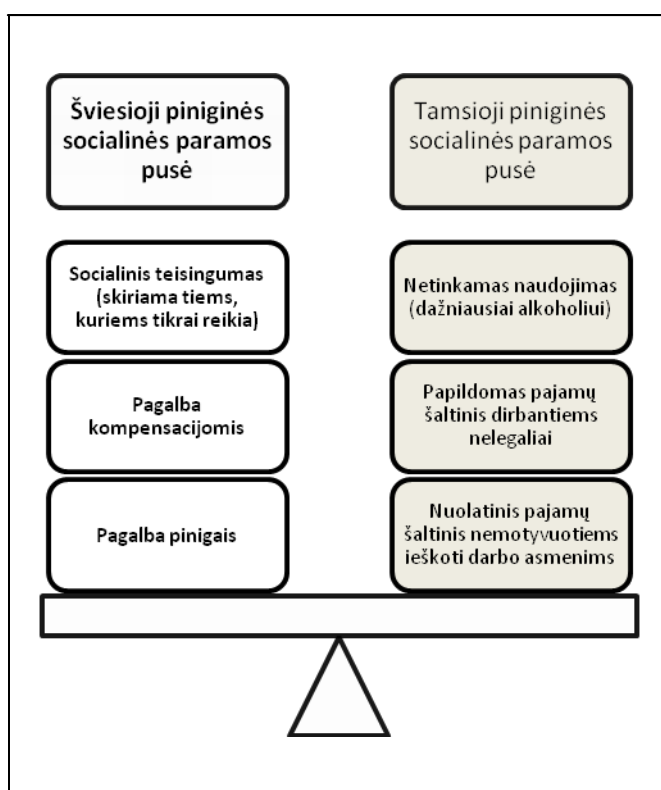
Taigi pastarieji pertvarkymai viešajame valdyme yra vienas iš sprendimo variantų kaip mažinti skurdą ir socialinę atskirtį. O nagrinėjant konkrečią socialinių pašalpų problematiką būtinas piniginių socialinės paramos sistemos efektyvinimo didinimas. Viešojo valdymo teoriniai aspektai nagrinėti pirmajame šio darbo skyriuje, todėl Vyriausybės siekius galime apibūdinti kaip naujosios viešosios vadybos elementų, t.y. decentralizacijos, dalyvavimo, viešojo valdymo orientavimą į tikslus, ir atviro koordinavimo metodo taikymą efektyvinant viešąjį valdymą, siekiant didinti socialinį teisingumą, skatinti reintegraciją ir solidarumą (žiūrėti 4 pav.).

4 pav. Skurdo sprendimo Lietuvoje modelis

Šaltinis: sudaryta autorės

2012 metų sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimai, kurie sukėlė esmines piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkas. Jų tikslai – didinti socialinį teisingumą, didinti darbingo amžiaus darbingų asmenų motyvaciją integruotis į darbo rinką, mažinti ilgalaikę priklausomybę nuo socialinės paramos, skurdo spąstų riziką, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama galimybes, užtikrinti piniginę socialinę paramą tiems asmenims, kuriems jos labiausiai reikia, bei kuo tinkamesnį jos panaudojimą (žiūrėti 5 pav. Piniginės socialinės paramos "šviesiosios ir tamsiosios pusės").

5 pav. Piniginės socialinės paramos „šviesiosios ir tamsiosios pusės“

Šaltinis: sudaryta autorės

Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams pradėta teikti pagal du modelius: kaip valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) funkcija ir kaip savarankiška savivaldybių funkcija Akmenės, Radviliškio, Raseinių, Panevėžio ir Šilalės rajonų savivaldybėse. Paliekant socialinės paramos administravimą vietos savivaldos institucijoms, siekiama sugriežtinti pašalpų skirstymo kontrolę, taip teisingiau skirstyti socialines pašalpas tik tiems, kuriems jų iš tikrųjų reikia, ir sumažinti socialinės paramos sąnaudas. Savarankiškas funkcijas vykdančios savivaldybės privalo kartu su seniūnijomis, bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis išsiaiškinti, kuriems asmenims parama tikrai reikalinga. Tai padaryti yra daug lengviau nei vykdant socialinės paramos teikimą centralizuotai, nes vietos valdžia geriau pažinodama gyventojus, arba turėdama daugiau

galimybių tam padaryti, yra išsamiau susipažinusi su problemomis, galimais jų sprendimo variantais ir taip gali priimti teisingesnius sprendimus.

Piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos esminiai bruožai yra neatsiejami nuo naujosios viešosios vadybos ir jos atviro koordinavimo metodo:

1. decentralizacijos metodas naudojamas suteikiant penkioms rajonų savivaldybėms savarankišką savivaldybės funkciją teikiant piniginę socialinę paramą, o savivaldybių tarybai ir administracijai išskirtines kompetencijas (LR Piniginės socialinės paramos įstatymo devintasis skirsnis).
2. dalyvavimo metodas naudojamas siekiant aktyvesnio ir kokybiškesnio bendradarbiavimo su:
 - a) kitomis institucijomis, b) bendruomenių nariais, jų grupėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis.
3. atviro koordinavimo metodas, reiškiantis mokymąsi iš labiau pažengusių, yra naudojamas penkių rajonų savivaldybių tarpusavyje bei šių rajonų bendradarbiavime su kitais 55 Lietuvos rajonais.

LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatymas suteikia teisę mažinti socialinės pašalpos dydį, skurdo spąstų riziką, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama galimybes, derinti piniginės socialinės paramos teikimą su socialinėmis paslaugomis, sustiprinti savivaldybių ir bendruomenių galias socialinės paramos teikime, priskiriant piniginės socialinės paramos teikimą minėtoms penkioms savivaldybėms 2012–2014 metų laikotarpiu įgyvendinti bandomąjį (pilotinį²) projektą ir teikti piniginę socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams vykdant savarankišką savivaldybių funkciją. Šios savivaldybės kartu su socialiniais partneriais – bendruomenėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir kitais aktyviais bendruomenės nariais savivaldybės tarybos nustatyta tvarka turės įvertinti konkrečios šeimos ar asmens situaciją ir teikti piniginę socialinę paramą tik tuomet, kai darbingi nedirbantys asmenys yra išnaudoję visas kitų pajamų gavimo galimybes. Siekiama užtikrinti efektyvų nuostatų įgyvendinimą, jog socialinės pašalpos gavėjams, kaip vienai iš prioritetinių asmenų grupių, turi būti kuo skubiau ir veiksmingiau taikomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, siekiant jų sėkmingos integracijos į darbo rinką ir tuo pačiu sudarant sąlygas kuo trumpesnę laiką būti priklausomiems nuo socialinės paramos sistemos.

Piniginės socialinės paramos vykdant savarankišką savivaldybių funkciją finansavimas skiriamas vadovaujantis atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu. Lėšų piniginei socialinei paramai finansuoti suma 2012–2014

² Pilotinio projekto ir pilotinių savivaldybių terminas yra naudojamas pagal LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamąjį raštą (2011 m. spalio 14d), kuriame pirmą kartą Akmenės rajono, Panevėžio rajono, Radviliškio rajono, Raseinių rajono ir Šilalės rajono savivaldybės piniginę socialinę paramą teiksiančios vykdydamos savarankišką savivaldybių funkciją pavadintos pilotinėmis savivaldybėmis. Šis terminas naudojamas dabartiniuose socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viešuose pranešimuose.

metams skiriama 2011 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintos valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos socialinėms pašalpoms ir kompensacijoms skaičiuoti ir mokėti lygio.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2011 metų veiklos ataskaitoje planuojamuose artimiausio laikotarpio veiklos prioritetuose yra išskirti dvi socialinės paramos tobulinimo kryptys: savivaldų savarankiškumas ir piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo naujovių įgyvendinimas. Skatinant vietos bendruomenių savivaldą ir savarankiškumą, sudarant galimybes vietos bendruomenėms spręsti joms aktualius klausimus ir tenkinti bendruomenių viešuosius poreikius, rengiama teisinė bazė Vietos bendruomenių savivaldos programai įgyvendinti.

Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo tikslai:

- racionaliai panaudoti piniginei socialinei paramai skirtas lėšas,
- mažinti piktnaudžiavimo pinigine socialine parama galimybes,
- padėti tam, kam labiausiai reikia paramos,
- suteikti daugiau teisių ir atsakomybės vietos bendruomenėms, įtraukiant jas į paramos teikimo procesą,
- didinti darbingo amžiaus darbingų žmonių integraciją į darbo rinką,
- pasitelkti paramos gavėjus visuomenei naudingai veiklai,
- skirti nepanaudotas lėšas rajono žmonių gerovei, stiprinti bendruomenę, gerinti aplinką, tenkinti būtiniausias rajono poreikius, skatinti darbuotojus.

Pilotonių savivaldybių atstovai, susitikę kartą per mėnesį, aptaria savarankiškai skirstant pinigine socialinę paramą kylančias problemas, jų sprendimo būdus, vykdomo eksperimento eigą, ypatumus konkrečioje savivaldybėje. Glaudesnis savivaldybių bendradarbiavimas leidžia sparčiau ir giliau analizuoti projekto privalumus ir trūkumus. Pvz., Šilalės rajono savivaldybė pabrėžė aktyvios, ryžtingos ir objektyvios bendruomenės svarbą teikiant pinigine socialinę paramą. Raseinių rajono savivaldybė akcentavo tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą – geranoriškas ir intensyvus darbas tarp savivaldybės, Darbo biržos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Darbo inspekcijos ir pan. gali užtikrinti veiksmingą ir tikslingą paramos skyrimą.

Taigi, decentralizuojant piniginės socialinės paramos proceso veiklą, t.y. savivaldybėms suteikiant savarankiškumą skirstant pašalpas, siekiama socialiai teisingesnio ir efektyvesnio sistemos veikimo. Glaudesnis ir kokybiškesnis savivaldybių bendradarbiavimas tarpusavyje, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, bendradarbiavimas su piliečių bendruomenėmis yra pirmajame skyriuje aptartos naujosios viešosios vadybos elemento dalyvavimas, kaip ir decentralizacija, konkretus taikymo pavyzdys Lietuvoje. O pinigine socialinę paramą iki 2014 m. sausio 1 d. skirstančių atliekant valstybinę (valstybės perduotą savivaldybėms) funkciją savivaldybių (55-ių) mokymasis iš labiau pažengusių savarankiškąją savivaldybių funkciją

vykdančių savivaldybių (5-ių) ir pastarųjų mokymasis tarpusavyje yra pirmajame skyriuje aptarto naujosios viešosios vadybos atviro koordinavimo metodo konkretus taikymo pavyzdys Lietuvoje.

Prieš analizuojant dabartinę Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos būklę, reikia pažymėti, jog pirmasis įstatymas reglamentuojantis piniginę socialinę paramą ir jos teikimo būdus buvo 2003 m. liepos 1 d. priimtas Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas. Po jo 2012 m. sausio 1d. priimtose pataisose kito įstatymo pavadinimas - LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas - taip pat ne tik socialinės paramos dydžiai ir jos teikimo kriterijai, bet ir socialinės paramos finansavimas ir administravimas. Trečiosios pataisos, dar labiau sugriežtinusios paramos dydžius ir teikimo kriterijus, įsigaliojo nuo 2013 m. birželio 1 d.. O nuo 2014 m. sausio 1 d. įsigaliosiomis pataisomis visos LR savivaldybės teiks socialinę paramą vykdant savarankiškąją funkciją. Svarbiausias nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomas pokytis - Panevėžio rajono savivaldybė kartu su kitomis keturiomis, Akmenės, Radviliškio, Raseinių, Šilalės rajonų savivaldybėmis įgijo teisę piniginę socialinę paramą teikti vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją. Tačiau būtina aptarti visas pagrindines įstatymo pataisas:

1. valdymo struktūrų teritorinė decentralizacija. Penkių savivaldybių taryboms ir savivaldybių administracijoms suteiktos išimtinės teisės vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją. Savivaldybės taryba tvirtina lėšų nustatymo metodiką, priima sprendimus dėl jų skyrimo, tvirtina paramos teikimo aprašą, o administracija kaupia duomenis, skiria, moka, kontroliuoja paramos teikimą, pasitelkia paramą gaunančius visuomenei naudingai veiklai atlikti;
2. piniginės socialinės pašalpos mažinimas;
3. piniginės socialinės paramos dydžiai diferencijuoti bendrai gyvenantiems;
4. seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijų sudarymas. Pagrindinė komisijos funkcija yra analizuoti probleminius atvejus (piktnaudžiavimo, neteisingo duomenų pateikimo, paramos teikimo socialinę riziką patyrusiems asmenims, piniginės socialinės paramos teikimo formą ir kt.) paramos skyrimo (neskyrimo) kitais atvejais klausimus. Jų rekomendacijų galia - patariamojo pobūdžio;
5. savivaldybės pareiga ir teisė yra pasitelkti bendruomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų atstovus, gyvenamosios vietos bendruomenės narius, seniūnaičius ir kitus interesantus dalyvauti komisijoje svarstant klausimus dėl paramos skyrimo;
6. buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą gauti. Gavėjas privalo sudaryti sąlygas būti patikrintas, o savivaldybė siekdama paramos veiksmingumo periodiškai, ne rečiau kaip du kartus per metus, vykdo patikrinimus;
7. papildomos pašalpos mokėjimas. Ilgalaikiams bedarbiams po įsidarbinimo 6 mėn. mokama 50 proc. buvusios pašalpos (su išlygomis);

8. jeigu nėra sudaryta teismo patvirtinta sutartis dėl vaiko materialinio išlaikymo ar neprisiteisti alimentai, kompensacijos neskiriamos, o parama skiriama tik vaikui;

9. asmenys įsiregistravę Lietuvos teritorinėje darbo biržoje iš karto gali kreiptis dėl pašalpos.

Nors penkios savivaldybės socialinę paramą skirsto savarankiškai, tačiau visų šešiasdešimties LR savivaldybių piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo principai yra tie patys:

1. bendradarbiavimo ir dalyvavimo - asmenų, kurie kreipiasi dėl paramos, bendruomenės, bendrojo naudojimo objektų valdytojų, nevyriausybinų organizacijų, savivaldybės, valstybinių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas ir tarpusavio pagalba;
2. prieinamumo - teikiama užtikrinant prieinamumas kuo arčiau jų gyvenamosios vietos;
3. socialinio teisingumo ir veiksmingumo - teikiama tada, kada jos labiausiai reikia, didinant motyvaciją integruotis į darbo rinką ir išvengiant skurdo spąstų bei racionaliai naudojant turimus išteklius;
4. visapusiškumo - teikiama derinant ją su socialinėmis paslaugomis, vaiko teisių apsauga, užimtumu, sveikatos priežiūra, švietimu ir ugdymu;
5. lygių galimybių - teikiama užtikrinant nepasiturinčių gyventojų lygybę, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. (LR piniginės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas).

2.2 Piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos teisinių aspektų Panevėžio rajono savivaldybėje analizė ir vertinimas

Panevėžio rajono savivaldybė, kaip ir kitos keturios pilotinės savivaldybės, piniginės socialinės paramos teikimą vykdo pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją. Jos tvirtina socialinės paramos teikimo tvarkos aprašą, kuriame savarankiškai nustato: skyrimo ir mokėjimo tvarką, kodėl parama gali būti mažinama, didinama, stabdoma, nutraukiama, atnaujinama, pašalpos teikimo nepinigine forma būdus ir gavėjų grupes, minimalius neišmokamos paramos dydžius, gavėjų teises ir pareigas, savivaldybės ir kitų interesantų teikiant paramą teises ir pareigas. Taigi, svarbu išnagrinėti, kokias nuostatas Panevėžio rajono savivaldybė įvedė piniginės socialinės paramos tvarkos teikimo apraše ir kaip jos skiriasi nuo LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (žiūrėti 5 lentelę). Išsiaiškinus pakeitimus, bus galima vertinti pertvarkos naudingumą.

5 lentelė. Panevėžio rajono savivaldybės įvesti pakeitimai piniginės socialinės paramos tvarkos teikimo apraše

Panevėžio rajono savivaldybės įvesti pakeitimai piniginės socialinės paramos tvarkos teikimo apraše	Nuostatos savivaldybėse, kurios vykdo paramos teikimą pagal valstybės paskirtą funkciją
1. Nuo 2013 m. spalio 17 d. socialinės pašalpos mažinimas: kai socialinė pašalpa mokama nuo 12 mėnesių iki 24 mėnesių - socialinės pašalpos dydis bendrai gyvenantiems asmenims arba vienam gyvenančiam asmeniui mažinamas 20 procentų; nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30 proc.; gavusiems pašalpą ilgiau nei kaip 36 mėnesius - 50 proc. sumažinta socialinė pašalpa 24 mėnesius skiriama tik vaikui (įvaikiui) ar vaikams (įvaikiams), įskaitant pilnamečius vaikus (įvaikius), kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą; socialinė pašalpa vienam gyvenančiam asmeniui ir (ar) vaikų (įvaikių) neauginantiesiems bendrai gyvenantiems asmenims 24 mėnesius neskiriama.	Pagal 2004 m. įstatymą pašalpa buvo mokama neribotą laiką. Nuo 2012 m. pašalpa mažinama gaunančiam ją nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 20 proc., nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 30 proc.. Nuo 2013 m. birželio mėn. šis punktas dar labiau sugriežtintas - nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius
2. Per septynias kalendorines dienas pranešti apie materialinės padėties pasikeitimą ar atsiradusias aplinkybes, turinčias įtakos teisei į piniginę socialinę paramą arba piniginės socialinės paramos dydžiui.	Per mėnesį pranešti apie materialinės padėties pasikeitimą ar atsiradusias aplinkybes, turinčias įtakos teisei į piniginę socialinę paramą arba piniginės socialinės paramos dydžiui.
3. Šiuo metu darbingus nedirbančius (taip pat savarankiškai nedirbančius) ar dirbančius (taip pat savarankiškai nedirbančius) ir per laikotarpį, už kurį pajamos apskaičiuojamos, dirbančius ne daugiau kaip vieną antrąją maksimalios darbo laiko trukmės (įskaitant laikinojo nedarbingumo, prastovų ne dėl darbuotojo kaltės, kasmetinių atostogų ir kita dėl pateisinamų priežasčių nedirbtą laiką, už kurį mokama įstatymu nustatyta tvarka), nustatytos LR darbo kodekso, nesimokančius darbingo amžiaus asmenis, gaunančius socialines pašalpas bendra šio Aprašo nustatyta ir nedalyvaujančius aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pasitelkti visuomenei naudingai veiklai atlikti. Nuo 2012 m. sausio veiklai pasitelkiami asmenys, gaunantys paramą daugiau kaip 6 mėn., nuo 2012 m. liepos - 3 mėnesius, o šiuo metu iš karto.	Nuo 2013 m. birželio darbingus nedirbančius (taip pat savarankiškai nedirbančius) ar dirbančius (taip pat savarankiškai dirbančius), atsižvelgiant į darbo laiko ar veiklos trukmę, nesimokančius darbingo amžiaus asmenis, gaunančius piniginę socialinę paramą, ir nedalyvaujančius aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pasitelkti visuomenei naudingai veiklai atlikti. Nuo 2012 m. naudingai veiklai buvo galima pasitelkti tik asmenis, kurie gauna pašalpą ilgiau nei 6 mėnesius.
4. Nuo 2012 m. kovo 29 d. jeigu vienas gyvenantis asmuo arba vienas iš bendrai gyvenančių asmenų, turinčių teisę gauti arba gaunančių socialinę paramą,	Nuo 2012 m. asmenys įsiregistravę Lietuvos teritorinėje darbo biržoje ar kitos valstybės valstybinėje įdarbinimo tarnyboje

nutraukė registraciją Lietuvos teritorinėje darbo biržoje ar kitos valstybės valstybinėje įdarbinimo tarnyboje, išskyrus įsidarbinimo atvejį ir dirbus ne mažiau kaip vieną mėnesį, arba registracija jam buvo nutraukta, piniginė socialinė parama neskiriama arba paskirtoji nutraukiama. Šie asmenys turi teisę pakartotinai kreiptis dėl piniginės socialinės paramos, jei ne trumpiau kaip 3 mėnesius registruojasi teritorinėje darbo biržoje.	iš karto gali kreiptis dėl pašalpos.
5. Neteikti socialinės pašalpos ir kompensacijų ar nutraukti jų teikimą, jei asmuo, dirbantis pagal verslo liudijimą, daugiau kaip 3 mėnesius deklaruoja pajamas, mažesnes kaip 1 valstybės remiamų pajamų dydis iš vykdomos individualios veiklos.	Neteikti socialinės pašalpos ir kompensacijų ar nutraukti jų teikimą, jei asmuo, dirbantis pagal verslo liudijimą, daugiau kaip 6 mėnesius deklaruoja nulines pajamas iš vykdomos individualios veiklos.
6. Panevėžio rajono savivaldybėje iki 2013 m. spalio 17d. galiojusi nuostata - 6 mėnesius neskirti socialinės pašalpos ar nutraukti jos mokėjimą ir 6 mėnesius neteikti kompensacijų ar nutraukti jų teikimą vienam gyvenančiam asmeniui arba bendrai gyvenantiems asmenims, vykdančiams savarankišką veiklą, kuriems ilgiau kaip 6 mėnesius buvo teikiama piniginė socialinė parama, jeigu šiuo laikotarpiu iš vykdytos veiklos nurodo mažesnes kaip minimali mėnesinė alga vidutines pajamas per mėnesį - pakeista jau galiojančia nuostata Piniginės socialinės paramos teikimo nepasiturintiems gyventojams įstatyme.	Nuostata, jog 6 mėnesius neteikti piniginės socialinės paramos ar 6 mėnesius nutraukti jos teikimą vienam gyvenančiam asmeniui arba bendrai gyvenantiems asmenims, vykdančiams individualią veiklą ir (ar) nekilnojamųjų daiktų pardavimo veiklą, kuriems ilgiau kaip 6 mėnesius buvo teikiama piniginė socialinė parama, jeigu jie prašyme-paraiškoje nurodo, kas šiuo laikotarpiu iš vykdytos veiklos gavo mažesnes kaip minimalioji mėnesinė alga vidutines pajamas per mėnesį. Šiuo atveju socialinė pašalpa skiriama vaikams, įskaitant pilnamečius vaikus (įvaikius), kai jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą ir laikotarpiu nuo bendrojo ugdymo programos pabaigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos. galioja nuo 2013 m. birželio.
7. Skirti būsto šildymo išlaidų kompensaciją vienam gyvenančiam asmeniui arba bendrai gyvenantiems asmenims, jeigu jie deklaruoja gyvenamąją vietą jų nuosavybės teise turimame būste arba nuomojasi būstą, kuris Nekilnojamojo turto registre nėra įregistruotas kaip gyvenamosios patalpos.	<...> jeigu jie deklaruoja gyvenamąją vietą jų nuosavybės teise turimame būste arba nuomojasi būstą, kuris Nekilnojamojo turto registre nėra įregistruotas kaip gyvenamosios patalpos arba atskira gyvenamoji patalpa, kai bendraturčių nuosavybės teisės dalys nėra nustatytos.
8. Piniginės socialinės paramos dydžiai diferencijuoti bendrai gyvenantiems LR mastu, tačiau Panevėžio rajono savivaldybėje 2013 m. vasario 7 d. priimtame apraše nėra numatytos sąlygos, kurioms esant pašalpai gauti apskaičiavimas numatytų dydžių diferencijavimą bendrai gyvenantiems.	2004 m. įstatymu socialinę pašalpą sudarė 90 proc. skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui ir vidutinių šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų per mėnesį. Nuo 2012 m. vienam gyvenančiam

	asmeniui - 100 proc., o bendrai gyvenantiems asmenims: pirmajam - 100 proc., antrajam - 80 proc., trečiajam ir paskesniems - 70 proc.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą (2004, 2012, 2013) ir Piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašas. Patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2013 m. vasario 7 d. sprendimu Nr. T-6, Panevėžys, taip pat Panevėžio rajono savivaldybės taryba. Sprendimas dėl Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2013-02-07 sprendimo Nr. T-6 "dėl piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo. 2013 m. spalio 17 d. Nr. T-projektas, Panevėžys ir kiti su Panevėžio rajono savivaldybe susiję dokumentai nurodyti literatūros sąrašė.

Taigi, išanalizavus Panevėžio rajono savivaldybės įvestus pakeitimus piniginės socialinės paramos tvarkos teikimo apraše ir palyginus juos su LR piniginės socialinės paramos įstatymo nuostatomis galime daryti kelias išvadas dėl Panevėžio rajono savivaldybės socialinės piniginės paramos sistemos pertvarkos veiksmingumo ir naudingumo. Pirmą, didesnis ir griežtesnis paramos skirstymo kontroliavimas, antra, operatyviau sprendžiamos kylančios problemos, trečia, nustatyti aiškesni ir konkretesni kriterijai paramos skirstyme ir visuomenei naudingos veiklos atlikime, ketvirta, sprendimai priimami visų pirma siekiant didesnio socialinio teisingumo.

Analizuojant Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus pertvarką, svarbu išskirti dar tris elementus:

1. bendradarbiavimas su kitomis institucijomis;
2. visuomenei naudingos veiklos atlikimas;
3. buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimas.

Analizuojant viešąjį valdymą piniginės socialinės paramos srityje, pasigendama oficialiai patvirtinto tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Nors šešioliktosios Vyriausybės programoje nurodyti siekia, pertvarkyti Vyriausybės įstaigų tinklą taip, kad būtų taupomos valstybės biudžeto lėšos, užtikrinamas geresnis įstaigų bendradarbiavimas, jų dalijimasis gerąja patirtimi, tačiau žvelgiant į LR piniginės socialinės paramos įstatymą konkrečių nuostatų dėl bendradarbiavimo su tokiomis svarbiomis institucijomis, kaip Darbo birža, Darbo inspekcija, Mokesčių inspekcija, Migracijos tarnyba ar Policija, nėra. Piniginės socialinės paramos administravimo modelis nuo 2012 m. sausio 1 d. papildytas seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijos darbu, kurios savo ruožtu atlieka buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimą. Surašytas aktas yra rekomendacinio pobūdžio dėl paramos skyrimo, neskyrimo, sustabdymo, atnaujinimo ar skyrimo nepinigine forma ir yra teikiamas savivaldybės administracijos direktoriui. Tačiau siekiant didesnio viešojo valdymo efektyvumo būtina į piniginės socialinės paramos administravimą įjungti ir kitas valstybines institucijas ir bendruomenių atstovus. Sudarytas patobulintas Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos administravimo modelis, kuriame nurodyti visi efektingai sistemai reikalingi užtikrinti dalyviai ir jų esminės funkcijos (žiūrėti 6 pav. Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos administravimo modelis). Darbo birža, Migracijos tarnyba, Mokesčių ir Darbo inspekcijos,

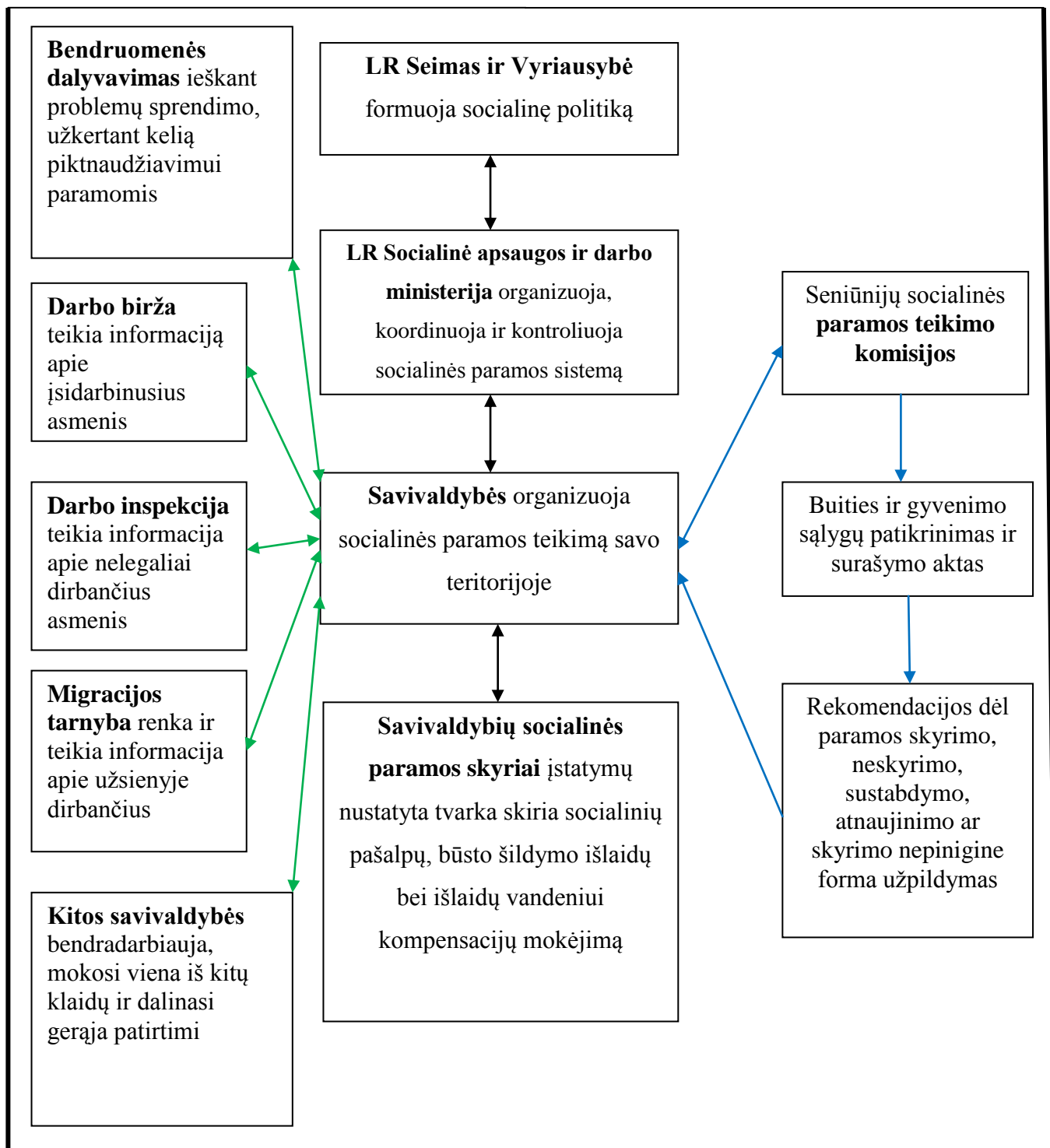
tarpsavivaldybinis bendradarbiavimas, bendruomenės aktyvus dalyvavimas turėtų būti laikytinos socialinės paramos organizavimo grandimis. Siekiant teisingesnio ir tikslingesnio socialinės paramos teikimo, operatyvesnio skyrių darbo turėtų būti sukurta vieninga informacinė sistema. Šis modelis sudarytas ne tik LR įstatyminės bazės, bet ir teorinių naujosios viešosios vadybos elementų tarpinstitucinio ir piliečių bendradarbiavimo, decentralizacijos, mokymosi iš vienas kitų pagrindu.

Per 2012 - 2013 m. Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius paprašė iš Valstybinės darbo inspekcijos pateikti informaciją dėl nelegaliai dirbančių, gaunančių socialines pašalpas asmenų - 19. Iš Valstybinės darbo inspekcijos Panevėžio skyriaus per 2012 - 2013 m. nelegaliai dirbusių, gyvenančių Panevėžio rajone, asmenų patikrinimo sąrašų gauta - 43. Nustatyti dirbusieji 4, kurie buvo socialinės pašalpos gavėjai. Jiems socialinės pašalpos buvo nutrauktos. Po patikrinimų 9 socialinės pašalpos gavėjai dėl pašalpų nebesikreipė. Iki 2013 m. spalio 1 d. pateiktos 9 informacijos dėl nelegaliai dirbusių Panevėžio rajono gyventojų. Skyrius paprašė pateikti 4 asmenis informacijos dėl nelegalaus darbo. Gavus informaciją, 2 šeimoms socialinė pašalpa 6 mėn. skirta tik vaikams.

Iš Panevėžio apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2012 m. gauta informacijos apie 7 asmenis, dirbusius be verslo liudijimų. Po išaiškintų pažeidimų 3 asmenims socialinės pašalpos buvo sustabdytos. 3 asmenys nebesikreipė, vienai šeimai socialinė pašalpa skirta tik vaikams. 2013 m. Panevėžio apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos pateikta informacija apie 9 asmenis, dirbančius be verslo liudijimų. 2 šeimoms skirta 6 mėn. tik vaikams, o 3 asmenys dėl socialinės pašalpos nebesikreipė.

2013 m. buvo gauta viena informacija Vilniaus teritorinės muitinės apie vieną asmenį, prekiaujantį kontrabanda. Socialinė pašalpa nebuvo paskirta, nors prašymas buvo pateiktas.

2013 m. gautos iš Panevėžio rajono policijos komisariato Kriminalinės policijos skyriaus dvi informacijos apie socialinių pašalpų gavėjus, kurie realizuodavo prekes pažeidžiant nustatytą tvarką. Šiai šeimai socialinė pašalpa skirta 6 mėn. tik vaikui.

6 pav. Patobulintas Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos administravimo modelis

Šaltinis: adaptuota pagal LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą (2012), taip pat pagal Krankalį ir Damskytę (2012).

Nagrinėjant tarpinstitucinio bendradarbiavimo kokybę, svarbu pabrėžti, kad LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme apibrėžtose savivaldybės administracijos teisėse ir pareigose nėra apibrėžtas būtinas glaudesnis tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informaciją apie gyventojus. Darbo birža, Migracijos tarnyba, Mokesčių ir Darbo inspekcijos turėtų

būti laikytinos socialinės paramos organizavimo grandimis. Siekiant teisingesnio ir tikslingesnio socialinės paramos teikimo, operatyvesnio skyrių darbo turėtų būti sukurta vieninga informacinė sistema, tačiau šiuo metu Panevėžio rajono savivaldybėje daugiausiai informacijos gaunama teikiant prašymus į skirtingas institucijas.

Visuomenei naudingos veiklos atlikimo ir buities ir gyvenimo sąlygų surašymo akto teisiniai aspektai analizuoti antroje darbo dalyje, o jų privalumai ir trūkumai išryškėja analizuojant atlikto tyrimo rezultatus, todėl nesiekiant kartotis - tai priemonės efektyvinančios piniginių socialinės paramos sistemą ir didinančios socialinį teisingumą.

Panevėžio rajono savivaldybėje 2012 m. sausio-spalio mėn. (1 Priedas) komisijoje svarstyti 601 buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktai. Seniūnijose svarstytų aktų skaičius buvo 518, tuo tarpu Panevėžio skyriuje - 83, o iš jų devyniems socialinė pinigine pašalpa nebuvo skirta. 2013 m. sausio-spalio mėn. (2 Priedas) iš viso surašyta 996 buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimo aktai, o tai yra 40 proc. daugiau nei 2012 m., pateiktų rekomendacijų dėl piniginių socialinės paramos nutraukimo skaičius buvo 112, tačiau ne visi iš jų buvo nutraukti. Nors žinome, jog buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas gali būti sudaromas rečiau kaip du kartus per metus, palyginus pašalpos gavėjų skaičių ir atliktų tikrinimų skaičių, galime daryti prielaidą, jog patikrinamas beveik kas penktas asmuo prašantis socialinės paramos.

Panevėžio rajono savivaldybėje 2012 m. sausio-spalio mėn. neatlikusių visuomenei naudingų darbų skaičius 401. Pagal priimtą tvarką, asmuo gali per metus gali sudaryti keturias visuomenei naudingų veiklų sutartis. 2013 m. sausio-spalio mėn. pasirašyta 3231 sutartis, o asmenų neatlikusių visuomenei naudingų darbų skaičius buvo 294. Išnagrinėjus 2013 m. I pusmetį, matome, jog socialinės pašalpos gavėjų skaičius yra 3408, o asmenų, pasitelktų visuomenei naudingai veiklai atlikti yra 1476, tai yra 43 proc. paramos gavėjų.

3 LIETUVOS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS ANALIZĖ IR VERTINIMAS

3.1 Metodikos apžvalga

Statistika tiria masinių visuomenės reiškinių kiekybinę pusę neatskiriamai nuo jų kokybinės pusės, atskleidžia ir kiekybiškai išreiškia juose esamus dėsningumus konkrečiomis vietos ir laiko sąlygomis. Ji sudaro rodiklių, atspindinčių socialinių-ekonominių reiškinių apimtį ir santykius, sistemą. Plačiai aprašyta socialinės statistikos analizės metodika yra V. Rudzkienės vadovyje "Socialinė statistika" (2005), kuriuo pagrindu remsiuosi pagrįsdama savo atliekamo tyrimo metodiką.

Šiame darbe naudojami du statistinės informacijos rinkimo būdai: oficialios apskaitos, kurią organizuoja ir vykdo oficialios valstybinės institucijos (Statistikos departamentas) ir specialiai organizuojamas statistinis tyrimas, kurio metu renkama informacija, kurios nėra oficialiose ataskaitose. Statistinių duomenų analizė yra viena iš svarbiausių bet kokio tyrimo vertinimo metodologijos dalis, kurios duomenys gali parodyti svarbius ir reikšmingus vienos ar kitos srities pokyčius tendencijas ir leidžia daryti prielaidas ateities kintamumui. Siekiant išnagrinėti ir įvertinti susidariusią situaciją visapusiškai svarbu metodologiškai pagrįsti pačią skurdo sampratą ir remtis objektyvia, moksliskai pagrįsta jo vertinimo metodika. Analizuojant piniginės socialinės paramos sistemos būklę svarbūs oficialūs bendro vidaus produkto, nedarbo, skurdo rodikliai.

Bendras vidaus produktas (toliau – BVP) yra svarbiausias makroekonominis rodiklis atspindintis valstybės ūkio augimą. Tai yra populiariausias ekonomikos indikatorius svarbus tiek ekonomistams, tiek investuotojams, tiek politikams. BVP parodo kiek šalies ekonomika per tam tikrą laiką pagamino produkcijos ir suteikė paslaugų. Taigi, BVP nusako visos ekonomikos sukurtą vertę, dydį ir aktyvumą. BVP apima namų ūkio vartojimą, valstybės išlaidas, neparduotas prekes, statinius bei užsienio prekybos balansą. Į šį rodiklį susiveda visi kiti makroekonominiai rodikliai. Išsivysčiusios valstybės BVP turi kilti 2-3 proc. kasmet, kad užtikrintų nuoseklų ekonomikos augimą, o ekonomikai atsigaunant šis rodiklis gali siekti ir 4-5 proc. Nominalusis BVP nevertina ar BVP išaugo dėl pakilusio ekonomikos produktyvumo ar dėl pakilusių kainų, todėl daug išvadų iš nominalaus BVP daryti negalima. Realus BVP skaičiuojamas tam, kad matytų skirtumą ar BVP pakilo tik dėl to, kad pakilo kainų lygis (infliacija) ir ekonomika ūgtelėjo iš esmės. Ieškant informacijos LR Oficialios statistikos portale, šios sąvokos nėra išskirtos, tačiau tam atitikmenys yra BVP to meto kainomis - nominalusis ir BVP praėjusių metų kainomis - realusis.

Nedarbo lygis ir BVP yra glaudžiai susiję rodikliai: kuo daugiau darbuotojų, tuo daugiau paslaugų ir produkcijos ekonomika gali pagaminti. Augant nedarbui dažniausiai pastebimas ir BVP mažėjimas. Tokia situacija ir susiklostė, Lietuvoje nuo 2009 m. išaugo nedarbas ir krito BVP. Kai kurie specialistai skeptiškai vertina BVP rodiklį, nes jis atspindi praėjusių kelių mėnesių ekonominę situaciją. Tuo tarpu nedarbo lygis yra esamos ekonomikos būklės indikatorius.

Mokslinėje literatūroje skurdo sąvoką vis dažniau pakeičia socialinės atskirties sąvoka - ji platesnė, apima skurdo ir socialinių teisių netekimo ir netikrumo dėl jų sąvokas. Pabrėžiamas ne tik materialinių išteklių trūkumas, bet ir socialinių ir kultūrinių išteklių nepakankamumas savo šalyje susiklosčiusiam minimaliam gyvenimo būdui tenkinti.

Skurdui įvertinti naudojamosi įvairiais rodikliais: minimalus vartotojo krepšelis, minimalus gyvenimo lygis (MGL) (LR oficialios statistikos portale šiuo metu vadinama bazinė socialinė išmoka), skurdo rizikos: absoliuti, santykinė, subjektyvi, taip pat skurdo lygis ir skurdo gylis. Visi šie rodikliai tarpusavyje susiję. Minimalaus vartotojo krepšelio pagrindu skaičiuojamas MGL, kuris savo ruožtu yra absoliučios skurdo ribos nustatymo pagrindas.

Skurdo rizikos riba – sąlyginis pajamų dydis, (60 procentų ekvivalentinių piniginių³ disponuojamųjų pajamų medianos⁴) už kurį mažesnes disponuojamasias pajamas gaunantys namų ūkiai priskiriami prie skurstančiųjų. Ši skurdo riba kinta kiekvienais metais ir yra skirtinga įvairios sudėties namų ūkiams. Skurdo rizikos lygis - asmenų, kurių ekvivalentinės piniginės disponuojamos pajamos mažesnės už skurdo rizikos ribą, dalis. Skurdo rizikos gylis - procentais išreiškiamas skirtumas tarp skurdo rizikos ribos ir asmenų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos (Šaltinis internete: Statistikos departamentas. Skurdo rizika)

³ Ekvivalentinės disponuojamosios pajamos apskaičiuojamos disponuojamasias namų ūkio pajamas dalijant iš namų ūkio ekvivalentinio dydžio. Visiems to paties namų ūkio nariams priskiriamos vienodos ekvivalentinės disponuojamosios pajamos. Skaičiuojant namų ūkio ekvivalentinį dydį pirmam namų ūkio nariui suteikiamas svoris 1, kiekvienam paskesniajam suaugusiajam – 0,5, o kiekvienam vaikui iki 14 metų amžiaus – 0,3. Sudėjus visiems namų ūkių nariams suteiktus svorius, gaunamas namų ūkio ekvivalentinis dydis. Pritaikius šią skalę vieno asmens namų ūkio ekvivalentinis dydis lygus 1, o 4 asmenų namų ūkio su dviem vaikais iki 14 metų amžiaus – 2,1

⁴ *Mediana – vidurinioji reikšmė, dalijanti visą reikšmių aibę pusiau taip, kad vienoje pusėje lieka reikšmės, didesnės už medianą, kitoje pusėje – mažesnės. Ekvivalentinių piniginių disponuojamųjų pajamų mediana yra lygi ekvivalentinėms piniginėms disponuojamosioms pajamoms asmens, esančio pajamų didėjimo tvarka išdėliotos asmenų eilutės viduryje.

Absoliutaus skurdo sąvoka apibūdinamas absoliutus pragyvenimo minimumas, būtinas pagrindiniams poreikiams (maisto, drabužių, būsto ir pan.) patenkinti. Lietuvoje minimalus pajamų lygis skaičiuojamas administraciniais tikslais - siekiant nustatyti socialinės paramos išmokų dydžius ir kriterijus, pagal kuriuos būtų nustatytos socialiai remtinų šeimų arba vienišų gyvenančių asmenų minimalios pajamos. Absoliutaus skurdo matavimas, tai yra minimalaus prekių ir paslaugų krepšelio nustatymas, priklauso nuo konkretaus laikotarpio ir šalies, todėl visada yra skirtingas. Skaičiuojant pašalpas yra remiamasi bazine socialine išmoka (130 Lt). Pagrindinis valstybės remiamų pajamų tikslas – sumažinti pajamų diferenciaciją tarp atskirų gyventojų grupių, sušvelninti vartojimo prekių ir paslaugų kainų augimo įtaką dėl objektyvių priežasčių nepakankamas pajamas gaunantiems gyventojams (vaikus auginančioms šeimoms, senatvės pensijos amžiaus sulaukusiems asmenims, nedarbo draudimo išmokas darbo biržose įsiregistravusiems bedarbiams ir kitoms sunkiausiai gyvenančioms žmonių grupėms) ir padidinti jų mokumą. Šiuo metu valstybės remiamos pajamos siekia 350 litų. (Šaltinis internete: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Socialinė statistika)

Santykinio skurdo sąvoka nurodo "skurdžias" pajamas, kurios yra nustatomos visų gyventojų pajamų ar gerovės lygio kontekste. Šiuo atveju atsižvelgiama į bendrą visuomenės pasiektą lygį, jo skirtumus ir pokyčius skirtingais laiko tarpsniais. Skurdžios pajamos gali būti suprantamos kaip du kartus ar daugiau mažesnės už vidutines. Santykinio skurdo rodikliai leidžia palyginti pajamų situaciją įvairiose šalyse, nes nepriklauso nuo to, kaip skirtingose šalyse yra apibrėžiami pagrindiniai poreikiai. Subjektyvaus skurdo rodiklis nustatomas remiantis pačių gyventojų vertinimais. Silpniau išsivysčiusiose šalyse yra nustatomos absoliučios skurdo ribos, o kai jos įveikiamos, aktualesnės tampa santykinės skurdo ribos. Analizuojant absoliuti skurdo riba leidžia vertinti gyventojų būtinų poreikių patenkinimo lygį, o santykinė skurdo riba pajamų paskirstymo santykius.

Šiuo metu labai aktuali problema yra skurdo spąstai. Tai būklė, kai skurdas tampa įprastu ir priimtiniu dalies žmonių gyvenimo būdu. Patekęs į tokią situaciją žmogus nebesistengia išvengti skurdo, nori išlikti priklausomas nuo valstybės teikiamų pašalpų, nes darbo užmokestis, kaip socialinių pašalpų alternatyva, yra per menkas. Tokiu būdu gyvenimas iš išmokų nulemia ilgalaikį skurdą, nes nėra skatinamas žmonių poreikis užsidirbti pragyvenimui. R. Vainienė skurdo spąstus taip pat apibūdina, kaip padėtį, kai žmogaus gaunamo darbo užmokesčio didėjimas tik blogina finansinę padėtį, nes pašalpos, kurios buvo mokamos, nebemokamos arba mažinamos (kompensacija už šildymą, nemokamas vaiko maitinimas mokykloje ar pan.).

Yra trys skurdo ribų nustatymo metodai:

1. biudžeto arba vartotojiško krepšelio metodas - juo nustatomas maisto (pagal būtinas kalorijas per dieną pagal amžių ir lytį suskaičiuojama nebrangių produktų kainos suma) ir kitų būtinų vartojimo reikmenų rinkinys (nustačius poreikius suskaičiuojamos išlaidos prekėms ir paslaugoms jiems patenkinti). Šis metodas yra labai akivaizdus ir artimas skurdo apibrėžimui, t.y. nustatomas būtiniausių poreikių patenkinimo lygis, tačiau yra neapibrėžta prekių ir paslaugų įtraukimo į šį rinkinį procedūra;
2. subjektyvus metodas - pati visuomenė atsako į klausimą, koks yra pajamų minimumas būtiniesiems poreikiams tenkinti. Šiuo metodu nustatant skurdo ribą skirsis visuomenės ir valdžios nuomonė, taip pat bus priklausoma nuo šalies ekonominės situacijos;
3. teisinis arba politinis metodas - nustatyta skurdo riba yra vyriausybės patvirtinta, konkreti, artima absoliučiai skurdo ribai, tačiau iš dalies priklauso nuo šalies biudžeto ar darbo rinkos galimų įtakų.

Specialiai organizuojami statistiniai tyrimai naudojami tada, kai reikia informacijos, kurios oficiali statistika neteikia. Šiame darbe naudojamas tyrimo metodas - ekspertų apklausa. Šis metodas taikytas, nes situacijai įvertinti reikia specialių žinių.

Tyrimas "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" atliktas 2013 m. rugsėjo 16 d. iki lapkričio 4 d. Panevėžio rajono savivaldybėje.

Tyrimo tikslas - įvertinti Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemą susisteminant informaciją gautą iš ekspertų ir statistinių duomenų nagrinėjimo.

Pasirinkti ekspertai buvo objektyvūs, kompetentingi piniginės socialinės paramos srityje. Dalyvavusių tyrime ekspertų kiekis - devyni asmenys: penki Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus darbuotojai, du Panevėžio rajono savivaldybės administracijos darbuotojai, du Panevėžio rajono savivaldybės seniūnijų atstovai.

Anketoje pateikti skirtingų grupių klausimai (3 Priedas):

1. dichtoniniai klausimai - klausimas "ar pritariate šioms Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatymo nuostatomis" buvo pateiktas su atsakymo variantais "pritariu", "iš dalies pritariu", "nepritariu". Šis klausimas patikslintas papildomu klausimu "kodėl pritariate iš dalies arba nepritariate" ir į šį klausimą buvo tikimasi savarankiško atsakymo;
2. atvirieji klausimai - anketoje šeši tokie klausimai, kuriais siekiama gauti kuo daugiau informacijos iš laisvos atsakymo formos;
3. uždarieji klausimai - piniginės socialinės paramos sistemos Panevėžio rajono savivaldybėje vertinimas balais (nuo 3 iki 0).

Anketos klausimai suformuluoti stengiantis kuo labiau nustatyti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos veiksmingumą ir rezultatyvumą. Bitinas, Guogis, Migun ir Važgytė (2010) apibrėžė tokius svarbiausius kriterijus, kaip gerosios patirties siekimas, racionalus

išteklių paskirstymas, darbuotojų kompetentingumas, informacinių technologijų taikymas, eitinių normų ir vertybių taikymas. Petrauskienė (2005) išskyrė šiuos savivaldybės administravimo kriterijus:

1. Vietos bendruomenės aktyvinimas. Sprendžiant pinigines socialinės paramos probleminius klausimus turėtų dalyvauti vietos gyventojai, suinteresuotos bendruomenės grupės. Supažindindami vietos valdžią su kylančiomis problemomis, teikdami siūlymus kaip jas būtų galima spręsti, bendruomenės nariai darytų įtaką problemos sprendimo priėmimui, dėl to valdžios sprendimai būtų naudingesni.
2. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Savivaldybės kokybiškesnis bendradarbiavimas su tokiomis institucijomis, kaip Migracijos tarnyba, Mokesčių ar Darbo inspekcijos, leistų operatyviau dalintis informacija, reaguoti į pasikeitusias aplinkybes.
3. Gerosios patirties dalinimasis. Savivaldybė aktyviai bendraudama su kitomis savivaldybėmis galėtų dalintis iškilusių problemų aktualijomis, analizuoti ir taikyti viena kitos geriausius problemų sprendimo būdus.
4. Racionalus išteklių paskirstymas. Efektyvus materialiujų ir žmogiškųjų išteklių paskirstymas reikalauja peržiūrėti darbuotojų atliekamas funkcijas, jų darbo krūvius ir naujų pareigybių įvedimą.
5. Darbuotojų kompetencijų kėlimas. Jis susideda iš teorinių ir praktinių žinių plėtimo.

Gauti tyrimo duomenys analizuoti remiantis aprašomosios kokybinės turinio analizės metodu.

Tyrimas buvo atliekamas nepažeidžiant tiriamųjų teisių bei vadovaujamasi pagrindiniais tyrimo etikos principais:

- pagarbos asmens orumui principu, leidžiant pačiam apsispręsti dalyvauti tyrime bei suteikiant informaciją apie tyrimo tikslus, naudą tiriamajam.
- teisingumo principu, kuriuo buvo siekiama garantuoti respondentų teisę į konfidencialumą, anonimiškumą.
- teisės gauti visą informaciją principu: suteikta informacija apie tiriamojo statusą, tyrimo tikslą, tiriamųjų atranką, privatumo užtikrinimą, savanoriškumą.
- geranoriškumo principu.

Atliekant tyrimo gautų rezultatų analizę svarbu įvertinti ar ekspertų nuomonės yra panašios. Šiam tikslui panaudotas Kendalo ranginio koeficiento apskaičiavimo metodas (modifikuotas konkordacijos koeficientas), nes ekspertų yra daugiau negu du. Skaičiuojant šį konkordacijos koeficientą ekspertų vertinimai buvo suranguoti. Kendalo ranginio koeficiento apskaičiavimas leidžia nustatyti ryšį tarp daugiau nei dviejų ranginių eilučių. Pirmiausia, suformuluotos hipotezės:

H_0 : ekspertų vertinimai prieštaringi (t.y. konkordancijos koeficientas lygus nuliui);

H_A : ekspertų vertinimai panašūs (t.y. konkordancijos koeficientas nelygus nuliui).

Kadangi nebuvo sutampančių reikšmių, tai konkordancijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę, kurioje n ekspertų skaičius, kurie įvertino m alternatyvų skaičių:

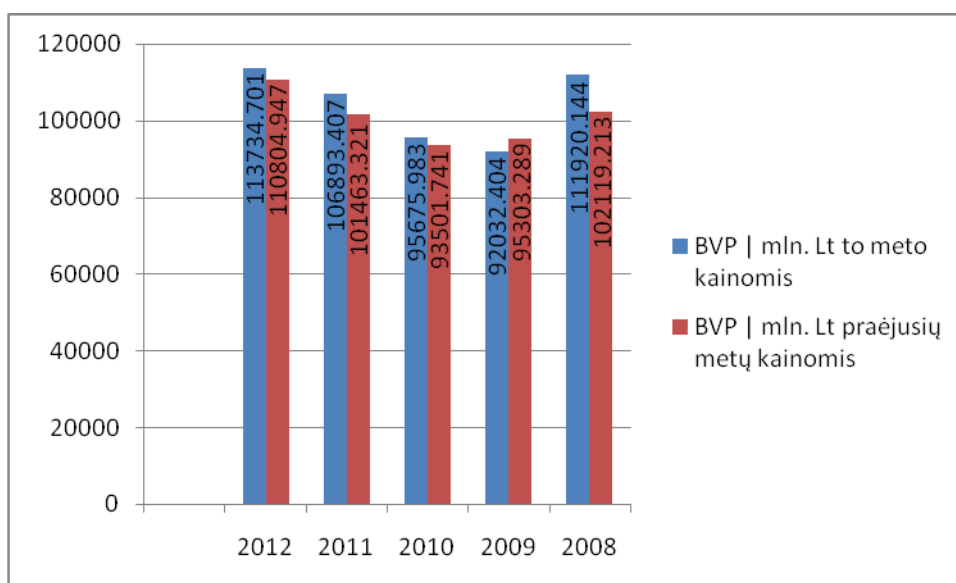
$$W = \frac{12S}{n^2(m^3 - m)}; \quad S = \sum_{i=1}^m \left(\sum_{j=1}^n r_{ij} - \bar{r} \right)^2$$

Priimant sprendimą Pasirenkame reikšmingumo lygmenį α . Nusistatome, kad hipotezė H_0 atmetama, jeigu apskaičiuota W reikšmė ne mažesnė už kritinę reikšmę $W\alpha$. W kritinės reikšmės pateikiamos atliekant skaičiavimus. Jeigu alternatyvų skaičius pakankamai didelis ($k \geq 7$) tai konkordancijos koeficiento reikšmingumui tikrinti galima taikyti χ^2 kriterijų. Dydis $W \times m \times (k-1)$ turi skirstinį su $f=k-1$ laisvės laipsniu (m - ekspertų skaičius; k - ekspertizės objektų skaičius). Jeigu apskaičiuota statistikos $W \times m \times (k-1)$ reikšmė prie pasirinkto reikšmingumo lygmens α ir laisvės laipsnių skaičiaus f viršija kritinę reikšmę, t.y. $W \times m \times (k-1) >$, tai hipotezė H_0 , kad ekspertų vertinimai priešaringi, atmetama. Šiuo atveju $W \times m \times (k-1) = 49,68$, $(0.05; 6) = 11.05$, taigi, nulinė hipotezė buvo atmesta. Šis klausimų suderinamumo matavimas pasitelktas norint įrodyti ekspertų kompetentingumą, jų nuomonės apie svarbiausius pinigines socialinės paramos veiksnius neprieštaringumą.

Apibendrinant, analizuojant Lietuvos ir konkrečiai Panevėžio rajono savivaldybės pinigines socialinės paramos sistemą naudojami oficialių statistinių rodiklių duomenys, kurie gauti iš LR oficialios statistikos departamento ir Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus, ir specialiai organizuoto tyrimo "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" metu gauti duomenys.

3.2 Lietuvos pinigines socialinės paramos sistemos būklės analizė ir vertinimas

2008 m. prasidėjusi ekonominė krizė sukrėtė visą pasaulį. Lietuvoje ekonominis nuosmukis, augantis nedarbas, didėjanti socialinė atskirtis lėmė socialiai remtinių asmenų skaičiaus augimą. Todėl šiandien Lietuvoje pinigines socialinės išmokos ir jų skyrimo tvarka tapo viena svarbiausių aktualijų socialinėje politikoje. Socialinę apsaugą įgyvendinančios Lietuvos institucijos ieško racionaliausių sprendimų ir būdų, kaip turėtų būti teikiama socialinė parama - ji turėtų tenkinti asmens poreikius socialinės rizikos atveju, tačiau kartu skatintų juos būti aktyviais darbo rinkos dalyviais. Tačiau prieš analizuojant pinigines socialinės politikos pertvarką, visų pirma svarbu apžvelgti, kioje ekonominėje padėtyje yra Lietuva nuo 2008 m..

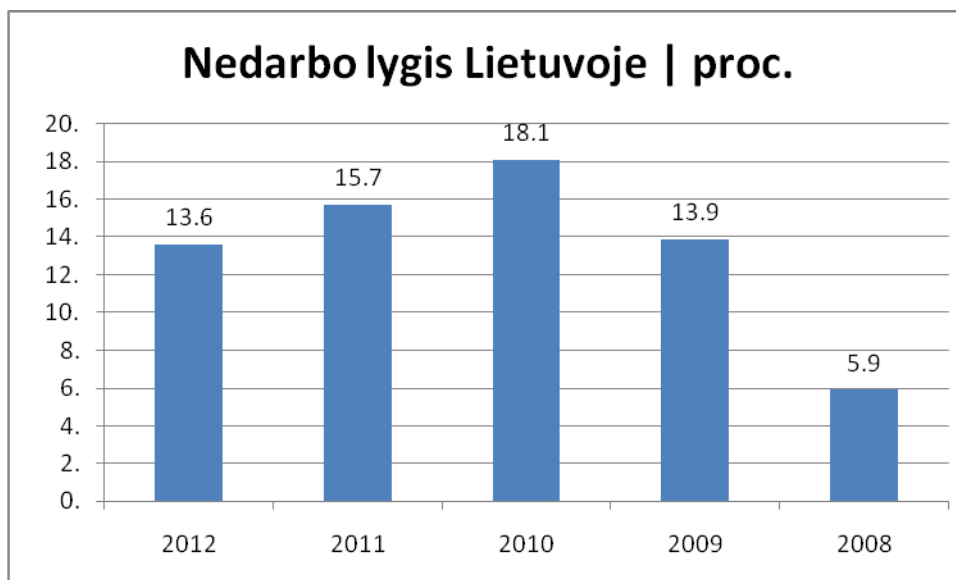
7 pav. Bendras vidaus produktas (BVP mln. Lt)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

Lietuvos BVP 2009 m., palyginus su 2008 m., krito 6,5 proc., o 2010 m., palyginus su 2008 m., krito 8,5 proc.. 2011 m. prasidėjo valstybės ūkio atsigavimas ir palyginus su praeitais metais jis išaugo 8 proc., o 2012 m. BVP pasivijo prieškrizinį BVP, ir palyginus su pastaruoju išaugo 8,5 proc.. Taigi, pasaulinė ekonominė krizė stipriai paveikė Lietuvos ūkį, jį sumažindama ir tik 2012 m. buvo pasiektas iki krizinio laikotarpio BVP rodiklis.

2009 m. nedarbo lygis pakilo net 8 proc. daugiau nei jis buvo 2008 m. ir pasiekė 13,9 proc. Dėl ekonominės krizės sumažėjo rinkos paklausa, įmonėms mažėjo užsakymų, buvo nebegaunamos įprastos pajamos. Todėl įmonėms susidūrus su finansiniais sunkumais, išaugo nedarbas. 2010 m. užfiksuotas didžiausias nagrinėjamo laikotarpio nedarbas, kuris siekė net 18,1 proc.. Deja, Lietuvos nedarbo lygis 2012 m. siekdamas 13,6 proc. vis dar išlieka gana aukštas, nuo 2010 m. kiekvienais metais krenta tik maždaug po 2 proc., todėl sunku prognozuoti, kada bus pasiektas prieškrizinis lygis.

Vienas geriausių valstybių vykdomų socialinių politikų skirtingumo įrodymas yra socialinei apsaugai skiriama šalies BVP dalis, kuris rodo socialinės politikos pobūdį ir charakterizuoja bendrą socialinę aplinką joje. Deja, Lietuvos socialinei apsaugai skiriama BVP dalis ženkliai atsilieka nuo Europos Sąjungos bendras vidurkio (4 Priedas). 2006 m. skirtumas buvo dvigubai didesnis ir sudarė 13,3 proc., kuomet Lietuva skyrė 13,3 proc., o Europos Sąjungos (27 narės) - 26,6 proc.. O 2011 m. Lietuva nuo ES vidurkio atsilieka 12 proc.. Nuo 2006 m. iki 2011 m., išskyrus 2009 (8,4 proc.), Lietuvos išlaidos socialinei apsaugai procentais nuo BVP atsiliko nuo ES narių vidurkio daugiau nei 10 proc..

8 pav. Nedarbo lygis Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

Lietuvoje socialinės atskirties tema yra labai opi ir skausminga, nes 2013 m. net 18,6 proc. šalies gyventojų pajamos buvo žemiau skurdo ribos. Beveik kas penktas Lietuvos gyventojas neužsitikrina sau pajamų minimaliam pragyvenimui, o tai yra ryškus kontrastas pamatinėms Europos Sąjungos vertybėms - solidarumui, teisingumui, socialinei sanglaudai. 5 lentelėje yra pateikiamas skurdo ribos rizikos kitimas vieno ir keturių asmenų namų ūkiams. Kaip matyti iš lentelės 2009 metais skurdo riba buvo daugiau negu du kartus padidėjusi lyginant su 2006 metais. Ekonominės krizės metu, sumažėjus gyventojų pajamoms, skurdo rizikos riba taip pat sumažėjo iki 1452 Lt lygio keturių asmenų šeimai ir iki 691 Lt. vienam gyvenančiam asmeniui, o 2012 metais vėl padidėjo.

6 lentelė. Skurdo rizikos riba (Lt per mėnesį)

	Skurdo rizikos riba						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vienam gyvenančiam asmeniui	437	566	720	831	701	691	749
Namų ūkiui, susidedančiam iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 metų	918	1188	1512	1746	1472	1452	1572

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

Nubrėžus skurdo ribą, galima matuoti skurdo lygį šalyje. Skurdo lygis arba skurstančių gyventojų dalis - dažniausiai naudojamas rodiklis skurdui apibūdinti, kuris apskaičiuojamas, padalinus gyventojų, kurių pajamos yra žemiau skurdo ribos, skaičių iš bendro gyventojų skaičiaus. 2010 m. skurdo rizikos lygis Lietuvoje buvo vienas didžiausių Europos Sąjungoje (5 Priedas) ir

palyginus su bendru 27 šalių narių vidurkiu buvo didesnis 4,2 proc. Ženkliai išsiskiria skurdo rizikos lygis kaimuose, kur palyginus su miestu, jis yra didesnis net 16proc.. Žvelgiant į 2011 m. tendenciją, skurdo riziką labiausiai patiria vaikų amžiaus grupė (0-17metų) ir jaunimas(18-24metų).

7 lentelė. Skurdo rizikos lygis

	Skurdo rizikos lygis				
	2008	2009	2010	2011	2012
Visi asmenys	20,0	20,6	20,2	20,0	18,6
Gyvenamoji vieta					
Miestas	13,6	14,7	16,2	14,7	
didieji miestai	10,1	10,5	14,1	12,6	
kiti miestai	18,7	20,7	19,4	17,9	
Kaimas	32,9	32,7	28,4	30,7	
Amžiaus grupės					
0–17	22,8	23,7	23,3	24,3	
18–24	17,8	17,8	22,7	26,2	
25–49	14,7	17,6	20,9	19,8	
50–64	20,4	21,0	22,8	19,4	
65 metų ir vyresni	29,5	25,2	10,2	12,1	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

Skurdo rizika yra nevienoda skirtinguose pagal užimtumo statusą, narių skaičių ir sudėtį bei kitus požymius namų ūkiuose. 7 lentelėje pateikti 2011 - 2012 metų duomenys, kurie parodo, kuri namų ūkių dalis skirtingose grupėse skursta. Dažniausiai skursta (54,4 proc.) bedarbių namų ūkiai, pagal šeimos statusą dažniausiai patiria skurdo riziką vienišos motinos (tėvai), auginantys vaikus (39,2 proc.). Mažiausią riziką skursti patiria didžiųjų miestų (11,3 proc.), dirbantys gyventojai (7,6 proc.) ir du suaugę asmenys, bent vienas 65 metų ar vyresnis, be vaikų. Tiek Europos Sąjungoje tiek Lietuvoje 2010 m. problematiškiausios skurdo paplitimo sritys buvo bedarbiai ir vaikai (6 Priedas). Europos Sąjungoje bedarbių skurdo rizikos lygis siekė 45 proc., tuo tarpu Lietuva lenkė šį rodiklį 10,6 proc..

8 lentelė. Skurdo paplitimo sritys (proc.)

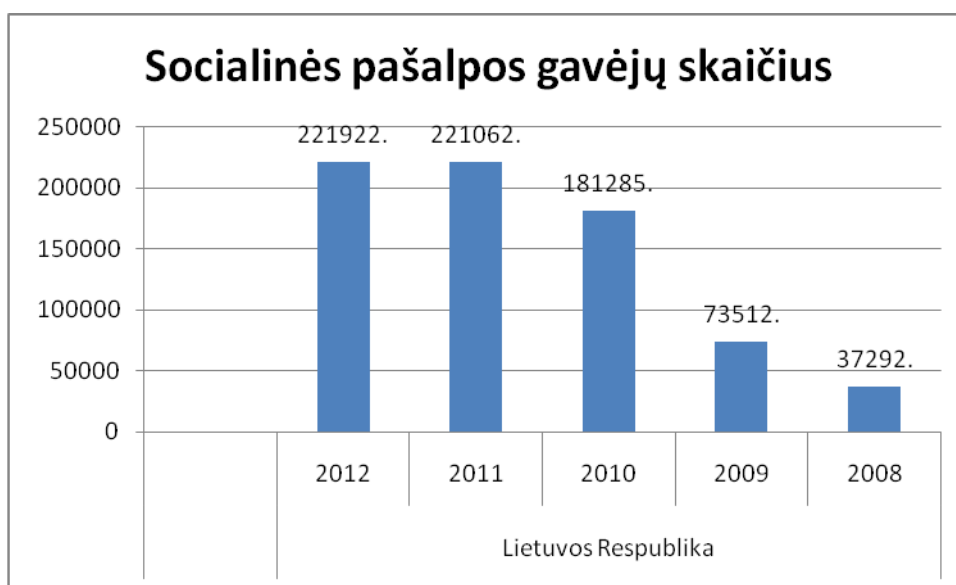
Pagal gyvenamąją vietą	2011	2012	Pagal užimtumo statusą:	2011	2012
Miesto gyventojai:	14,7	13,7	Dirbantieji	10,1	7,6
Didieji miestai:	14,1	11,3	Bedarbiai	53,1	54,4
Kiti miestai	17,9	17,3	Pensininkai	14,8	20,8
Kaimas	28,4	28,5	Neaktyvūs gyventojai	29,1	
Pagal amžių	2011	2012	Pagal namų ūkio tipą	2011	2012
Vaikai (0-17metų)	28,7	20,8	vienas gyvenantis asmuo	25,1	31,6
18-24 (darbingo amžiaus jaunimas)	24,8	20,2	du suaugę, jaunesni nei 65 metų asmenys be vaikų	17,1	16,3
25-49 (darbingo amžiaus)	30,1	17,9	du suaugę asmenys, bent	6,6	7,6

8 lentelės tęsinys kitame puslapyje

			vienas 65 metų ar vyresnis, be vaikų		
50-64 (darbingo amžiaus)	38,1		trys ir daugiau suaugusių asmenų be vaikų	10,5	12,5
virš 65 metų	10,1	18,7	vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų	44,0	39,2
			du suaugę asmenys su vienu vaiku	15,5	12,3
			du suaugę asmenys su dviem ar daugiau vaikų	24,2	18,5
			trys ar daugiau suaugusių asmenų su vaikais	14,3	15,2

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

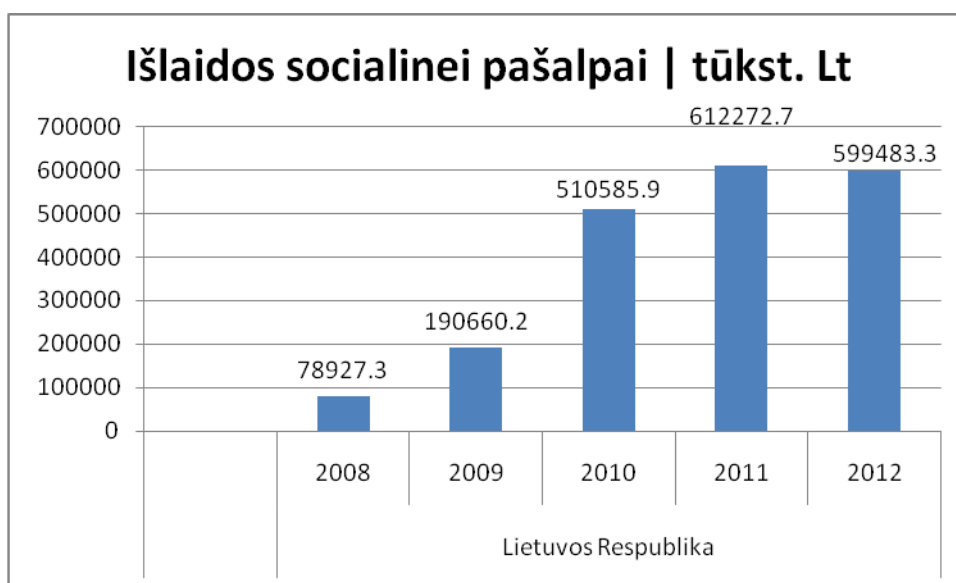
Nuo asmens pasirinkimų, atsakingumo iš esmės priklauso kaip jis gyvena, kokie yra jo standartai, tačiau visame pasaulyje siekiama apsaugoti labiau pažeidžiamus, kuriems rizika yra didesnė. Šalies vyriausybės socialinės politikos tikslas apsaugoti arba palengvinti gyventojų, patiriančius socialinę riziką, padėtį. Įvairiose šalyse kovos su skurdu priemonės ir būdai yra skirtingi, nevienodi yra ir šios kovos rezultatai. Pasauliniu mastu Jungtinių Tautų Organizacija ir Pasaulio Bankas ėmėsi iniciatyvos ištirti įvairių šalių kovos su skurdu patirtį, ją apibendrinti ir remiantis geraisiais pavyzdžiais pateikti efektyvios politikos kryptis. 2001 m. Pasaulio banko pranešime „Puolimas prieš skurdą“ siūlomos trys pagrindinės skurdo mažinimo kryptys, kurios sutampa su naujosios viešosios vadybos elementais: remti rinkos mechanizmų tobulinimo iniciatyvas; politinio ir visuomeninio aktyvumo stiprinimas; socialinės apsaugos garantijos ir patvari politika. Iš esmės, tai yra naujosios viešosios vadybos principai, kurių yra siekiama ES.

9 pav. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Lietuvoje per 2008 - 2012 m. laikotarpį išaugo šešis kartus, nuo 37,292 tūkst. iki 221,922 tūkst. gavėjų. Pagrindinė to priežastis yra ekonominis nuosmūkis ir augantis nedarbas, tačiau Lietuvos ekonomikai atsigaunant 2011 - 2012 m. pašalpos gavėjų skaičius vis dar auga. Analizuojant šios tendencijos priežastis susidarė būtinybė peržiūrėti ir keisti pinigines socialinės paramos įstatymą. Nuo 2004 m. balandžio 4 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos pinigines socialinės paramos mažas pajamas gaunantiems šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas buvo pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis pinigine socialinę paramą ir jos teikimo būdus. Tačiau šis įstatymas buvo paremtas pasyvios socialinės politikos modeliu, nes nebuvo numatytos asmenis įsidarbinti skatinančios priemonės, nustatytas konkretus ir nekintantis socialinės pašalpos dydis (90% skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui ir vidutinių šeimos arba vieno gyvenančio asmens pajamų per mėnesį), pinigine socialinė pašalpa mokama neribotą laiką, jos mažinimas nebuvo nustatymas. Šios priežastys sudarė galimybę asmenims gyventi iš pašalpų, nesiekiant įsidarbinti, taip pat piknaudžiauti socialine pašalpa tuos, kuriems jos iš tikrųjų nereikia.

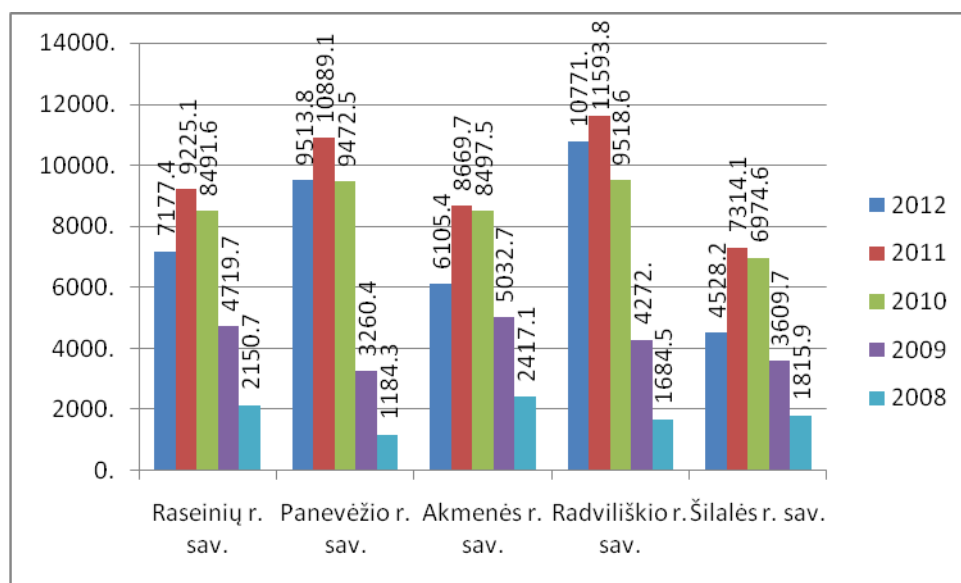
10 pav. Išlaidos socialinei pašalpai Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 201310 16)

Iš duomenų pateiktų 10 paveiksle matyti, kad tiriamuoju laikotarpiu 2008 - 2012 m. Lietuvos išlaidos socialinei pašalpai pakilo nuo 78927,3 tūkst. Lt iki 599483,3 tūkst. Lt tai yra septynis su puse karto, o 2011 m. jos buvo pakilusios beveik aštuonis kartus daugiau nei 2008 m., 2012 m. išlaidos sumažėjo 12788,9 tūkst. Lt palyginus su 2011 m. Išlaidos 2012 m. palyginus su 2011 m. sumažėjo 2 proc..

3.3 Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos būklės analizė ir vertinimas

Analizuojant Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos būklę, socialinių rodiklių kitimo tendencijas aptarsiu taip pat palygindama su kitomis savarankiškai paramą teikiančiomis savivaldybėmis, Raseinių, Akmenės, Radviliškio, Šilalės rajonų savivaldybėmis, bei bendrais Lietuvos rodiklais.

11 pav. Pilotinių savivaldybių išlaidos socialinei pašalpai (tūkst. Lt)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 201310 16)

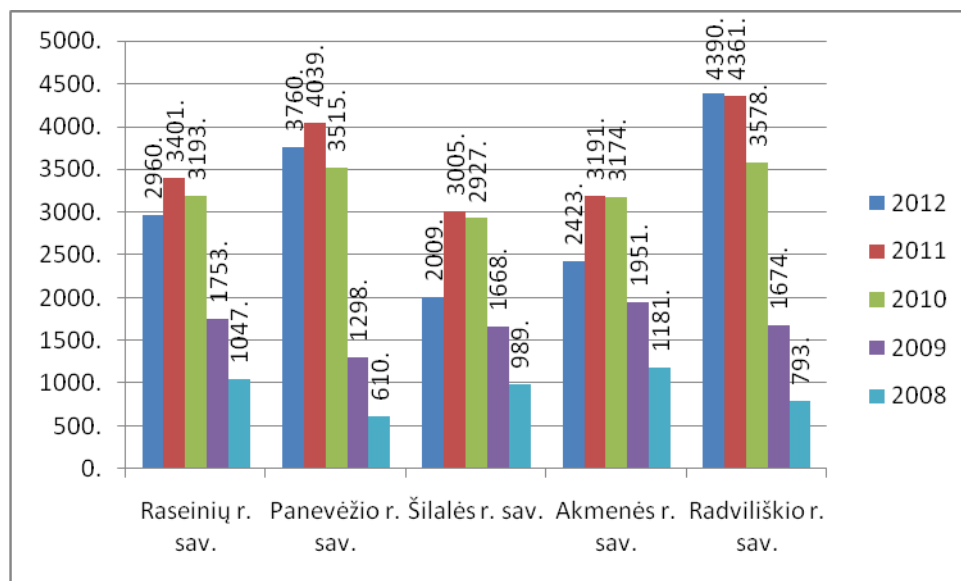
Pilotinių savivaldybių išlaidos 2008 - 2011 m. turėjo tendenciją augti. Panevėžio rajono savivaldybėje lyginant šį laikotarpį išlaidos išaugo nuo 1184,3 iki 10889,1 tūkst. Lt, o tai yra 9,2 karto daugiau. 2012 m. išlaidos Panevėžio rajono savivaldybėje sumažėjo 1375,2 tūkst. Lt, o tai yra 12,5 proc. mažiau nei 2011 m.. Be to, pastebime, jog 2008 m. Panevėžio r. sav. išlaidos palyginus su kitomis pilotinėmis savivaldybėmis buvo mažiausios, o nuo 2010 m. pagal išlaidas Panevėžio r. sav. lenkia tik Radviliškio r. sav.. Kitose keturiose savivaldybėse išlaidoms pasiekus maksimumą 2011m., kitais 2012 m. išlaidos mažėjo. Lyginant 2011 m. ir 2012 m. išlaidos sumažėjo Raseinių r. sav. - 22,2 proc., Akmenės r. sav. - 29,5 proc., Radviliškio r. sav. - 7 proc., Šilalės r. sav. - 38 proc. 2012 m. išlaidos socialinei pašalpai labiausiai sumažėjo Šilalės r. sav. - 38 proc..

2013 m. sausio-rugsėjo mėnesiais, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu 2012 metais išlaidos socialinei pašalpai mokėti sumažėjo 26,2 proc. (nuo 30,2 iki 22,3 mln. litų). Išlaidos socialinei pašalpai sumažėjo visose penkiose savivaldybėse: Akmenės rajone – 23,9 proc., Panevėžio r. – 6,3 proc., Radviliškio r. – 0,2 proc., Raseinių r. –13,0 proc., Šilalės r. – net 33,1 proc.

Norint palyginti, kiek lėšų Panevėžio rajono savivaldybės socialinėms pašalpoms panaudota, 2011 m., prieš savivaldybei pradėdant skirstyti paramą savarankiškai, ir 2012 - 2013 m., paramą teikiant jau vykdant savarankiškąją savivaldybės funkciją, kadangi nėra 2013 m. pilnų duomenų, tikslingiausia būtų palyginti išlaidas 2011 m., 2012 m., 2013 m. tik sausio-spalio mėnesiais:

- 2011 m. - 9 134 062,0 Lt;
- 2012 m. - 8 053 153,0 Lt, t.y. 1 080 909 Lt mažiau (12 proc.) nei 2011 m.;
- 2013 m. - 5 598 921,0 Lt, t.y. 3 535 141,0 Lt mažiau (38,7 proc.) nei 2011 m.;
- 2013 m. (sausio-spalio mėnesiais) - 5 598 921,0 Lt, t.y. 2 454 232,0 Lt mažiau (30,5 proc.) nei 2012 m..

Taigi, darome išvada, jog Panevėžio rajono savivaldybė, socialinę paramą teikdama vykdant savarankiškąją savivaldybės funkciją, sumažino išlaidas, lyginant su 2011 m., 2012 m. - 12,5 proc., o 2013 m. sausio-spalio mėn. išlaidos su atitinkamu laikotarpiu 2011 m. sumažėjo net 38,7 proc.. O žvelgiant į visas pilotines savivaldybes 2012 metais, lyginant su 2011 metais, išlaidos socialinei pašalpai mokėti sumažėjo 20,1 proc., nuo 47,7 iki 38,1 mln. litų.

12 pav. Pilotinių savivaldybių pašalpos gavėjų skaičius

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 04)

2012 metais, lyginant su 2011 metais, socialinės pašalpos gavėjų skaičius pilotinėse savivaldybėse sumažėjo 13,6 proc. (nuo 18 iki 15,5 tūkst. asmenų). Keturiuose savivaldybėse matoma mažėjanti pašalpos gavėjų tendencija, Šilalės r. sav. sumažėjo beveik trečdaliu, tačiau Radviliškio r. sav. pašalpos gavėjų skaičius nežymiai padidėjo. 2008 - 2012 m. Panevėžio rajono savivaldybėje pašalpos gavėjų skaičius išaugo nuo 610 iki 4039 gavėjų 2011 m. ir 3760 gavėjų 2012 m.. Nors 2012 metais, lyginant su 2011 metais, gavėjų sumažėjo 7 proc., tačiau jų skaičius išliko net šešis kartus didesnis nei 2008 m..

2013 m. sausio-rugsėjo mėnesiais, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu 2012 metais, socialinės pašalpos gavėjų skaičius bandomosiose savivaldybėse sumažėjo 18,2 proc. (nuo 16,26 iki 13,3 tūkst. asmenų). Labiausiai pilotinių savivaldybių socialinės pašalpos gavėjų skaičius (lyginant 2012 ir 2011 m. sausio – balandžio mėnesius), sumažėjo Šilalės rajone – net 29,5 proc., Akmenės r. sumažėjo 20 proc., Panevėžio r. – 2,9 proc., Raseinių r. – 8,7 proc., Radviliškio r. padidėjo 5,9 proc..

9 lentelė. Panevėžio rajono savivaldybės pašalpų gavėjų dinamika

mėnuo	2011	2012	Gavėjų sk. mažėjimas 2012 m. lyginant su 2011 m. skaičius/procentai	2013	Gavėjų sk. mažėjimas 2013 m. lyginant su 2011 m. skaičius/procentai	Gavėjų sk. mažėjimas 2013 m. lyginant su 2012 m. skaičius/procentai
Sausis	4498	4396	102/2	3507	991/22	889/20
Vasaris	4604	4770	didėjo 166/3	3571	1033/22	1199/25
Kovas	4687	4664	23/0,05	3570	1117/24	1094/23
Balandis	4305	4217	88/2	3393	912/21	824/20
Gegužė	4029	3747	282/1	3080	949/24	667/18
Birželis	3859	3437	422/11	2811	1048/27	626/18
Liepa	3652	3296	356/10	2627	1025/28	669/20
Rugpjūtis	3699	3244	455/12	2664	1035/28	580/18
Rugsėjis	3643	3239	404/11	2533	1110/30	706/22
Spalis	3554	3129	425/12	2350	1204/34	779/25
Lapkritis	3665	3258	407/11			
Gruodis	4268	3305	963/23			

Šaltinis: Panevėžio rajono savivaldybės socialinių pašalpų skyrius

Apskaičiavus Panevėžio rajono savivaldybės pašalpų gavėjų dinamiką, matome jog 2012 - 2013 m. vyksta nuolatinis gavėjų skaičiaus mažėjimas, išskyrus 2012 m. vasario mėn.. Šio padidėjimo priežastis yra 2012 m. sausio 1 d. įsigaliojusi nuostata, jog įsiregistravęs asmuo darbo biržoje iš karto turi teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos skyrimo, taip atsirado pašalpos gavėjų, kurie nebuvo nė karto prieš tai dirbę ar ieškoję darbo. Panevėžio rajono savivaldybės nutarimu ši nuostata buvo pakeista ir asmuo prašantis socialinės paramos šiuo metu turi pirmiausia tris mėnesius registruotis darbo biržoje.

Norint palyginti, kaip kito pašalpų gavėjų skaičius Panevėžio rajono savivaldybėje prieš ir po socialinės paramos teikimo vykdant savarankiškąją savivaldybės funkciją, kadangi nėra 2013 m. pilnų duomenų, tikslingiausia būtų palyginti pašalpų gavėjų skaičių 2011 m., 2012 m., 2013 m. tik sausio-spalio mėnesiais:

- 2011 m. - 4053;

- 2012 m. - 3814, t.y. 239 gavėjų (5,9 proc.) mažiau nei 2011 m.;
- 2013 m. - 3011, t.y. 1042 gavėjų (25,7 proc.) mažiau nei 2011 m.;
- 2013 m. - 3011, t.y. 803 gavėjų (21 proc.) mažiau negu 2012 m..

Taigi, nors 2012 m. vasario mėn. pašalpos gavėjų skaičius analizuojamu laikotarpiu buvo didžiausias - 4770, tačiau palaipsniui mažėdamas 2013 m. spalio mėn. gavėjų skaičius tapo perpus mažesniu - 2350 gavėjai.

Nauja, griežtesnė piniginių socialinės paramos skyrimo tvarka davė teigiamų rezultatų ir kitose savivaldybėse. Žinoma, šiems rodikliams turėjo įtakos ir atsigaunanti ekonomika, emigruojančių socialinių pašalpų gavėjų skaičius, bet vis dėlto 2012 metais, lyginant su 2011 metais, socialinės pašalpos gavėjų skaičius pilotinėse savivaldybėse sumažėjo 13,6 proc., išlaidos socialinei pašalpai mokėti – 20,1 proc.. O Panevėžio rajono savivaldybėje pašalpos gavėjų skaičius lyginant su 2011 m., 2012 m. - 22,5 proc., o 2013 m. sausio-spalio mėn. išlaidos su atitinkamu laikotarpiu 2011 m. sumažėjo 21 proc..

10 lentelė. Pilotinių savivaldybių gyventojų skaičius

	Raseinių r. Sav.	Panevėžio r. sav.	Akmenės r. sav.	Radviliškio r. sav.	Šilalės r. sav.
2013	36056.	37867.	22210.	40567.	25533.
2012	36846.	38392.	22796.	41489.	26047.
2011	37628.	39164.	23460.	42606.	26586.
2010	38852.	40377.	24501.	44518.	27416.
2009	39647.	40980.	25310.	45668.	27936.
2008	40361.	41162.	25967.	46681.	28439.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žiūrėta: 2013 11 06)

Apžvelgiant gyventojų skaičių pilotinėse savivaldybėse, matome jog daugiausiai gyventojų visu analizuojamu laikotarpiu turi Radviliškio rajono savivaldybė 2013 m. 40567 gyventojai, Panevėžio ir Raseinių savivaldybės gyventojų skaičiumi neatsilieka smarkiai - atitinkamai 37867 ir 36056 gyventojai. Tuo tarpu Akmenės ir Šilalės rajono gyventojų skaičius palyginus su kitomis trimis pilotinėmis savivaldybėmis yra mažesnis - atitinkamai 22210 ir 25533 gyventojai. Iš šių statistinių duomenų matome mažėjantį gyventojų skaičių visuose savivaldybėse. Palyginus 2008 m. su 2013 m. Raseinių rajono savivaldybėje gyventojų skaičius sumažėjo 10,6 proc., Panevėžio - 8 proc., Akmenės - 14,5 proc., Radviliškio - 13 proc., Šilalės - 10,5 proc.. Todėl galime daryti išvadą, jog pašalpos gavėjų skaičius augo nepriklausomai nuo gyventojų skaičiaus savivaldybėse mažėjimo.

4 TYRIMAS „PANEVĖŽIO RAJONO SAVIVALDYBĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS VERTINIMAS“

4.1 Tyrimo apžvalga

Tyrimo metodas. Ekspertų apklausos metodas taikytas, nes situacijai įvertinti reikia specialių žinių. Anketoje pateikti skirtingų grupių (atvirieji, uždarieji, dichtoniniai) klausimai. Gauti duomenys analizuoti remiantis aprašomosios kokybinės turinio analizės metodu.

Tyrimo laikas ir vieta. Tyrimas "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" atliktas 2013 m. rugsėjo 16 d. iki lapkričio 4 d. Panevėžio rajono savivaldybėje.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti ir įvertinti Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemą.

Tyrimo uždaviniai:

1. apibrėžti teigiamas pinigines socialinės paramos pertvarkos pradėtos nuo 2012 m. sausio 1d. teigiamas puses;
2. įvardinti LR pinigines paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo spragas, išskylančias savivaldybei savarankiškai vykdant paramos skirstymą, ir taisytinus nuostatus;
3. atskleisti pinigines socialinės paramos sistemos problemines sritis ir įvardinti galimus problemų sprendimo variantus

Tyrimo imtis. Pasirinkti ekspertai buvo objektyvūs, kompetentingi pinigines socialinės paramos srityje. Dalyvavusių tyrime ekspertų kiekis - devyni asmenys: penki Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus darbuotojai, du Panevėžio rajono savivaldybės administracijos darbuotojai, du Panevėžio rajono savivaldybės seniūnijų atstovai.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliekamas nepažeidžiant tiriamųjų teisių bei vadovaujasi pagrindiniais tyrimo etikos principais: pagarbos asmens orumui, teisingumo, teisės gauti visą informaciją apie tyrimą ir geranoriškumo principais, kurie aptarti metodinėje darbo dalyje.

Tyrimo anketa - 3 priedas.

Tyrimo atsakymai - 7 priedas.

4.2 Tyrimo rezultatai

1. Norint išsiaiškinti, kaip Panevėžio rajono savivaldybėje yra vertinamos LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatos, ekspertų buvo klausama ar jie pritaria/ iš dalies pritaria/ nepitaria išvardintoms įstatymo nuostatomis ir kaip jie argumentuoja savo nuomonę. Ekspertų pasirinkimai pavaizduoti 12 lentelėje.

11 lentelė. Ekspertų LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatų vertinimas

	Ar pritariate šioms LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	9
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.	5	4	-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.	2	7	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	9	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.	3	4	2
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	9	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	9	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.	3	6	-

Iš pateiktų aštuonių įstatymo nuostatų trims respondentai pritaria 100%. Buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimas, seniūnijų ir bendruomenės įtraukimas į paramos teikimo procesą, dalyvavimas visuomenei naudingoje veikloje už suteiktą paramą visų respondentų nuomone daro didžiausią poveikį gerinant pinigines socialinės paramos sistemos veikimą. Šios trys nuostatos vertintos kaip *"galimybė didinti socialinį teisingumą, nes patikrinus buities ir gyvenimo sąlygas matoma reali pašalpos gavėjų materialinė padėtis"*, *"teisingiau skirstomos pašalpos, nes mažų miestelių gyventojai vieni kitus gerai pažįsta ir žino tikrąją padėtį. Padoriau gyvenantys nebesiryžta pretenduoti į pašalpą, tuo tarpu socialinis darbuotojas geriau pažindamas kiekvieno pašalpos gavėjo padėtį gali tikslingiau padėti"*. Dėl privalomo dalyvavimo savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje *"pašalpos nebesikreipia nelegaliai dirbantys"*, *"bendruomenė džiaugiasi miestelio gražėjančia aplinka"*, taip pat išskiriama šios nuostatos teigiama pusė yra asmenų reintegracija į visuomenę *"susirinkę atlikti darbų žmonės bendrauja, dalinasi savo patirtimi"*, *"stengiamasi, kad žmogus neprarastų darbo, bendravimo įgūdžių"*.

Penki respondentai pritaria proporcingam socialinės pašalpos mažinimo nedarbingam bet darbingam asmeniui dėl *"ilgalaikio naudojimo naudojimosi pašalpa stabdymo"*, *"skatins aktyviau ieškotis darbo"*, keturi respondentai iš dalies pritaria šiai nuostatai, nes jų nuomone nuostata turi būti dar labiau griežtinama pagal įstatymą, kaip jau yra padaryta Panevėžio rajono savivaldybėje - *"yra pašalpų gavėjų, kurie skaičiuoja ar jiems apsimoka dirbti ar ne, todėl jei pašalpa būtų mažinama dar per trumpesnę laiką, žmogus greičiau ieškotų tinkamo darbo"*.

Respondentų nuomone, nuostata, jog paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, taip pat būtina prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymą, yra gana problematiškai įgyvendinama, nes *"reikia analizuoti kiekvieną atvejį atskirai"*. Teisinga, kad paramos gavėjas turi išnaudoti visas įmanomas galimybes gauti pajamas, tačiau *"nemažai vienišų motinų neteks galimybės gauti pašalpą, jei nebus prisiteisusios alimentų"*, *"jei tėvas išvykęs nežinia kur ir motina negali prisiteisti alimentų, ji netenka socialinės pašalpos"*. Šiuo klausimu respondentai pabrėžia būtinumą vadovautis protingumo principu skiriant socialinę pašalpą kiekvienu atveju, ir taip pat šios nuostatos tikslinimo būtinumą.

Ekspertų nuomonė nesutapo vertinant papildomai skiriamą pašalpą, kuomet asmuo įsidarbina. Vienas seniūnijos atstovas ir vienas socialinės paramos skyriaus darbuotojas nepritarė šiam sprendimui argumentuodami, jog tai nemotyvuoja pašalpų gavėjų pradėti aktyviai ieškoti darbo: *"tingūs ir pasyvūs neis ieškoti darbo"*, *"nenorintiems dirbti tai nėra motyvacija"*. Šiuo atveju, galime daryti prielaidą, apibūdinami daugiau asocialūs asmenys, su kuriais šie respondentai susiduria dažniau, palyginus su kitais respondентаis, ir žino kai kurių pašalpų gavėjų tikrąjį požiūrį į darbą. Pritariantys papildomos pašalpos skirimui teigia, kad tai *"skatina ir motyvuoja įsidarbinti"*,

"turėtų mažinti nelegaliai dirbančių skaičių". Tretieji papildomai pašalpai pritaria iš dalies dėl visų aukščiau išvardintų trūkumų ir privalumų. Du ekspertai pabrėžė, jog yra svarbu stebėti pašalpos gavėjo iniciatyvumą ieškant darbo.

Ekspertai nepritarė nuostatai, kad asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos. Dėl šios nuostatos Panevėžio rajono savivaldybėje 2012 metų vasarį pašalpos skaičius išaugo iki 4770 ir buvo didžiausias nuo 2011 m. iki 2013 m. spalio, o į pašalpos skyrių kreipėsi tie, kurie *"niekada anksčiau neieškojo darbo"*, *"asmenys, nelegaliai dirbantys užsienyje, turi galimybę iš karto gauti pašalpą, šildymo išlaidų kompensaciją ir vėl toliau vykti uždarbiauti į užsienį"*. Be to, *"net ir paskutiniąją mėnesio dieną darbo biržoje užsiregistravęs ir tą pačią dieną kreipėsis dėl socialinės pašalpos asmuo ją gauna už visą mėnesį"*. Šią įstatymo spragą Panevėžio rajono savivaldybė Socialinės paramos teikimo tvarkos aprašą papildė nuostata, kuri reglamentuoja trijų mėnesių registracijos darbo biržoje laikotarpį. Taigi, savivaldybei stebint ir *"bendradarbiaujant su darbo birža vyksta teisingesnis pašalpos skirstymas"*.

Socialinės paramos diferencijavimui bendrai gyvenantiems asmenims ekspertai pritaria arba pritaria iš dalies. Iš vienos pusės bus sutaupoma pašalpai skiriamų lėšų, tačiau iš kitos pusės gaudamos mažiau pajamų nukenčia šeimos auginančios vaikus. Kadangi tai Panevėžio rajono tarybos nuomonė, labiau socialiai neteisinga nei teisinga, ši nuostata Panevėžio rajono savivaldybėje negalioja. Dėl šios nuostatos *"Galimi piktnaudžiavimo atvejai"*, *"piktnaudžiaudami galimybe gauti didesnę paramą, iš tikrųjų kartu gyvenantys asmenys gali deklaruoti skirtingas gyvenamąsias vietas"*.

2. Norint išsiaiškinti, kokie veiksniai labiausiai skatina pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą, pagal sudarytą alternatyvų sąrašą ekspertų paprašyta suskirstyti jas suskirstyti pagal prioritetus. Prioritetų tvarka 6 balai skiriami svarbiausiam veiksmui, o 1 balas mažiausiai svarbiam veiksmui. Šiuo klausimu norima ne tik panaudojant modifikuotą konkordacijos koeficientą - Kendalo ranginį koeficientą nustatyti ar ekspertų nuomonės yra neprieštaringos, bet ir patvirtinti ar paneigti hipotezę.

Hipotezė: decentralizacija, t.y. savarankiškas pinigines socialinės paramos skirstymas, savivaldybėje yra svarbiausias veiksnys tobulinant pinigines socialinės paramos sistemą.

Ekspertams pateiktos alternatyvos:

1. Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.
2. Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.
3. Socialinio teisingumo siekis.
4. Decentralizacija - savarankiškas pinigines socialinės paramos skirstymas savivaldybėje

5. Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.
6. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.

12 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatų skaičiavimas Kendalo ranginiam koeficientui nustatyti

Eksperto nr.	Alternatyvos Nr.					
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆
1	5	1	4	6	3	2
2	1	3	5	6	4	2
3	4	2	5	6	3	1
4	3	2	6	5	1	4
5	6	1	5	4	2	3
6	5	3	6	4	1	2
7	4	3	5	6	1	2
8	4	2	5	6	1	3
9	5	3	4	6	1	2
Rangų suma $\sum_{i=1}^m x_{ij}$	37	20	45	49	17	21
Rangų sumų vidurkis a	31,5	31,5	31,5	31,5	31,5	31,5
Nuokrypio kvadratas	30,25	132,25	182,25	306,25	210,25	110,25
Suma S² = 971,5						

Rangų sumų vidurkis:

$$a = 0,5m(k+1)$$

$$a = 0,5 * 9 * (6 + 1) = 31,5$$

Nuokrypio kvadratas: (Rangų suma – rangų sumų vidurkis)²

Nuokrypio nuo rangų vidurkio kvadratų suma S² - 971,5

Konkordacijos koeficientas ir jo reikšmingumo tikrinimas

$$W = 12 * 971,5/81*(216 - 6) = 0,69$$

H0: ekspertų vertinimai prieštaringi (t.y. konkordacijos koeficientas W lygus nuliui: W=0);

HA: ekspertų vertinimai panašūs (t.y. konkordacijos koeficientas W nelygus nuliui W≠0).

Apskaičiuojamas χ^2 skirstinys:

$$\chi^2 = 0,69 * 9 * 5 = 49,68$$

Apskaičiuojamas laisvės laipsnis f:

$$f = 6 - 1 = 5$$

Pagal chi-square lentelę nustatoma χ^2 skirstinio kritinė reikšmė:

$$\chi_{krit}^2(0,05;5) = 11,07$$

$$W \times m \times (k-1) > \chi_{krit}^2, \text{ t.y. } 49,68 > 11,07$$

Hipotezė H_0 , kad ekspertų vertinimai priešaringi, atmetama.

Išvada: Kadangi ekspertų vertinimai vienas kitam nėra priešaringi, hipotezė "Decentralizacija - savarankiškas pinigines socialinės paramos skirstymas savivaldybėje" labiausiai skatina Panevėžio pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą" yra teisinga.

Ekspertų suskirstyti veiksniai, kurie labiausiai skatina pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą:

1. Decentralizacija - savarankiškas pinigines socialinės paramos skirstymas savivaldybėje (49 balai);

2. Socialinio teisingumo siekis (45 balai);

3. Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas (37 balai);

4. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi (21 balas);

5. Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas (20 balų);

6. Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmimo (17 balų.)

3. Siekiant išsiaiškinti pinigines socialinės paramos sistemos pertvarkos veiksmingumą, ekspertų buvo prašoma atsakyti į atvirus klausimus.

1) Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankišką savivaldybių funkciją?

Analizuojant įvardintus atsakymus pastebime tendenciją, kad nurodyti informacijos šaltiniai atitinka skirtingas valdymo hierarchijos pakopas: "žinojau dar rengiant šį projektą seime", "vyko pasitarimai savivaldybėje, kuriuose dalyvavo socialinės apsaugos ir darbo ministras", "informavo Panevėžio rajono savivaldybės administracija". Todėl galima daryti išvadą, kad informacija tolygiai leidosi žemyn valdymo hierarchijos principu.

2) Kokios problemos kyla įgyvendinant pinigines socialinės paramos teikimą pagal savarankišką savivaldybių funkciją ?

- Nors visi respondentai sutiko, kad bendruomenės narių dalyvavimas piniginės socialinės pašalpos skirstyme yra vienas svarbiausių faktorių tobulinant sistemą, tačiau penki respondentai teigia, kad tai ir padaryti yra sunku dėl menko domėjimosi visuomeniniais reikalais, pasyvumo. *"Sunkoka į šią veiklą įtraukti bendruomenės narius", "dauguma yra pasyvūs"*.
- Asmenys *"persiregistruoja iš rajonų į miesto savivaldybes"*, norėdami nuslėpti savo tikrąją materialinę padėtį, bandydami išvengti privalomų atlikti visuomenei naudingų darbų. *"Miesto savivaldybėje pašalpos gavėjai yra daugiau "rodikliai popieriuje"*. Rajone pažįstant kiekvieną asmenį stengiamasi jam kuo tinkamiau padėti, ką mieste padaryti yra sunkiau.
- Seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijos veikla nėra pakankamai reglamentuota, nesuteiktos reikiamos veikimo teisės, pavyzdžiui *"tikrinant buities ir gyvenimo sąlygas randamas sugyventinis, o kaip įrodyti, jog tai tiesa nėra galimybių"*.
- Problemiškas privalomo vaiko išlaikymo prisiteisimo įgyvendinimas.
- Savivaldybių socialinės paramos skyrių darbuotojams, priimantiems sprendimus dėl paramos skyrimo ar neskirimu tenka didžiulė atsakomybė, o *"darbas seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijoje neapmokamas, kelionių išlaidos vykstant į posėdžius nekompensuojamos"*. Būtinai papildomų lėšų skyrimas padengiant viešojo sektoriaus darbuotojų išlaidas ir stengiantis juos motyvuoti dirbti premijomis.
- Paramos prašančių nepasitenkinimas ir piktninimasis, kuomet ji nėra skiriama, skundų analizavimas, piktnaudžiavimas teikiant komisijai melagingą informaciją. *"Netekęs paramos asmuo, skundė visus savo kaimynus, o komisija turėjo tikrinti kiekvieną atvejį"*.

3) Kokias išvelgiate LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?

- Nors įstatyme buities tyrimo aktas įteisintas kaip dokumentas, kurio pagrindu socialinė parama gali būti skiriama, neskiriama, sustabdoma, bet teismo ginčo atveju labai sunku įrodyti, kad buities tyrimo akte surašyti teiginiai, išvados ir siūlymai yra teisingi. Labai sunku nustatyti, kas, kokiais atvejais gali būti laikomi bendrai gyvenančiais asmenimis. Todėl *"būtina tiksliau reglamentuoti seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijų veiklą"*.
- *"Būtiną prisiteisimą dėl vaiko materialinio išlaikymo"* kai kuriais atvejais sunku įgyvendinti, todėl reikia apibrėžti tikslesnius, teisingesnius šios nuostatos įgyvendinimo metodus.
- *"Nėra sukurtos pinigų išieškojimo sistemos iš asmenų, jau įsidarbinusių kur nors užsienyje, bet apie tai nepranešusių savivaldybei ir toliau imančių pašalpas."*

4) Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginių socialinės paramos sistemoje?

Ekspertų nuomonės sutapo, kad pirmiausia reikėtų piniginių socialinės paramos teikimą visoms savivaldybėms priskirti kaip savarankiškąją savivaldybės funkciją, nes taip auga socialinis teisingumas, kuomet pašalpas gauna tik tie, kam jų iš tikrųjų reikia, yra sutaupomos savivaldybės biudžeto lėšos. Taip pat kaip antrą siekiamą pokytį ekspertai nurodė griežtesnį piktnaudžiavusių pinigine socialine parama drausminimą, daugiau įvairių piniginių socialinės paramos sistemos darbuotojų motyvavimo dėl didesnės paskirtos atsakomybės priemonių diegimo būtinumą, būtinus inicijuoti projektus skatinančius piliečių ir institucijų bendravimą.

5) Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginių socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėms galimus sunkumus.

Visi apklausoje dalyvavę ekspertai pritaria praplėsti kitose (55-iose) savivaldybėse piniginių socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją. Tačiau jie išskiria kelis galimus sunkumus didesnėms savivaldybėms:

- didelių miestų savivaldybėse, kuriuose pašalpos gavėjų skaičius ženkliai didesnis nei rajono savivaldybėse, reiks papildomų lėšų ir laiko norint patikrinti didelį kiekį gavėjų. *"Sunkiau bus rašyti objektyvius paramos gavėjų buities tyrimo aktus, komisijai pagal buities tyrimo aktus skirti ar neskirti socialinę paramą, nustatyti nelegaliai dirbančius asmenis, kadangi dideliame mieste žmonės vieni kitų nepažįsta, nežino kas kuo užsiima, kas su kuo gyvena"*;
- sudėtingesnis visuomenei naudingų darbų organizavimas. *"Didžiuosiuose miestuose organizuojant visuomenei naudingus darbus yra sunkiau žmones aprūpinti darbo įrankiais, užtikrinti darbų saugą"*.

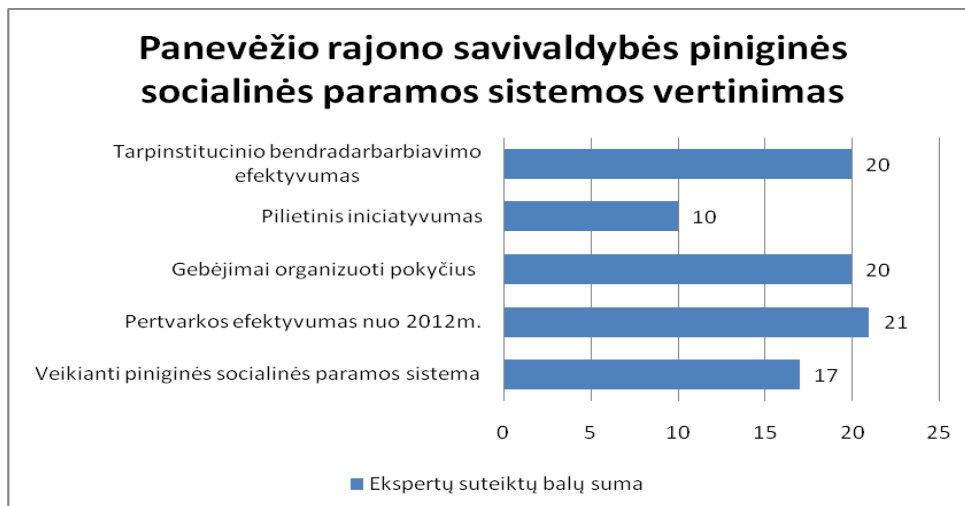
4. Ekspertai įvertino Panevėžio rajono savivaldybės piniginių socialinės paramos sistemos bruožus. Jiems skiriant balus nuo 3 (labai gerai vertinu) iki 0 (vertinu blogai) buvo užpildytos lentelės.

13 lentelė. Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos ekspertų balsų paskirstymas

Prašau bendrai įvertinti Jūsų savivaldybėje:	Labai gerai (3balai)	Gerai (2balai)	Vidutiniškai (1balas)	Blogai (0balų)	<u>Proc.</u>
1. veikiančią piniginę socialinės paramos sistemą;	-	8	1	-	19,34
2. nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje efektyvumą;	3	6	-	-	23,86
3. gebėjimus organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje;	3	5	1	-	22,72
4. pilietinį iniciatyvumą ir jo indėlį į piniginės socialinės paramos sistemos efektyvumo didinimą.	-	1	8	-	11,36
5. socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo efektyvumą su kitomis institucijomis (Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis)	4	4	1	-	22,72
Iš viso ekspertų skirtų balsų:	10	24	11	0	100

Iš sudarytų penkių Panevėžio rajono savivaldybės paramos sistemą apibūdinančių kriterijų ekspertai geriausiai vertina nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje efektyvumą. Šis bruožas surinko 21 balą (žiūrėti 13 paveikslą) ir, palyginus su kitais sistemą apibūdinančiais bruožais, yra vienintelis, kurį ekspertai vertino arba labai gerai arba gerai. Ekspertai vienodai gerai vertina socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, kaip Darbo birža, Sodra, Mokesčių inspekcija, Darbo inspekcija, ir savo skyriaus gebėjimus organizuoti teigiamus pokyčius savarankiškai skirstant socialinę pašalpą. Abu bruožai surinko po 20 balų, o iš anksčiau aptartų problemų, atsirandančių pradėjus pašalpas teikti savarankiškai, galima daryti prielaidą, jog skirtingas ekspertų nuomonių pasiskirstymas yra dėl jų užimamų skirtingų pareigų ir jas atliekant susiduriamų problemų. Bendrai vertindami veikiančią sistemą visi ekspertai, išskyrus vieną, kritiškai žvelgdami į egzistuojančias problemas, ją įvertino gerai. Pilietinis iniciatyvumas ir dalyvavimas ekspertams atsakant į atvirus klausimus buvo apibūdintas kaip vienas svarbiausių faktorių lemiančių sistemos efektyvumo augimą, tačiau taip pat išskirta, jog yra sunku pritraukti piliečius dalyvauti visuomeninėje veikloje ir daryti įtaką savivaldybėms, siūlant vienokius ar kitokius galimus problemų sprendimus. Ekspertai dar kartą tai patvirtina, pilietinį iniciatyvumą vertindami vidutiniškai ir skirdami jam dvigubai mažiau (10 balų) nei vykdomos pertvarkos efektyvumui (21 balas).

Taigi, ekspertai teigia, jog pertvarkos vykdomos nuo 2012 metų yra labai naudingos, tačiau taip pat pripažįsta, kad bendrai vertinant pinigines paramos sistemą Panevėžio rajono savivaldybėje joje dar yra tokių trūkumų, kaip menkas piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas prisidedant prie viešojo sektoriaus valdymo, taip pat kokybiškesnis tarpinstitucinis bendradarbiavimas.

13 pav. Panevėžio rajono savivaldybės pinigines socialines paramos sistemos vertinimas

Apibendrinant ekspertų įstatymų nuostatų vertinimus ir jų atsakymus į klausimus, išskirtos pinigines socialines paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo stiprybės ir silpnybės (žiūrėti 14 lentelę).

14 lentelė. Pinigines socialines paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo stiprybės ir silpnybės

	Įstatymo nuostatos	Stiprybė/Silpnybė
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	Stiprybė - Galimybė iš karto gauti pašalpą. Silpnybės - Panevėžio rajono savivaldybės nutarimu pakeista - norintys prašyti socialinės paramos turi būti darbo biržoje užsiregistravę tris mėnesius. Neatitinka nuostatos, kad žmogus turi būti išbandęs visus būdus gauti papildomas pajamas.
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30% ir t.t.	Stiprybė - Skatins įsidarbinti. Silpnybė - Stabdomas ilgalaikis naudojimas parama. Darbingiems asmenims nuostata gali būti dar labiau griežtinama.

14 lentelės tęsinys kitame puslapyje

3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 %, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.	Stiprybė - Sumažėjusios išlaidos pašalpai. Silpnybė - Nukenčia daugiavaikės šeimos, o vieniši asmenys gauna daugiau. Piktnaudžiavimas deklaruojant skirtingą gyvenamąją vietą, ir taip gaunama didesnė pašalpa.
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti.	Stiprybė - Būtina griežtesnė kontrolė. Socialinis teisingumas auga, nes skirstoma tik tiems kam iš tikrųjų reikia. Silpnybė - Galimas privatumo pažeidimas
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa įsidarbinus	Stiprybė - Priemonė naikinti skurdo spąstus. Skatins įsidarbinti. Silpnybė - Nemotyvuos tų, kurie ir taip yra tingūs, pasyvūs ir neieško darbo.
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	Stiprybė - Galimybė veiksmingiau ir teisingiau skirstyti pašalpas, nes problemas sprendžia geriau savo aplinką pažįstantys pareigūnai. Bendruomenės dalyvavimas skatina demokratiją, socialinį teisingumą. Silpnybė - Viešų ir privačių interesų supainiojimas. Galimas žmogiškasis faktorius: šališkumas ir gailestis.
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje.	Stiprybė - Pašalpos gavėjų reintegracija į visuomenę. Nauda bendruomenei matant darbų rezultatus. Sumažėjęs gavėjų skaičius. Nelegaliai dirbantys praranda galimybę piktnaudžiauti socialine pašalpa. Silpnybė - Piktnaudžiavimas gydytojų pažymomis, jog asmuo dėl sveikatos sutrikimų negali atlikti tam tikrų darbų (nors socialinės paramos skyrius oficialiai negali dvejoti jomis).
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, t.y. taip pat ir prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.	Stiprybė - Išnaudojamos visos pajamų gavimo galimybės. Silpnybė - Iš vienišų motinų reikalaujama prisiteisti vaiko išlaikymą, to nepadariusios netenka teisės į pašalpą. Reikia kiekvieną situaciją analizuoti konkrečiai, nes pasitaiko atvejų kuomet tėvas nenustatytas, yra išvykęs nežinia kur arba miręs ir taip motina neturi galimybės prisiteisti.

4.3 Tyrimo išvados

- **Nuo 2012 m. sausio 1 d. pradėtos piniginės socialinės paramos pertvarkos teigiamas puses:**

- Buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimas leidžia pamatyti tikrąją paramos prašančio asmens materialinę padėtį, o periodišką ne rečiau nei du kartus per metus gaunančiųjų tikrinimas leidžia pamatyti, ar parama yra naudojama tinkamai;

- Aktyvesnis visuomenei naudingos veiklos atlikimas, kurioje pašalpų gavėjai turi galimybę panaudoti savo darbo įgūdžius, reintegrotis į visuomenę. Dėl privalomo darbų atlikimo nebesikreipia nelegaliai dirbantys asmenys, bendruomenė džiaugiasi gražėjančia tvarkoma aplinka;

- Operatyvesnis viešojo sektoriaus darbas, greitesnis reagavimas į problemines situacijas. Ekspertai pabrėžė 2012 m. sausio-vasario mėn. susidariusią situaciją, kai socialinės paramos gavėjų skaičius vėl augo dėl netinkamos įstatymo nuostatos įsigaliojimo. Operatyviai reaguodama savivaldybės taryba priėmė pataisą, kurioje nurodytas trijų mėnesių registravimosi darbo biržoje būtinumas prieš kreipiantis socialinės pašalpos;

- Artimesnių žmonėms sprendimų priėmimas. Už pašalpų skyrimą atsakingi darbuotojai turi galimybę artimiausią susipažinti su kiekvieno paramos prašymo atvejo pagrįstumu, taip pat pašalpų naudojimo rezultatais. Todėl yra didesnė galimybė skirti tinkamesnės rūšies pašalpą;

- Bendruomenės narių įtraukimas į visuomenei aktualių sprendimų priėmimą ir galimybė jiems daryti įtaką;

- Ilgalaiškės priklausomybės nuo socialinės pašalpos ir skurdo sąstūmų mažinimas, taip pat motyvacijos ieškoti darbo didinimas yra piniginės socialinės paramos dydžio periodiško mažinimo priežastis.

- **LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo spragos ir galimų taisymų pasiūlymai:**

1. Vienišos motinos privalo būti prisiteisusios tėvystę ar alimentus, kitaip pašalpa nebus teikiama. Siūlymas - nuostatą pildyti nurodant analizuoti kiekvieną atvejį vadovaujantis protingumo kriterijumi, taip pat nurodyti konkrečius galimus atvejus, kuomet ši nuostata nėra taikoma.

2. Seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijų veikla nėra pakankamai reglamentuota įstatymo, jos savivaldybės administracijai teikiamas buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimo aktas yra tik patariamojo pobūdžio, todėl iškilus teisminio ginčo atvejams labai sunku įrodyti, kad buities tyrimo akte surašyti teiginiai, išvados ir siūlymai yra teisingi. Todėl siūloma keisti buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo akto reglamentavimą iš patariamojo pobūdžio į galintį iš dalies (pavyzdžiui į pusės sprendimo priėmimo teisę) paveikti dėl paramos teikimo ar neteikimo nutarimą.

3. Gavusiems piniginę socialinę pašalpą neteisėtai skiriamos bausmės yra neadekvačios. Įstatymuose apibrėžtas tik prarastų lėšų susigražinimas, tačiau turėtų būti numatytos griežtesnės, kompensuojančios socialinės paramos skyriaus darbuotojų laiką, pamokančios ir užkertančios kelią kitiems piktnaudžiavimo atvejams ir taip papildančios savivaldybių biudžetą sankcijos ir pinigų išieškojimo sistemos.

• **Probleminės piniginės socialinės paramos sistemos, savivaldybės vykdomos pagal savarankiškąją funkciją, sritys ir galimi sprendimų variantai:**

1. Pasyvus bendruomenės narių dalyvavimas piniginės socialinės pašalpos skirstyme dėl menko domėjimosi visuomeniniais reikalais. Sprendžiant šią problemą, visų pirma, reikia žmones daugiau informuoti apie jų galimybes prisidedant prie visos bendruomenės gerovės kūrimo, inicijuoti bendruomeniškumą, organizuoti daugiau akcijų, kuriose bendruomenės nariai galėtų pasisakyti jiems rūpimomis temomis;

2. Asmenų persiregistravimas iš rajonų į didesnes miesto savivaldybes, norint nuslėpti savo tikrąją materialinę padėtį ar išvengti privalomos visuomenei naudingos veiklos atlikimo. Šiuo atveju, reikėtų gerinti savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimą;

3. Savivaldybių socialinės paramos skyrių darbuotojams, priimančioms sprendimus dėl paramos skyrimo/neskyrimo/nutraukimo/pratęsimo tenka didesnė atsakomybė, tačiau jie patys teigiamais aspektais nėra motyvuojami dirbti daugiau. Psichologiškai darbuotojas būtų labiau motyvuotas ir dirbtų efektyviau esant nors nedidelei motyvavimo sistemai, nei jai visai nesant. Todėl būtina kurti motyvavimo sistemas;

4. Darbas seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijoje neapmokamas, kelionių išlaidos vykstant į posėdžius nekompensuojamos. Būtinai papildomų lėšų skyrimas padengiant tokias darbuotojų išlaidas;

5. Didelių miestų savivaldybėse, kuriuose pašalpos gavėjų skaičius ženkliai didesnis nei rajono savivaldybėse, reiks papildomų lėšų ir laiko norint patikrinti didelio gavėjų skaičiaus prašymų teikti paramą pagrįstumą. Taip pat didelėse savivaldybėse sudėtingesnis visuomenei naudingų darbų organizavimas, aprūpinimas įrankiais, užtikrinimas darbo sauga. Todėl didelėms savivaldybėms siūloma ruoštis piniginės socialinės paramos teikimui, vykdant savarankiškąją funkciją, iš anksto. Taip pat didžiąsias savivaldybes suskirstyti į grupes, kurios turėtų bendradarbiauti dalinant patirtimi ir taip mokytis viena iš kitos.

• Apibendrinat tyrimo išvadas, įgyvendinant piniginės socialinės paramos sistemos pertvarką išryškėjo keletas LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams spragų, savivaldybėse atsiranda naujos probleminės sritys, tačiau apibendrinus, pasiektas didesnis socialinis teisingumas, sugriežtinta paramos teikimo kontrolė, pašalpų gavėjai labiau motyvuojami dalyvauti darbo rinkoje, užkertamas kelias piktnaudžiavimui.

5 IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Išvados išanalizavus socialinės apsaugos politikos teorinius aspektus:

- Tikslingiausia yra išskirti tris gerovės valstybės modelius: motyvacinis-vokiškasis, liberalusis, redistribucinis-skandinaviškasis. Nors mokslinėje literatūroje dažnai minimi ir Pietų, Rytų, tarp kurių Lietuva, Europos modeliai, tačiau jų nereikėtų vadinti gerovės modeliais dėl ideologinių priežasčių, nes tai nėra siektini, pavyzdiniai modeliai, o tik pirmųjų trijų modelių mišinys su tik jiems būdingu klientelizmo bruožu.
- Palyginus pagrindinius tris gerovės valstybės modelius, daroma išvada, kad dėl šiuos modelius vykdančių valstybių skirtingo požiūrio į socialinę politiką, naudojamų išteklių sistemoms palaikyti, taip pat sistemų struktūras kurti bendrą vieningą Europos Sąjungos socialinį modelį būtų nenaudinga. Milžiniškos socialinių politikų sistemų pertvarkos pakenktų didžiąjai daliai gyventojų ir abejotina ar atsipirktų. Todėl vienintelis Europos Sąjungos šalių socialines politikas vienijantis bruožas yra atviro koordinavimo metodas, kuris iš esmės reiškia mokymąsi iš kitų ir geros patirties dalijimąsi.
- Lietuvos socialinės politikos modelyje, dėl socialinės politikos modelio funkcionavimo priklausomumo nuo darbo rinkos funkcionavimo, asmens gaunamų išmokų dydžio priklausomumo nuo jo aktyvumo darbo rinkoje, išskiriame motyvacinio-vokiškojo modelio bruožus, o dėl privačių pensijų fondų, nevyriausybinių organizacijų steigimosi, didėjančios labdaros - liberaliojo modelio bruožus. Todėl daroma išvada, nors Lietuvos socialinės politikos modelis turi daugiau motyvacinio-vokiškojo gerovės valstybės bruožų, tačiau įgyvendina vis daugiau liberaliojo modelio diktuojamų bruožų.
- Norint išspręsti tokias viešojo valdymo problemas, kaip biurokratinė inercija, prastas efektyvumas, mažas piliečių pasitikėjimas, jau XX a. devintajame dešimtmetyje Europoje pradėtas vykdyti viešojo valdymo decentralizavimas, privatizacija, orientavimas į tikslus, rinkos mechanizmo kūrimas viešajame sektoriuje, privataus sektoriaus metodų diegimas, bendruomenės aktyvesnis dalyvavimas, nuolatinio mokymosi iš labiau pažengusių skatinimas. Visi šie procesai priskirti naujajai viešajai vadybai ir atviro koordinavimo metodui.
- Analizuojant Lietuvos viešojo sektoriaus veiksmingumą, pastebima, jog viešojo valdymo pokyčių problematika nėra pakankamai eskaluojama. Šešioliktos Vyriausybės programoje numatomas viešojo valdymo modernizavimas, tačiau berods vienintelė vykdoma, anot tos pačios Vyriausybės, "paprastiems" žmonėms didelio reikšmingumo turinti pertvarka yra piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka.

- Lietuvos 2008-2012 m. statistinių duomenų analizė rodo nuo 5,6 proc. iki 13,6 proc. didėjantį nedarbą, keleriopai išaugusį socialinės paramos gavėjų skaičių, taip pat keleriopai padidėjusias valstybės išlaidas socialinei pašalpai. Be šių problemų pasaulinė ekonominė krizė išryškino ir skurdo spąstų, socialinės atskirties didėjimą, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama atvejus. Dėl šių priežasčių, 2012 m. sausio 1d. įsigaliojus naujoms Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos įstatymo nuostatomis, buvo pradėta piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka. Piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka daroma taikant naujosios viešosios vadybos elementus - viešojo valdymo decentralizaciją, privataus sektoriaus metodų diegimą, suteikiant daugiau teisių ir atsakomybės, labiau orientuojantis į tikslus, ir atviro koordinavimo metodą, t.y. nuolatinį mokymąsi.

Išvados atlikus statistikos duomenų analizę:

- 2012 m., palyginus su 2008 m., Lietuvoje šešis kartus išaugo socialinės paramos gavėjų skaičių, aštuonis kartus padidėjo valstybės išlaidos socialinei pašalpai.
- Visose savivaldybėse, kurios teikia socialinę piniginę paramą vykdydamos savarankiškąją funkciją, t.y. Panevėžio, Akmenės, Radviliškio, Šilalės, Raseinių rajonų savivaldybėse, 2012 metais, lyginant su 2011 metais, socialinės pašalpos gavėjų skaičius sumažėjo 13,6 proc., o išlaidos socialinei pašalpai sumažėjo 20,1 proc.. Tuo tarpu visoje Lietuvoje paramos gavėjų skaičius liko beveik nepakitęs, padidėjo 0,4 proc., o išlaidos sumažėjo 2 proc.
- 2012 m. Panevėžio rajono savivaldybėje pašalpos gavėjų skaičius, lyginant su 2011 m., sumažėjo 22,5 proc.. 2013 m. sausio-spalio mėn. išlaidos, lyginant su atitinkamu laikotarpiu 2011 m., sumažėjo 21 proc.. 2012 m. Panevėžio rajono savivaldybė socialinės paramos išlaidos sumažėjo, lyginant su 2011 m., - 12,5 proc., o 2013 m. sausio-spalio mėn. išlaidos, lyginant su atitinkamu laikotarpiu 2011 m., sumažėjo net 38,7 proc..

Išvados dėl piniginės socialinės paramos sistemos funkcionavimo veiksmingumo ir rezultatyvumo, pradėjus teikti socialinę piniginę paramą pagal savarankiškąją funkciją, atlikus dokumentų palyginimą:

- Panevėžio rajono savivaldybėje gavusiems pašalpą ilgiau nei kaip 36 mėnesius - 50 proc. sumažinta socialinė pašalpa 24 mėnesius skiriama tik vaikui ar besimokančiam pilnamečiui, o gavėjui 24 mėnesius nebeskiriama. Tuo tarpu pagal įstatymą nuo 36 mėn. iki 48 mėn. gaunančiam pašalpą, ji mažinama 40 proc., nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50 proc.; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius. Tai patvirtina, kad Panevėžio rajono savivaldybė su skurdo spąstais kovoja griežtesnėmis priemonėmis, trumpesnį laiką skirdamos socialinę pašalpą labiau motyvuoja pašalpus darbo paieškoms.
- Panevėžio rajono savivaldybėje darbas vyksta operatyviau reaguojant į susidariusią situaciją ir teikiant problemos sprendimą. Pirmasis, to įrodymas yra nuo 2012 m. sausio 1 d. įsigaliojusi

nuostata, jog asmenys įsiregistravę Lietuvos teritorinėje darbo biržoje iš karto gali kreiptis dėl pašalpos. Iš esmės šis punktas prieštarauja socialinės paramos kaip pagalbos išbandžiusiems visas kitas pajamų gavimo galimybes principui, todėl Panevėžio rajono savivaldybėje 2012 m. kovą priimta ši nuostata pakeista ir asmuo 3 mėn. turi registruotis darbo biržoje prieš prašant paramos. Antrasis - pranešti apie materialinės padėties pasikeitimą ar atsiradusias aplinkybes terminas per mėnesį pakeistas trumpesniu, t.y. per septynias kalendorines dienas.

- Panevėžio rajono savivaldybė atsižvelgdama į savo padėtį daro veiksmingesnius, rezultatyvesnius pokyčius. Pavyzdžiui, didesnė savivaldybėse gana sunkiai pritaikytas pašalpų gavėjų pasitelkimas visuomenei naudingai veiklai atlikti, tačiau nagrinėjamoje savivaldybėje buvo nustatyti vis aiškesni kriterijai ir galimybė didinti jų skaičių. Šiuo metu ir pagal įstatymą ir pagal Panevėžio rajono savivaldybės tarybos nutarimą paramos gavėjas iš karto gali būti pasitelkiamas darbams, tačiau nagrinėjamoje savivaldybėje pagal nustatytus kriterijus jų skaičius gali būti didesnis.

- Suteiktos teisės socialinę paramą skirstyti savarankiškai savivaldybės darbą verčia veiksmingesniu. Siekiant įvesti didesnę kontrolę savivaldybė priima naujas, griežtina, konkretina senas nuostatas. Taip pat pastebėta, jog vyksta nuolatinis darbo rezultatų tikrinimas ir nuostatos, kurios 2011 m. pradžioje piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos apraše buvo priimtos sava nuožiūra, yra ir gali būti keičiamos įstatymo nuostatomis.

- Pagrindinis principas, teikiant socialinę pašalpą, yra socialinis teisingumas. Todėl savivaldybė nagrinėdama visas nuo 2012 m. įsigaliojusias įstatymo pataisas ir atsižvelgdama į socialinio teisingumo principą, nesutiko su piniginės socialinės paramos dydžio diferencijavimu bendrai gyvenantiems asmenims pataisomis, kurios mažina pašalpą antram ir trečiam bendrai gyvenančiam asmeniui. Įžvelgtas neteisingumas šeimų auginančių vaikus atžvilgiu, nes jie prarastų dalį būtinų pajamų, taip pat galimas piktnaudžiavimo atvejis, kuomet dėl didesnės pašalpos vienas iš bendrai gyvenančių asmenų fiktyviai persiregistruotų kitur. Todėl darome išvadą, jog nagrinėjamoje savivaldybėje parama skirstoma teisingiau.

Išvados atlikus tyrimą "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas":

- Nuo 2012 m. sausio 1 d. pradėtos piniginės socialinės paramos pertvarkos teigiamos pusės: didesnė kontrolė atliekant buitines ir gyvenimo sąlygų tikrinimą, aktyvesnis visuomenei naudingos veiklos atlikimas, operatyvesnis viešojo sektoriaus darbas, greitesnis reagavimas į problemines situacijas, sprendimų priėmimas arčiau žmonių, bendruomenės narių įtraukimas į visuomenei aktualių sprendimų priėmimą ir galimybė jiems daryti įtaką, ilgalaikės priklausomybės nuo socialinės pašalpos ir skurdo spąstų atvejų mažinimas, taip pat motyvacijos ieškoti darbo didinimas.

- LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo spragos ir galimų taisymų pasiūlymai:

1. Seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijų veikla nėra pakankamai reglamentuota įstatymo, o savivaldybės administracijai teikiamas buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimo aktas yra tik patariamojo pobūdžio. Todėl siūloma konkretinti komisijos veiklą, pareigas ir teises, keisti buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo akto reglamentavimą iš patariamojo pobūdžio į galintį iš dalies (pavyzdžiui į pusės sprendimo priėmimo teisę) paveikti dėl paramos teikimo ar neteikimo nutarimą.

2. Gavusiems piniginę socialinę pašalpą neteisėtai skiriamos bausmės yra neadekvačios. Siūloma įstatymais apibrėžti griežtesnes, pamokančias ir užkertančias kelią kitiems piktnaudžiavimo atvejams sankcijas ir pinigų išieškojimo sistemas.

3. Vienišos motinos neprisiteisusios vaiko išlaikymo, netenka pašalpos. Siūlymas - nuostatą pildyti nurodant išsamiai analizuoti kiekvieną atvejį vadovaujantis protingumo kriterijumi, taip pat nurodyti konkrečius galimus atvejus, kuomet ši nuostata nėra taikoma.

- Probleminės piniginės socialinės paramos sistemos, savivaldybės vykdomos pagal savarankiškąją funkciją, sritys ir galimi sprendimų variantai:

1. Pasyvus bendruomenės narių dalyvavimas. Reikia daugiau informuoti žmones apie jų galimybes prisidedant prie visos bendruomenės gerovės kūrimo, inicijuoti bendruomeniškumą įvairiomis akcijomis;

2. Asmenų persiregistravimas iš rajonų į didesnes miesto savivaldybes, norint nuslėpti savo tikrąją materialinę padėtį ar išvengti privalomos visuomenei naudingos veiklos atlikimo, gali būti sprendžiamas gerinant savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimą;

3. Savivaldybių socialinės paramos skyrių darbuotojams tenka didesnė atsakomybė, tačiau jie nėra motyvuojami dirbti daugiau. Psichologiškai darbuotojas būtų labiau motyvuotas ir dirbtų efektyviau esant nors nedidelei motyvavimo sistemai, nei jai visai nesant. Todėl siūloma kurti darbuotojų motyvavimo sistemas;

4. Darbas seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijoje neapmokamas, kelionių išlaidos vykstant į posėdžius nekompensuojamos. Būtinai papildomų lėšų skyrimas, padengiant tokias darbuotojų išlaidas;

5. Didelių miestų savivaldybėse reiks papildomų lėšų ir laiko norint patikrinti didelio gavėjų skaičiaus prašymų teikti paramą pagrįstumą, sudėtingesnis visuomenei naudingų darbų organizavimas. Todėl didelėms savivaldybėms siūloma ruošti piniginės socialinės paramos teikimui, vykdant savarankiškąją funkciją, iš anksto. Taip pat didžiąsias savivaldybes suskirstyti į grupes, kurios turėtų bendradarbiauti dalinant gerąja patirtimi, kaip pasiekti didesnę piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos veiksmingumą ir rezultatyvumą kiekvienoje savivaldybėje.

6. Kokybiško tarpinstitucinio bendradarbiavimo gerinimas, leistų piniginės socialinės paramos sistemai veikti sparčiau ir tikslingiau, todėl siūloma sudaryti bendrą informacinę sistemą su Darbo birža, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, Migracijos tarnyba, Policija.

- Įgyvendinant piniginės socialinės paramos sistemos pertvarką išryškėjo keletas LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams spragų, savivaldybėse atsiranda naujos probleminės sritys, tačiau apibendrinus, pasiektas didesnis socialinis teisingumas, sugriežtinta paramos teikimo kontrolė, pašalpų gavėjai labiau motyvuojami dalyvauti darbo rinkoje, užkertamas kelias piktnaudžiavimui.

- Atlikus mokslinės literatūros analizę, teisinių dokumentų palyginimą, apibendrinus ekspertų apklausos rezultatus, nustatytos Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos problemines sritis ir pateikti siūlymai jos tobulinimui. Padaryta išvada, jog Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka, kurios būtinumas šiame darbe pagrįstas socialinių ir ekonominių statistinių duomenų analize, yra veiksminga, rezultatyvi ir teikia didesnę socialinę teisingumą. Visose šešiasdešimtyje savivaldybių piniginė socialinė parama turėtų būti teikiama savivaldybėms vykdant savarankišką paramos teikimo funkciją.

6 LITERATŪRA

Monografijos, moksliniai straipsniai:

1. **Babravičius J., Dzemyda I.** Naujosios viešosios vadybos elementai: teorinis požiūris. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2012, 1 (25). - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012. - 52-62 p. - ISSN 1648-9098
2. **Barcevičius E., Nakrošis V., Varkojūtė A.** ir kt. Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atviro koordinavimo metodo taikymo analizė. - Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008. - 251 p. - ISBN 978 33 378 4
3. **Bernotas D., Guogis A.** Globalizacija, socialinė apsauga ir Baltijos šalys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. - 259 p. ISBN 9955 190 39 6
4. **Bernotas D., Guogis A.** Socialinės politikos modeliai: dekomodifikacijos ir savarankiškai dirbančiųjų problemos: monografija – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003. - 97 p. - ISBN 9955-563-25-7
5. **Bitinas A., Guogis A., Migun L., Važgytė G.** Socialinių paslaugų administravimo tobulinimas Lietuvos savivaldybėse: Vilniaus ir Varėnos rajonų atvejų tyrimai. *Socialinis darbas*, 2010 m. Nr. 9. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2010. - 20-21 p.
6. **Bitinas A.** Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas. - Vilnius: Leidykla MES, 2011. - 8-9 p.
7. **Guogis A.** Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos // *Socialinis darbas*, Mykolo Romerio universitetas, 2008. - Nr. 7, - 26-34 p. ISSN 2029-2775
8. **Guogis A.** Dėl Lietuvos socialinio politikos modelio. *Politologija*, 2002/4 (28). - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002.
9. **Guogis A.** Lietuvos socialinio modelio bruožai: defektyvaus vystymosi aspektai. *Tiltai*, 2012, 2. - Klaipėda: Klaipėdos universitetas. 2012. - 15-25 p. - ISSN 1392-3137
10. **Guogis A.** Palyginamoji gerovės modelių ir socialinio administravimo analizė. *Tiltai*, 2012, 1(58). - Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2012. - 31-40 p. - ISSN 1392-3137
11. **Guogis A.** Pažangaus Gerovės normatyvinio modelio paieškos Europos ir Lietuvos kontekste. *Filosofija. Sociologija*. 2011. T.22. Nr.4. - Vilnius. 2011, 367-370 p.
12. **Guogis A.** Socialinės politikos modeliai. - Vilnius: Eugrimas, - 2000.
13. **Guogis A.** Socialinė apsauga ir naujosios viešosios vadybos alternatyva. *Socialinis darbas: Mokslo darbai*, 4 (2). - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, - 2005. - 13-20 p.

14. **Guogis A.** Socialinės politikos modeliavimas Europos integraciniame procese. Viešoji politika ir administravimas, 2006, Nr. 17. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. - 32-39 p. - ISSN 1648-2603
15. **Kankalis R., Damskytė J.** Piniginės socialinės paramos administravimo ypatumai atokiame kaimiškame rajone: Akmenės rajono atvejo analizė. - Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2012. -27-36 p. - ISSN 1648-9098
16. **Maculevičius J.** Socialinės apsaugos teisės principų samprata ir jų reikšmė reguliuojant socialinės apsaugos santykius. Jurisprudencija, 2004, t. 56(48). - Vilnius: Vilniaus universitetas, 2004. - 5-11 p.
17. **Nakrošis V.** Viešojo valdymo reformos Lietuvoje: kodėl ir kuo reikia pakeisti naująją viešąją vadybą?. - Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011. - 65-76 p. - ISSN 1392-1681
18. **Nakrošis V., Vilpišauskas R.** Kodėl neveiksmingas Europos Sąjungos atvirasis koordinavimo metodas: silpnas iš prigimties ar dėl netinkamo taikymo Lietuvoje?. - Vilnius: Vilniaus universitetas, - 2007. - 46-58 p. - ISSN 1392-1681
19. **Petrauskienė R.** Lietuvos vietos savivaldybių vidaus administravimo tobulinimo kryptys. Viešoji politika ir administravimas, 2005. – 9 p.
20. **Staponkienė J.** Naujosios Viešosios vadybos elementų identifikavimas, Viešoji politika ir administravimas, Nr. 13. - Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2005. - ISSN 1648-2603
21. **Šileikis A., Paškevičiūtė J.** Lietuvos tapsmo gerovės valstybe prieštaros – Šiauliai: Šiaulių universitetas, - 2013. – ISSN 1648-9098
22. **Tartilas J.** Socialinės saugos pagrindai. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. - 60-61 p.
23. **Tarptautinių žodžių žodynas.** - Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. – 399 p.
24. **Vienažindienė M., Čiarnienė R.** New Public Management: Theoretical and Practical Aspects. Engineering Economics - Year 5. 2007. - 44-50 p.

Mokomosios knygos:

25. **Barr N.** The Welfare state as Piggy bank. Oxford: Oxford university press, 2003. – 295 p. - ISBN 0 19 924659 9
26. **Bitinas A., Litvaitienė J., Tartilas J.** Socialinės apsaugos teisė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. - 279 p. - ISBN 978 609 95202 1 6
27. **Bitinas A., Usonis J.** "Flexicurity" teisinis reguliavimas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. - 159-162 p. - ISBN 978-9955-19-505-4

28. **Dromantienė L., Česnuiytė V.** Europos Sąjungos socialinė politika. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. - ISBN 978-9955-19-278-7
29. **Dromantienė L.** Socialinės Europos kūrimas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. - 227 p. - ISBN 978 9955 19 080 6
30. **Lazutka R. ir kt.** Žmogaus socialinė raida. - Vilnius:Homo Liber, 2001. - 10 p. - ISBN 9955 449 27 6
31. **Rudzkiene V.** Socialinė statistika. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. - 76-85p.

Internetiniai šaltiniai:

32. **Europa. Atviro koordinavimo metodas.** (žiūrėta 2013-10-18).
http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/open_method_coordination_en.htm
33. **Europa. Lisabonos sutartis.** (žiūrėta 2013-09-27).
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:LT:PDF>
34. **Europa. Socialinė politika.** (žiūrėta 2013-10-18).
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lt&catId=850>
35. **Europa. Europos Komisija.** (žiūrėta 2013-10-18).
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=750>
36. **Europos socialinė chartija.** (žiūrėta 2013-05-23).
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=42260&Condition2=>
37. **Eurostat statistiniai duomenys. Europos Sąjungos šalių narių skurdo rizika.** (žiūrėta 2013-11-13).
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_distribution_statistics/
38. **Eurostat statistiniai duomenys. Išlaidos socialinei apsaugai.** (žiūrėta 2013-11-13)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Social_protection_statistics
39. **Didžiosios Britanijos socialinė politika.** (žiūrėta 2013-05-23).
<http://www2.rgu.ac.uk/publicpolicy/introduction/uk.htm>
40. **Lietuvos statistikos departamentas. Skurdo rizika.** (žiūrėta 2013-11-04).
<http://web.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=10199>
41. **Lietuvos statistikos departamentas. Socialinės apsaugos rodikliai.** (žiūrėta 2013-11-04).
<http://www.osp.stat.gov.lt/web/guest/rodikliai21>
42. **Lietuvos statistikos departamentas. Ekonominiai rodikliai.** (žiūrėta 2013-11-04).
<http://www.osp.stat.gov.lt/web/guest/rodikliai38>
43. **Sodra.** (žiūrėta: 2013-09-23) <http://www.sodra.lt/index.php?cid=4278>
44. **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Socialinė statistika.** (žiūrėta 2013-09-23).

<http://www.socmin.lt/index.php?807201349>

45. **Tarptautinė socialinės apsaugos asociacija.** (žiūrėta 2013-10-18).

<http://www.issa.int/the-issa/strategy;jsessionid=5DDA763204DE388B7608F78B5FD8F63D>

Teisės aktai ir kiti oficialūs dokumentai:

46. **Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktorius.** Įsakymas dėl telkimo visuomenei naudingai veiklai atlikti organizavimo. 2012 m. birželio 21 d., Nr. A-611, Panevėžys

47. **Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktorius.** Įsakymas dėl Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2012 m. birželio 21 d. Nr. A-611 "telkimo visuomenei naudingai veiklai atlikti organizavimo" pakeitimo. 2012 m. gruodžio 28 d., Nr. A-1245, Panevėžys

48. **Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos teikimo komisijos veiklos nuostatai.** Patvirtinta Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2012-02-24 įsakymu Nr. A-172

49. **Panevėžio rajono savivaldybės taryba.** Sprendimas dėl Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2012-01-26 sprendimo Nr. T-2 "dėl piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo. 2012 m. liepos 26 d. Nr. T-113, Panevėžys

50. **Panevėžio rajono savivaldybės taryba.** Sprendimas dėl Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2012-01-26 sprendimo Nr. T-2 "dėl piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo. 2012 m. kovo 29 d. Nr. T-62, Panevėžys

51. **Panevėžio rajono savivaldybės taryba.** Sprendimas dėl Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2012-01-26 sprendimo Nr. T-2 "dėl piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo. 2012 m. gegužės 17 d. Nr. T-87, Panevėžys

52. **Panevėžio rajono savivaldybės taryba.** Sprendimas dėl Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2013-02-07 sprendimo Nr. T-6 "dėl piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo. 2013 m. spalio 17 d. Nr. T-projektas, Panevėžys

53. **Piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašas.** Patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2012 m. sausio 26 d. sprendimu Nr. T-2, Panevėžys

54. **Piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašas.** Patvirtintas Panevėžio rajono savivaldybės tarybos 2013 m. vasario 7 d. sprendimu Nr. T-6, Panevėžys

55. **Lietuvos Respublikos Seimas.** Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51, Vilnius. Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=439761 (žiūrėta 2013-10-04)

56. **Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1997 m. kovo 12d. nutarimas.** Valstybės žinios, 1997, Nr.23-546.

57. **Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas.**

2003 m. liepos 1d. Nr. IX-1675, Vilnius. Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=461758 (žiūrėta 2013-10-05).

58. **Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo įstatymas.** 2006 m. lapkričio 21d. Nr. X-916, Vilnius. Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=287573&b=> (žiūrėta 2013-10-04).

59. **Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymas.** 2011 m. gruodžio 1 d. Nr. XI-1772, Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=413828&b=> (žiūrėta 2013-10-04).

60. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.** Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projekto. Prieiga per internetą:

http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/111014/04.pdf (žiūrėta 2013-11-29).

61. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.** 2011 metų veiklos ataskaita. 2012 m. kovo 20 d. Nr. D1-2 (1.18), Vilnius. Prieiga per internetą:

<http://www.socmin.lt/index.php?562635835> (žiūrėta 2013-05-22)

62. **Telkimo visuomenei naudingai veiklai atlikti tvarkos aprašas.** Patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. A1-255

Bartulytė R. Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos vertinimas / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Dužinskas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir verslo institutas, 2013. 124 p.

7 ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas ir įvertintas Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos ir Panevėžio rajono savivaldybėje vykdomos piniginės socialinės paramos sistemos, pagal kurią savivaldybė paramą teikia vykdydama savarankišką savivaldybių funkciją, pertvarkos efektyvumas. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriamas valstybės socialinės politikos turinys, pateikiama socialinės apsaugos samprata ir principai, susisteminta socialinės politikos raida, palyginti pagrindiniai gerovės valstybės modeliai, įvertinta naujoji viešoji vadyba, atviro koordinavimo metodas, pagal kuriuos Lietuvoje vykdomi viešojo sektoriaus pertvarkymai. Antroje dalyje nagrinėjami Lietuvos piniginės socialinės paramos pertvarkos teisiniai aspektai, įvertintas Panevėžio rajono savivaldybei suteiktų teisių teikti paramą savarankiškai naudingumas ir efektyvumas. Trečioje dalyje pateikta darbo metodika ir jos pagrindu išanalizuota ir įvertinta Lietuvos ir Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos būklė. Ketvirtoje dalyje nagrinėja ekspertų požiūris į Panevėžio rajono savivaldybėje vykstančią piniginės socialinės paramos sistemos pertvarką.

Pagrindiniai žodžiai: socialinė politika, naujoji viešoji vadyba, piniginė socialinė parama, savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Bartulytė R. Lithuanian financial social support system evaluation / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. dr. R. Dužinskas. Vilnius: Institute of Economics and Business, Mykolas Romeris University, 2013. 124 p.

8 ANOTATION

Master's thesis is analyzed and evaluated in Lithuania financial social assistance system and Panevezys District Municipality conducted financial social assistance system reform efficiency, when social assistance is provided to the municipality. The first part of the theoretical aspect studied the social policy content, the social security concept and principles, systematized social policy developments, compared key welfare state models, new public management, the open method of coordination, on which Lithuania made transformations in public sector. The second part deals with Lithuanian financial social assistance restructuring legal aspects evaluated in Panevezys District Municipality of the rights granted to support the usefulness and self- efficacy. The third part of the work methodology and its basis is analyzed and evaluated, and Lithuania in Panevezys district financial social assistance system. The fourth part deals with the expert approach to Panevezys District Municipality ongoing financial social system reform.

Key words: social policy, new public management, financial social assistance, the autonomous municipality function.

Bartulytė R. Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos vertinimas / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Dužinskas . Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir verslo institutas, 2013. 124 p.

9 SANTRAUKA

Pasirinkta magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes 2008 m. prasidėjusi ekonominė krizė išryškino tokias socialinės apsaugos sistemos problemas, kaip socialinės atskirties didėjimas, žmonių motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stoka ir dėl to kylanti ilgalaikė priklausomybė nuo socialinės paramos, skurdo spąstų rizika, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama atvejai. 2012 m., palyginus su 2008 m., Lietuvoje šešis kartus išaugo socialinės paramos gavėjų skaičius, tai lėmė net aštuonis kartus padidėjusias valstybės išlaidas socialinei pašalpai. Dėl šių priežasčių 2012 m. buvo pradėta Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka, kurios tikslai – užtikrinti piniginę socialinę paramą tiems asmenims, kuriems jos labiausiai reikia, t.y. didinti socialinį teisingumą, siekti veiksmingesnio ir rezultatyvesnio piniginės socialinės paramos sistemos funkcionavimo, didinti darbingo amžiaus asmenų motyvaciją integruotis į darbo rinką ir kiti.

Tobulinant piniginės socialinės paramos sistemą 2012 metų sausio 1 d. įsigaliojo naujos Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pataisos, o penkios iš šešiasdešimties savivaldybių, Raseinių, Radviliškio, Panevėžio, Šilalės ir Akmenės rajonų savivaldybės, pradėjo paramą teikti vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją. Pagrindiniai pokyčiai yra atliekami keičiant viešojo valdymo metodiką - decentralizuojant sistemos administravimą, įtraukiant piliečius, bendruomenę, nevyriausybinės organizacijas į sprendimų priėmimo mechanizmą, siekiant kokybiškesnio tarp institucijų bendradarbiavimo ir nuolatinio mokymosi iš labiau pažengusių.

Taigi, šio darbo objektas yra Lietuvos piniginės socialinės paramos sistema ir pasirinkta viena iš penkių savarankiškai socialinę piniginę paramą teikiančių Panevėžio rajono savivaldybė. Iškeltas pagrindiniai tikslai yra išanalizuoti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemą ir įvertinti vykdomų sistemos pertvarkymų veiksmingumą ir rezultatyvumą, teikti pasiūlymus tobulinimui, nagrinėjant Panevėžio rajono savivaldybės atvejį.

Siekiant įvertinti Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemą ir jos vykdomus pertvarkymus, magistro baigiamajame darbe, visų pirma, analizuojami socialinės politikos teoriniai aspektai, naujosios viešosios vadybos elementai: decentralizacija, mokymasis iš labiau pažengusių, bendruomenės įtraukimas priimant sprendimus ir kt., kuriais remiantis vykdomi pokyčiai piniginės socialinės paramos srities viešajame valdyme. Toliau darbe nagrinėjami teisiniai aspektai, jų

veiksmingumas Panevėžio rajono savivaldybės atveju, ir galiausiai vertinamas pertvarkos rezultatyvumas.

Atlikus mokslinės literatūros analizę, teisinių dokumentų palyginimą, apibendrinus ekspertų apklausos rezultatus, nustatytos Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos problemines sritis ir pateikti siūlymai jos tobulinimui. Padaryta išvada, jog Lietuvos piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka, kurios būtinumas šiame darbe pagrįstas socialinių ir ekonominių statistinių duomenų analize, yra veiksminga, rezultatyvi ir teikia didesnę socialinę teisingumą. Visose šešiasdešimtyje savivaldybių piniginė socialinė parama turėtų būti teikiama savivaldybėms vykdant savarankišką paramos teikimo funkciją.

Bartulytė R. Lithuanian financial social support system evaluation / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. dr. R. Dužinskas. Vilnius: Institute of Economics and Business, Mykolas Romeris University, 2013. 124 p.

10 SUMMARY

Selected master's thesis topic is relevant, because 2008 economic crisis has highlighted the problems of the social security system, such as social exclusion, long-term dependency on social assistance, poverty traps in the risk, abuse of financial social assistance cases. In 2012, compared to 2008, Lithuania has increased six-fold the number of recipients of social assistance, the eight -fold increase in public expenditure on social benefits. For these reasons, in 2012 Lithuania started financial social assistance reform, which aims - to ensure the financial social assistance to those individuals who need it most, enhance social justice, to seek more efficient and better results from the financial social assistance's system functioning, increase the motivation to work of working age people and others.

Improving financial social assistance system in 2012 on 1 January Lithuania adopted new law amendments on the financial social assistance for poor residents act and five of the sixty municipalities Raseiniai , Radviliškis , Panevėžys, Šilalė district municipalities started to provide financial social assistance as their own function. Major changes are made by changing public management approach - to decentralize the administration of the system include citizens of the community, non-governmental organizations in the decision-making mechanism to achieve a better quality of inter-institutional cooperation and continuous learning is more advanced.

So, the object of this work is the Lithuanian monetary social assistance system and the selected one of the five self-financial social assistance providing Panevėžys district municipality . The main goal is to analyze the Lithuanian monetary social assistance system and to evaluate the effectiveness of ongoing restructuring and system performance, consider the case of Panevėžys district.

In order to assess the Lithuanian financial social assistance system and its ongoing reorganization, master's thesis, in particular, analyze the theoretical aspects of social policy, the new public management elements: decentralization, learning the more advanced, more community involvement in decision-making and so on. Basis of which the change in financial social support in the field of public administration. The following paper deals with the legal aspects of their effectiveness in Panevėžys district case, and finally seen the transformation effectiveness.

Following an analysis of the scientific literature, legal documents, a comparison analysis of the statistics summarizing the survey findings, it was concluded that the Lithuanian financial social

assistance reform, giving municipalities an independent function to provide support, is effective, efficient and provides greater social justice. Although few reform problems were identified in this master's thesis, all municipalities monetary social assistance should be provided to local governments in independent support function.

11 PRIEDAI

Panevėžio rajono savivaldybės administracijos informacija apie asmenis pateikusius prašymus dėl piniginės socialinės paramos gavimo nuo 2012-01-01 iki 2012-11-01

INFORMACIJA APIE ASMENIS PATEIKUSIUS PRAŠYMUS DĖL PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS NUO 2012-01-01 IKI 2012-11-01

Eil. Nr.	SENIŪNIJA	PRIIMTA PRAŠYMŲ		SVARSTYTA KOMISIJOJE		GAUNAMOS PAŠALPOS GAVĖJŲ 1 mėn. (spalio) VIDURKIS	PARAMOS GAVĖJŲ SK. VIDURKIS	IŠMOKŲ SUMA LITAIS VIDURKIS	NEATLIKO VISUOMENEI NAUDINGŲ DARBŲ
		SENIŪNIJOJE	SKYRIUJE	SENIŪNIJOJE bta	SKYRIUJE bta				
1.	Miežiškių seniūnija	221	487	14	1	225	263	508 930.00	11
2.	Karsakiškio seniūnija	585	126	59	10	332	379	825 232.00	28
3.	Krekenavos seniūnija	405	743	70	18	299	339	823 998.00	72
4.	Naujamiščio seniūnija	13	1120	7	3	263	305	783 883.00	10
5.	Pajstrio seniūnija	411	157	54	7	93	122	253 709.00	34
6.	Panevėžio seniūnija	77	807	77	4	494	576	1 286 582.00	42
7.	Raguvos seniūnija	276	352	7	0	122	154	296 820.00	10
8.	Ramygalos seniūnija	853	1059	53	14	460	541	999 820.00	73
9.	Smilgių seniūnija	215	548	19	3	207	251	362 043.00	17
10.	Upytės seniūnija	199	187	79	4	80	115	224 498.00	5
11.	Velžio seniūnija	184	975	31	12	484	552	1 224 888.00	90
12.	Vadoklių seniūnija	402	169	48	7	171	207	452 186.00	9
	Viso:	3841	6730	518	83	3230	3804	8 042 589.00	401

Šaltinis: Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius

Panevėžio rajono savivaldybės administracijos informacija apie asmenis pateikusius prašymus dėl
piniginės socialinės paramos gavimo nuo 2013-01-01 iki 2013-11-01

PANEVĖŽIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJA
INFORMACIJA APIE ASMENIS PATEIKUSIUS PRAŠYMUS DĖL PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS GAVIMO
2013 METAIS PER 10 MĖN.

Eil. Nr.	Seniūnija	Priimta prašymų seniūnijose	Piimta prašymų skyriuje	Iš viso priimta prašymų	SurašytaBTA	Prašymų sk., pateiktų svarstymui seniūnijos Piniginės socialinės paramos teikimo komisijai	Prašymų sk., pateiktų svarstymui Panevėžio rajono savivaldybės Piniginės socialinės paramos teikimo komisijai	Rekomendacijų sk., pateiktų dėl piniginės socialinės paramos nutraukimo	Siuntimai išrašyti visuom. nauj. darbui skyriuje	Sutarčių sk. seniūnijose, sudarytų dėl visuomenei naudingų darbų atlikimo	Asmenų, pateiktusių visuomenei naudingų darbų, sk.
1.	Miežiškių sen.	281	179	460	54	12	2	9	69	261	21
2.	Karsakiškio sen.	344	140	484	114	57	10	12	64	443	18
3.	Krekenavos sen.	515	218	733	225	31	6	15	57	297	54
4.	Naujamiesčio sen.	112	285	397	65	9	6	6	137	201	7
5.	Pajstrio sen.	371	139	510	75	31	3	1	51	317	74
6.	Panevėžio sen.	72	764	836	88	42	7	6	221	320	28
7.	Raguvos sen.	81	39	120	27	6	2	6	15	123	6
8.	Ramygalos sen.	574	178	752	111	67	26	47	59	425	35
9.	Smilgių sen.	139	104	243	28	14	3	1	24	114	34
10.	Upytės sen.	174	37	211	30	23	1	0	8	164	7
11.	Velžio sen.	411	733	1144	69	22	1	8	223	403	7
12.	Vadoklių sen.	246	90	336	110	57	15	1	17	163	3
	Viso:	3320	2906	6226	996	371	82	112	945	3231	294

Šaltinis: Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius

Tyrimo "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" anketa

Gerbiamas (-a) Respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto viešojo sektoriaus ekonomikos magistro studijų studentė Rūta Bartulytė. Prašau Jūsų dalyvauti apklausoje ir išreikšti nuomonę mano atliekame moksliniame tyrime "Panevėžio rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos sistemos vertinimas".

Prašau, kuo tiksliau ir išsamiau atsakyti į klausimus. Apklausos metu gauti duomenys bus skelbiami apibendrinta forma ir panaudoti tik mokslinio darbo tikslams, todėl užtikrinu Jūsų pateiktos informacijos konfidencialumą. Ačiū už pasitikėjimą ir dėkoju už pagalbą.

Pagarbiai,

Rūta Bartulytė

1. Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginės socialinės paramos teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?

	Ar pritariate šioms LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.			
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.			
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.			
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.			
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.			
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.			
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.			
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.			

2. Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes...

3. Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes...

4. Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes...

5. Prašau prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksniai, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksniai.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	
3.	Socialinio teisingumo siekis.	
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.	

6. Prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?

3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas pinigines socialinės paramos teikimo nuostatas?
4.	Sakykite, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte pinigines socialinės paramos sistemoje?
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse pinigines socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėms galimus sunkumus.

7. Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti piniginę socialinės paramos sistema.					
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.					
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.					
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginės socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.					
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.					

Ačiū už atsakymus ir sugaištą laiką!

Europos Sąjungos šalių narių išlaidos socialinei apsaugai (procentais nuo BVP)

Geo/time	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU (28 countries)	:	:	26.8	29.7	29.4	29.1
EU (27 countries)	26.6	26.1	26.8	29.6	29.3	29
Euro area (17 countries)	27.3	26.9	27.6	30.4	30.4	30
Euro area (16 countries)	27.3	26.9	27.6	30.4	30.4	30
Belgium	27	26.9	28.3	30.6	30.1	30.4
Bulgaria	14.2	14.1	15.5	17.2	18.1	17.7
Czech Republic	18	18	18	20.3	20.2	20.4
Denmark	29.2	30.7	30.7	34.7	34.3	34.3
Germany	29	27.8	28	31.5	30.6	29.4
Estonia	12.1	12.1	14.9	19	18	16.1
Ireland	17.8	18.3	21.5	26.5	28.5	29.6
Greece	24.8	24.8	26.2	28	29.1	30.2
Spain	20.5	20.8	22.2	25.4	25.8	26.1
France	31.2	30.9	31.3	33.6	33.8	33.6
Croatia	:	:	18.7	20.8	21	20.6
Italy	26.6	26.6	27.7	29.9	29.9	29.7
Cyprus	18.5	18.2	19.5	21.1	22.1	22.8
Latvia	12.7	11.3	12.7	16.9	17.8	15.1
Lithuania	13.3	14.4	16.1	21.2	19.1	17
Luxembourg	20.4	19.3	21.4	24.3	23.1	22.5
Hungary	22.5	22.7	22.9	24.3	23.1	23
Malta	17.7	17.7	18.1	19.6	19.4	18.9
Netherlands	28.8	28.3	28.5	31.6	32.1	32.3
Austria	28.3	27.8	28.5	30.7	30.6	29.5
Poland	19.4	18.1	18.6	19.2	19.2	19.2
Portugal	24.5	23.9	24.3	26.8	26.8	26.5
Romania	12.8	13.6	14.3	17.1	17.6	16.3
Slovenia	22.7	21.3	21.4	24.2	25	25
Slovakia	16.4	16.1	16.1	18.8	18.7	18.2
Finland	26.4	25.4	26.2	30.4	30.6	30
Sweden	30.3	29.2	29.5	32	30.4	29.6
United Kingdom	25.6	24.7	25.8	28.6	27.4	27.3
Iceland	21.2	21.4	22	25.4	24.5	25
Norway	22.4	22.5	22.2	26	25.6	25.2
Switzerland	25.8	25.1	24.6	26.8	26.8	26.6
Serbia	:	:	:	:	24.6	:

Šaltinis: Eurostat Eurostat statistiniai duomenys. Priega per internetą:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Social_protection_statistics
 (žiūrėta 2013-11-07)

Skurdo rizikos lygis (po socialinių pervedimų) 2008-2010 m. Europos Sąjungos narėse

	Total			Male			Female		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
EU-27	16.4	16.3	16.4	15.5	15.4	15.6	17.4	17.1	17.0
Euro area	15.9	15.9	16.1	14.9	14.9	15.3	16.9	16.8	16.9
Belgium	14.7	14.6	14.6	13.6	13.4	13.9	15.9	15.7	15.2
Bulgaria	21.4	21.8	20.7	19.8	19.8	19.0	22.9	23.7	22.3
Czech Republic	9.0	8.6	9.0	8.0	7.5	8.0	10.1	9.5	10.0
Denmark	11.8	13.1	13.3	11.7	12.8	13.1	12.0	13.4	13.4
Germany	15.2	15.5	15.6	14.2	14.7	14.9	16.2	16.3	16.4
Estonia	19.5	19.7	15.8	16.5	17.5	15.4	22.0	21.6	16.2
Ireland	15.5	15.0	16.1	14.5	14.9	15.9	16.4	15.1	16.2
Greece	20.1	19.7	20.1	19.6	19.1	19.3	20.7	20.2	20.9
Spain	19.6	19.5	20.7	18.3	18.3	20.1	21.0	20.6	21.3
France	12.7	12.9	13.3	11.8	11.9	12.6	13.4	13.8	13.9
Italy	18.7	18.4	18.2	17.1	17.0	16.8	20.1	19.8	19.5
Cyprus	15.7	15.3	15.8	13.5	13.4	14.3	17.8	17.1	17.2
Latvia	25.6	25.7	21.3	23.1	24.2	21.7	27.7	27.0	21.0
Lithuania	20.0	20.6	20.2	17.6	19.1	20.7	22.0	21.9	19.8
Luxembourg	13.4	14.9	14.5	12.5	13.8	14.6	14.3	16.0	14.4
Hungary	12.4	12.4	12.3	12.4	12.8	12.6	12.4	12.1	12.0
Malta	15.0	15.3	15.5	13.6	14.7	15.0	16.4	15.9	16.0
Netherlands	10.5	11.1	10.3	10.5	10.8	9.7	10.4	11.3	10.8
Austria	12.4	12.0	12.1	11.2	10.7	10.7	13.5	13.2	13.5
Poland	16.9	17.1	17.6	17.0	16.9	17.4	16.7	17.4	17.7
Portugal	18.5	17.9	17.9	17.9	17.3	17.3	19.1	18.4	18.4
Romania	23.4	22.4	21.1	22.4	21.4	20.7	24.3	23.4	21.4
Slovenia	12.3	11.3	12.7	11.0	9.8	11.3	13.6	12.8	14.1
Slovakia	10.9	11.0	12.0	10.1	10.1	11.7	11.5	11.8	12.2
Finland	13.6	13.8	13.1	12.7	12.9	12.4	14.5	14.7	13.8
Sweden	12.2	13.3	12.9	11.3	12.0	11.4	13.0	14.5	14.3
United Kingdom	18.7	17.3	17.1	17.4	16.7	16.4	20.0	17.8	17.8
Iceland	10.1	10.2	9.8	9.5	9.3	9.8	10.7	11.1	9.8
Norway	11.4	11.7	11.2	9.9	10.1	10.1	12.9	13.2	12.2
Switzerland	16.2	15.1	15.0	14.5	13.5	13.8	18.0	16.7	16.2
Croatia (1)	17.3	17.9	20.5	15.4	16.0	19.7	19.0	19.7	21.3

(1) Break in series, 2010.

Source: Eurostat (online data code: ilc_li02)

Šaltinis: Eurostat Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_distribution_statistics/lt
 (žiūrėta 2013-11-07)

(Total - iš viso; Male - vyrai; Female - moterys)

Skurdo rizikos lygis (po socialinių pervedimų) pagal dažniausią veiklos statusą 2010 m. Europos Sąjungos narėse

	Total population	Persons employed	Not employed	Unem-ployed	Retired	Inactive population, others
EU-27	15.2	8.4	22.7	45.0	13.9	26.8
Euro area	15.1	8.1	22.4	44.8	12.5	26.4
Belgium	13.3	4.5	22.3	30.4	16.1	25.8
Bulgaria	19.4	7.7	32.4	48.4	30.0	24.4
Czech Republic	7.8	3.7	12.7	40.6	6.6	12.9
Denmark	13.8	6.5	23.5	36.3	16.6	30.4
Germany	15.0	7.2	23.9	70.3	13.4	25.0
Estonia	15.5	6.5	26.3	46.7	17.9	27.5
Ireland	14.8	7.6	21.3	26.8	10.6	22.8
Greece	19.5	13.8	25.1	38.5	19.0	27.4
Spain	19.7	12.7	26.8	38.7	16.3	27.7
France	11.8	6.2	17.9	33.1	8.4	29.2
Italy	16.8	9.4	22.9	43.6	12.3	27.1
Cyprus	16.4	6.9	29.7	39.7	41.1	18.7
Latvia	20.2	9.7	30.7	47.9	21.2	30.0
Lithuania	19.4	12.3	27.3	55.6	13.3	29.9
Luxembourg	12.5	10.6	15.1	43.3	5.4	17.8
Hungary	10.3	5.3	14.6	44.8	4.0	19.5
Malta	13.8	5.7	21.2	39.6	17.5	20.8
Netherlands	9.1	5.1	14.5	31.8	5.7	20.9
Austria	11.6	5.0	19.5	41.2	13.6	22.7
Poland	16.6	11.4	22.1	45.4	12.8	25.7
Portugal	16.9	9.7	24.6	36.4	18.5	28.0
Romania	18.7	17.2	20.5	45.4	12.8	29.8
Slovenia	12.6	5.3	20.8	44.1	18.3	14.9
Slovakia	10.6	5.7	16.1	41.1	6.7	16.5
Finland	13.7	3.7	25.0	45.3	17.0	29.6
Sweden	12.8	6.5	22.2	36.3	15.6	31.7
United Kingdom	15.7	6.8	28.0	47.4	22.9	31.9
Iceland	8.8	6.6	13.9	25.5	6.3	14.5
Norway	10.9	5.2	21.0	30.9	12.7	29.1
Switzerland	14.0	7.6	25.6	33.3	26.9	23.0
Croatia	20.5	5.9	30.2	44.7	22.9	34.9

(1) For persons aged 18 or over.

Source: Eurostat (online data code: ilc_li04)

Šaltinis: Eurostat Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_distribution_statistics/lt
 (žiūrėta 2013-11-07)

(Total population - iš viso; Persons employed - dirbantys; Not employed - bedarbiai; Retired - pensininkai; Inactive population and others - nedarbingo amžiaus vaikai ir kiti)

Tyrimo "Panevėžio rajono savivaldybės socialinės paramos sistemos vertinimas" atsakymai

Tyrimo rezultatai

Pirmas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginių socialinės paramos teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?

	Ar pritariate šioms LR piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.	x		-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.		x	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginių socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	x	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.		x	
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-

8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.		x	-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Pašalpos mažinimas ir terminuotas jos teikimas užkerta kelią ilgalaikiam naudojimuisi pašalpa. Buvo žmonių, kurie gaudami nuolatinės ir vienodo fiksuoto dydžio pašalpas, nebuvo suinteresuoti ieškoti darbo ir buvo ramūs dėl minimalių pajamų gavimo, kurių jiems pakako. Tačiau dabar jie turi perskaičiuoti savo biudžetą ir ieškoti papildomų pajamų šaltinių, o tai tampa motyvacija ieškotis darbo.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes... Diferencijuojant paramą galimi piktnaudžiavimo variantai, nes norėdami neprarasti dalies pinigų paramos gavėjai gali deklaruoti kitą gyvenamąją vietą. Ši tendencija pastebėta kuomet asmenys gyvenantys Panevėžio rajone pradėjo keisti gyvenamosios vietos deklaraciją norėdami išvengti visuomenei naudingos veiklos atlikimo, beto dar viena galima to priežastis yra ta, kad kol kas Panevėžio miesto savivaldybė yra nepajėgi užtikrinti tokią paramos teikimo kontrolę kaip rajono savivaldybė.

Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... Įvedus šią nuostatą smarkiai išaugo paramos gavėjų skaičius. Asmenys, niekad anksčiau neiškoję darbo, turėjo galimybę gauti pašalpą. Tarybos nutarimu ši nuostata buvo pakeista, nurodant būtinybę pirmiau registruotis darbo biržoje tris mėnesius, ir tik tada kreiptis dėl pašalpos. Toks sprendimas yra teisingesnis, nes paramos esmė ir yra pagalba žmogui, kuris yra išnaudojęs visas kitas galimybes.

Prašau prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksmui, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksmui.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	5
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	1
3.	Socialinio teisingumo siekis.	4
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	6
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	3
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.	2

Prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Piniginės socialinės paramos teikimo problematika buvo eksaluojama įvairiuose valdžios lygiuose, o seimui pradėjus įstatymo rengimo projektą buvo informuotos ir savivaldybės.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Norint patikrinti piniginės socialinės paramos teikimo jos prašančiajam būtinumą, nėra numatyta papildomų lėšų komisijos darbui, tad kuo daugiau įvairių tikrinimų ir komisijos posėdžių tuo daugiau darbuotojams nekompensuojamų išlaidų. Kita viena iš svarbiausių problemų - bendruomenės įtraukimas narpliojant jiems aktualias temas. Dauguma lieka pasyvūs ir nesidomi	

visuomeniniais reikalais.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas pinigines socialinės paramos teikimo nuostatas?
Nepakankamai teisės aktų reglamentuotas seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijos darbas, teisės ir galios. Taip pat būtina peržiūrėti buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimo aktą, nes jis yra tik patariamojo pobūdžio. Gaunant skundus dėl neteikti paramos sprendimo, būtinas tikslesnis, labiau reglamentuotos argumentacijos būtinumas.	
4.	Sakykite, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte pinigines socialinės paramos sistemoje?
Visoms šešiasdešimčiai savivaldybių paskirčiau pinigines socialinės paramos teikimo vykdymą kaip savarankišką savivaldybės funkciją.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse pinigines socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėmis galimus sunkumus.
Taip, pritariu. Palyginus su rajonais, mieste žmonės nepažįsta vienas kito taip, kaip kaimo vietovėse, todėl nagrinėti paramos gavėjų atvejus tiek, kiek yra įmanoma kaime, bus beveik neįmanoma.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti pinigine socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų pinigines socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.	x				
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.		x			
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į pinigines socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.		x			

Antras respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos pinigines socialinės paramos teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatom?

	Ar pritariate šioms LR pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatom?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo	x		-

	24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.			
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.		x	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	x	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.		x	
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.	x		-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Nuo 2012 m. sausio 1 d. įsigaliojusios įstatymo pataisos smarkiai sugriežtino paramos teikimo kontrolę. Pagrindinis tikslas šiuo metu yra didinti socialinį teisingumą. Buvo įsigalėjęs piktnaudžiavimas pašalpomis, todėl tik griežtos taisyklės kam, kokiais atvejais ir įsitikinus, jog parama yra tikrai būtina, tai padeda išspręsti.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes... Pašalpos diferencijavimas ir būtinumas išnaudoti visas kitas galimybes gauti pajamas iš dalies yra teisingas, nes turi tiek teigiamų tiek neigiamų pusių. Iš vienos pusės tai būtų savivaldybės galimybė mažinti šiai sričiai skiriamas lėšas, tačiau iš kitos pusės tai atneša socialinį neteisingumą daugiavaikėms šeimoms arba vienišoms motinoms, kurios ir taip balansuodamos ties skurdo riba praranda dar dalį pajamų. Reikia analizuoti kiekvieną atvejį atskirai, norint užtikrinti socialinį teisingumą.

Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... 2012 m. vasarį, kovą paramos gavėjų skaičius tapo kaip niekad aukštas, kadangi į paramos skyrių pradėjo plūsti žmonės tiesiai iš darbo biržos, kurioje ką tik užsiregistravo. Ši nuostata neteisinga ne tik dėl to, kad asmenys neieškoję darbo turėjo galimybę gauti iš karto paramą, bet ir dėl to, jog ji buvo skiriama ir sumokama už visą mėnesį, nors asmuo darbo biržoje ir socialinės paramos skyriuje įsiregistrodavo ir paskutinę mėnesio dieną.

Prašau prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksmui, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksmui.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	1
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	3
3.	Socialinio teisingumo siekis.	5
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	6
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	4
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.	2

Prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankišką savivaldybių funkciją?
Decentralizacijos aktualijas nagrinėjamos mūsų savivaldybėje jau ne vienerius metus, tad toks projektas buvo ne staigmena.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankišką savivaldybių funkciją?
Trūksta lėšų paramos teikimo komisijų darbui pamokėti, būtų galima kokybiškiau atlikti daugiau patikrinimų kuomet asmuo pirmą kartą kreipiasi dėl pašalpos, taip pat labai svarbu kontroliuoti, matyti rezultatus ar tinkamai pašalpa yra naudojama, todėl tam reikalingas periodišką paramos gavėjų gyvenamosios aplinkos tikrinimas. Taip pat sudėtinga įtraukti bendruomenės į visuomeninę veiklą.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?
Būtinai komisijos darbo tikslesnis reglamentavimas. Būtinai ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas turėtų būti ne patariamojo pobūdžio, kaip šiuo metu, o svaraus įrodymo iš dalies lemiančio sprendimą dėl paramos teikimo ar nutraukimo. Taip pat nėra sukurtos pinigų išieškojimo sistemos iš asmenų, jau įsidarbinusių kur nors užsienyje, bet apie tai nepranešusių savivaldybei ir toliau imančių pašalpas.	
4.	Sakykite, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginės socialinės paramos sistemoje?
Inicijuočiau paramos teikimą visose savivaldybėse pagal savarankišką funkciją, nes taip priimami sprendimai yra daug teisingesni.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginės socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankišką savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelius savivaldybėmis galimus sunkumus.
Pritariu, tačiau joms vykdyti šią funkciją bus sunkiau vien palyginus gyventojų skaičiaus skirtumą mieste ir rajone.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti piniginę socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.		x			
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.	x				
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginės socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.	x				

Trečias respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginės socialinės paramos teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatoms?

	Ar pritariate šioms LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatoms?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.	x		-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.		x	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius	x	-	-

	sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.			
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.	x		
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.	x		-

Prašu argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Tai priemonės motyvuojančios pašalpos gavėjus grįžti į darbo rinką, taip pat šios nuostatos leidžia teisingiau teikti paramą tiems, kuriems jos tikrai reikia.

Prašu argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes... Pašalpos dydžio diferenciacijavimas yra teigiamas bendrai gyvenantiems asmenims, kurie neturi vaikų, tačiau šeimoms, auginančioms vaikus, palyginus su pastaraisiais, ši nuostata nėra tokia teisinga. Papildoma pašalpa - motyvuoja dirbti, bet ar tai yra būtinybė abejoju.

Prašu argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... Mūsų savivaldybėje ši nuostata yra pakeista, todėl prieš kreipiantis paramos asmenys turi pirmiau ieškoti darbo bent tris mėnesius.

Prašu prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksniumi, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksniumi.

Nr.	Veiksniai skatinantys pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	4
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	2
3.	Socialinio teisingumo siekis.	5
4.	Decentralizacija - savarankiškas pinigines socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	6
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	3
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerąja patirtimi.	1

Prašu atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Visą projekto rengimo laiką bendradarbiavome su asmenimis atsakingais už šį projektą seime.	

2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant pinigines socialines paramos teikimą pagal savarankišką savivaldybių funkciją?
Asmenys norėdami išvengti buitės ir gyvenimo sąlygų tikrinimo, slėpdami tikraisiais aplinkybes persiregistruoja iš rajonų į miesto savivaldybę. Deja, bet miesto savivaldybėje pašalpos gavėjai yra daugiau rodikliai popieriuje, kur yra daug sudėtingiau patikrinti ar prašoma pašalpa yra tikrai reikalinga. Tuo tarpu kaime seniūnai turi galimybę išanalizuoti kiekvieną atvejį iš arčiau. Tačiau čia kyla viena sviri problema siekiant paramos skirstymo teisingumo - tai pasyvus bendruomenės narių požiūris į visuomenei aktualius klausimus.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas pinigines socialines paramos teikimo nuostatas?
Įstatyme yra keletas spragų, susijusių su buitės ir gyvenimo sąlygų akto reglamentuojamu pobūdžiu, nėra sukurtos pinigų išieškojimo sistemos iš asmenų, jau įsidarbinusių užsienyje, bet apie tai nepranešusių savivaldybei ir toliau gaunančių pašalpas. Reikia kurti kokybiškesnį bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, pavyzdžiui Migracijos tarnyba ar Mokesčių inspekcija.	
4.	Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte pinigines socialines paramos sistemoje?
Piniginę socialinę paramą savarankiškai turėtų skirstyti savivaldybės.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse pinigines socialines paramos sistemos vykdymą pagal savarankišką savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėmis galimus sunkumus.
Pritariu, tačiau joms bus sunkiau vykdyti griežtesnę kontrolę pagal visus reikalavimus.	

Prašu įvertinti Jūsų savivaldybės sistemas broožus.

Broožas	Labai gerai	Gerai	Viduti -niškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti pinigine socialine paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų pinigine socialine paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.		x			
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialine paramos sistemoje.		x			
5. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į pinigine socialine paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
4. Socialine paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.			x		

Ketvirtas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos pinigines socialines paramos teikimo, vykdant savarankišką savivaldybių funkciją, ypatumus, prašu atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos pinigines socialines paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?

	Ar pritariate šioms LR pinigines socialines paramos nepasiturintiems gyventojams	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu

	įstatymo nuostatomis?			
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.		x	-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.		x	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	x	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.			x
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.		x	-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Reikia labiau kontroliuoti kam yra teikiama parama, užkirsti kelią piktnaudžiavimui, o tos nuostatos tai ir daro. Taip pat labai svarbus bendruomenės ne tik įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą, bet ir skatinimas aktyviai dalyvauti visuose svarbiuose bendruomenei sprendimų priėmimuose.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes... Pašalpų dydžio mažinimai ar diferencijavimas, pagal gyvenančių kartu asmenų skaičių, yra iš dalies neteisingas, nes mažina ir taip menkas pašalpų gavėjų pajamas. Tačiau tai kartu ir teisinga, nes reikia keisti žmonių mąstymą, jog galima gyventi iš pašalpų neieškant darbo.

Prašu argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... Savivaldybė priimė sprendimą, kad tik užsiregistravęs asmuo negali kreiptis iš karto pašalpos. Papildoma pašalpa įsidarbinusiems nėra motyvaciją dirbti didinantis aspektas. Norintys dirbti ir ieško darbo, tačiau nenorintiems dirbti tai nėra motyvacija.

Prašu prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksmui, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksmui.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	3
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	2
3.	Socialinio teisingumo siekis.	6
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	5
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	1
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.	4

Prašu atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankišką savivaldybių funkciją?
Informavo Panevėžio rajono savivaldybės administracija, tačiau apie dar būsimą projektą teko girdėti ir iš anksčiau.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankišką savivaldybių funkciją?
Menkas bendruomenės narių įtraukimas, bendruomeniškumo jausmo ugdymas. Didelė atsakomybė tenka seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijoms, o kai kurie paramos gavėjai piktinasi, kuomet pranešama apie buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimą dėl jų prašomos paramos. Deja, bet papildomai darbui nebuvo skirta adekvačiai papildomų lėšų atlikti, todėl darbuotojas tam turi skirti dalį savo lėšų.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?
Komisijos įgaliojimų, teisių ir pareigų reglamentavimo tikslinimas. Papildomų pašalpų naudingumas.	
4.	Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginės socialinės paramos sistemoje?
Inicijuočiau tokį patį projektą visose savivaldybėse, nes skirstydamos pašalpą savarankiškai jos gali lengviau priimti teisingus, artimesnius žmonėms sprendimus.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginės socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankišką savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėmis galimus sunkumus.
Pritariu. Nors sunkiau bus rašyti paramos gavėjų buities tikrinimo aktus, komisijai pagal juos skirti ar neskirti pašalpą, nustatyti nelegaliai dirbančius asmenis, kadangi dideliame mieste žmonės vieni kitų nepažįsta, nežino kas kuo užsiima, kas su kuo gyvena.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Viduti -niškai	Blogai	Neturiu nuomo -nės
1. Veikianti piniginę socialinės paramos sistema.			x		
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.		x			
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.			x		
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į pinigines socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.		x			

Penktas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos pinigines socialinės paramos teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatoms?

	Ar pritariate šioms LR pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatoms?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.		x	-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.		x	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į pinigines socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius	x	-	-

	sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.			
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.	x		
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.	x		-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Jos didina socialinį teisingumą, mažina piktnaudžiavimo pinigine socialine parama galimybes, todėl dėl pašalpos nebesikreipia nelegaliai dirbantys, ir, aišku, leidžia mažinti paramai skiriamas lėšas.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes...Iš dalies pritariu pašalpos mažinimui per atitinkamą laikotarpį, nes tai turėtų būti visose savivaldybėse, o mūsų savivaldybėje jau yra, dar trumpesnis laiko tarpas, kuomet asmuo gauna pašalpą. Žinoma, čia visų pirma reikia galvoti apie priemones asmens reintegracijai į darbo rinką ir visuomenę.

Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes...Pateisinu, jog ši nuostata mūsų savivaldybėje pakeista, nes asmenys, nelegaliai dirbantys užsienyje, turi galimybę iš karto gauti pašalpą ar šildymo kompensaciją ir toliau vykti dirbti į užsienį.

Prašau prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksniumi, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksniumi.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	6
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	1
3.	Socialinio teisingumo siekis.	5
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	4
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	2
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerąja patirtimi.	3

Prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Vyko pasitarimai savivaldybėje, viename jų dalyvavo socialinės apsaugos ir darbo ministras.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Asmenys persiregistruoja iš rajonų į miesto savivaldybes, nes nenori būti patikrinti ar jei tikrai atitinka kriterijus piniginei socialinei paramai gauti. Labai problematiškas yra būtinas vaikui alimentų ar tėvystės priteisimas. Garsiai nuskambėję atvejai pasakoja apie moteris netenka dalies pašalpos, nes tėvas yra nežinia kur ir jo nepavyksta surasti, arba atvejais, kai tėvas yra miręs, o tėvystė neįrodyta.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?
Būtinis visų papildomų priemonių gauti pajamų išnaudojimas kalbant apie vienišas motinas. Tokius atvejus reikia analizuoti po vieną, patikrinus gyvenamosios aplinkos sąlygas ir skirti paramą kada yra būtina. Siūlyčiau švelninti ir tikslinti šią nuostatą atsižvelgiant į vienišų motinų problemas.	
4.	Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginės socialinės paramos sistemoje?
Savivaldybės paramą skirstytų tik savarankiškai.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginės socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėmis galimus sunkumus.
Pritariu. Sunkiau dėl didesnio paramos gavėjų kiekio.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti pinigine socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.		x			
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.	x				
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginės socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.		x			
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.		x			

Šeštas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginės socialinės paramos teikimo, vykdam savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?

	Ar pritariate šioms LR pinigines socialines paramos nepasiturintiems gyventojams istatymo nuostatomis?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.	x		-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.	x		-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į pinigines socialines paramas nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	x	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.		x	
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.		x	-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Galimybė didinti socialinį teisingumą, nes patikrinus buitines ir gyvenimo sąlygas matoma reali pašalpos gavėjų materialinė padėtis. Dėl organizuojamos visuomenei naudingos veiklos pašalpos nebesikreipia nelegaliai dirbantys. o miestelio gyventojai džiaugiasi išgražėjusia aplinka.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes... Nuostata, kad paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, būtina prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymą, yra gana problematiškai įgyvendinama, nes reikia analizuoti kiekvieną atvejį atskirai. Papildoma pašalpa įsidarbinusiems yra naudinga, bet kiek ta pašalpa motyvavo darbinis galima drįsti abejoti. Išskirčiau kitą svarbų atvejį - papildoma pašalpa yra postūmis lįsti iš šešėlinės ekonomikos, todėl tai turėtų mažinti nelegaliai dirbančių skaičių.

Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... Mūsų savivaldybėje ši nuostata yra pakeista.

Prašau prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksnui, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksnui.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	5
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	3
3.	Socialinio teisingumo siekis.	6
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	4
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	1
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.	2

Prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Panevėžio rajono savivaldybės administracijos direktorius, kuomet buvo iškeltas klausimas ar vykdyti šį projektą mūsų savivaldybėje.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Seniūnijos socialinės paramos teikimo komisijos darbo krūvis yra labai didelis, už papildomą atsakomybę, de ja nemokama didesnė alga. Taip pat ji susiduria su paramos prašančių nepasitenkinimais ir piktninimais, kuomet ji nėra skiriama. Skundų analizavimas, piktnaudžiavimas teikiant komisijai melagingą informaciją teikia komisijai daug nereikalingo darbo. Mūsų rajone buvo atvejis, kuomet netekęs paramos asmuo, skundė visus savo kaimynus, o komisija turėjo tikrinti kiekvieną atvejį.	
3.	Kokias įžvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?
Teisminio ginčo atveju būtų sunku įrodyti, kad buitės ir gyvenimo sąlygų tikrinimo akte surašyti teiginiai, išvados ir siūlymai yra teisingi, pavyzdžiui patikrinimo metu randamas sugyventinis, tačiau kaip tai įrodyti nėra galimybių, todėl būtinas šio dokumento peržiūra. Privalomas alimentų ar tėvystės prisiteisimas sukelia didelį neteisingumą vaiko ir vienišos motinos atžvilgiu, todėl šią pataisą taip pat būtina tikslinti. Dar viena spraga būtų nepakankamos sankcijos piktnaudžiavusiems parama.	
4.	Sakykime, kad Jūs tampa socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginės socialinės paramos sistemoje?
Visos Lietuvos savivaldybės socialinę piniginę paramą turėtų skirstyti vykdydamos savarankiškąją savivaldybės funkciją.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginės socialinės paramos sistemos vykdymą

	pagal savarankišką savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelės savivaldybėmis galimus sunkumus.
Pritariu. Norint įveikti kilsiančius sunkumus būtina siekti kokybiškesnio bendradarbiavimo su kitomis institucijomis. Šiuo metu informacija su Darbo birža, Migracijos tarnyba, Mokesčių inspekcija vyksta prašymų suteikti informaciją forma, tačiau darbas vykdytų operatyviau, jeigu būtų sukurta vieninga informacinė sistema.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti piniginių socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginių socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.	x				
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.		x			
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginių socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.		x			

Septintas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginių socialinės paramos teikimo, vykdant savarankišką savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatoms?

	Ar pritariate šioms LR piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatoms?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.	x		-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir	x		-

	vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.			
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	x	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.		x	
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.		x	-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Paramos teikimo laikotarpio trumpinimas ir proporcingas dydžio mažinimas stabdo ilgalaikį naudojimąsi pašalpa. Yra pašalpų gavėjų, kurie skaičiuoja ar jiems apsimoka dirbti ar ne, todėl jei pašalpa būtų mažinama dar per trumpesnę laiką, žmogus greičiau ieškotų tinkamo darbo. Visuomenei naudingos veiklos atlikimo nuostatos teigiama pusė yra asmenų reintegracija į visuomenę. Susirinkę atlikti darbų žmonės bendrauja, dalinasi savo patirtimi, nepamiršta ir darbo ir bendravimo įgūdžių.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes...Papildoma pašalpa įsidarbinusiems skatina šešėlyje dirbančius asmenis pradėti užsiimti teisėta veikla. Asmenis, kurie gauna pašalpą tai papildomos lėšos bandant išsilaisvinti iš skurdo spąstų, tačiau tie, kurie nėra suinteresuoti ieškotis darbo, to ir nedarys dėl tokios motyvavimo priemonės. Asmuo prašantis paramos turi būti išnaudojęs visas įmanomas galimybes gauti pajamas, tačiau žvelgiant į vienišas motinas ši nuostata neatrodo tokia teisinga.

Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes...Panevėžio rajono savivaldybės tarybos nutarimu nuostata apie asmenis užsiregistravusius darbo biržoje yra pakeista.

Prašu prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksmui, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksmui.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	4
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	3
3.	Socialinio teisingumo siekis.	5
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	6
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	1
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerąja patirtimi.	2

Prašu atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Informaciją apie šį projektą gavome iš seimo, tad stebėjome projekto kūrimo eigą.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Pirma, reikalingos papildomos lėšos socialinės paramos teikimo komisijos darbui, antra, sunku į šią veiklą įtraukti bendruomenės narius dėl jų pasyvumo, trečia, asmenys persiregistruoja iš mažesnės į didesnę miesto savivaldą, kad nereikėtų atlikti tokių pareigų kaip visuomenei naudingos veiklos atlikimas arba bandydami nuslėpti savo tikrąją materialinę padėtį.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?
Seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijų veiklos įgaliojimai, teisės ir pareigos turi būti peržiūrėtos, suteikta galimybė daryti įtaką dėl dalies sprendimo priėmimo. Būtinumas būti išbandžius gauti pajamas iš visų įmanomų šaltinių gali pakenkti daliai vienišų motinų, todėl reikia peržiūrėti šią nuostatą. Darbo socialinės paramos skyriuje operatyvumas būtų spartesnis, jei būtų nustatytos konkrečios priemonės gerinančios tarpinstitucinį bendradarbiavimą.	
4.	Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginės socialinės paramos sistemoje?
Paramą savivaldybės skirstytų turėdamos savarankiškąją teisę.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginės socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėms galimus sunkumus.
Taip, tačiau joms iškilis daugiau sunkumų. Rezultatai gali būti ne tokie geri kaip mažose gyvenvietėse.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožas.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti piniginę socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.	x				
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.	x				
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginės socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.	x				

Aštuntas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginės socialinės paramos teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?

	Ar pritariate šioms LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.	-	-	x
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.		x	-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.	x		-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius	x	-	-

	sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.			
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.	x		
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.		x	-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Šios įstatymo nuostatos yra vienos svarbiausių, siekiant didesnio paramos gavėjų suaktyvėjimo besieškant darbo. Užkertamas kelias naudotis ilgalaike pašalpa arba nelegaliai dirbant gauti pašalpą iš valstybės kaip nedirbantis asmuo. Visuomenei naudingos veiklos atlikimas naudingas bendravimo ir darbo įgūdžiams tobulinti.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes... Pašalpos mažininui iš dalies pritariu, nes ši nuostata galėtų būti dar griežtesnė, kaip ir yra mūsų savivaldybėje.

Prašau argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... Nuostata yra kitokia, nei ta, kuria vadovaujamės Panevėžio rajone.

Prašau prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksniumi, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksniumi.

Nr.	Veiksniai skatinantys piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	4
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	2
3.	Socialinio teisingumo siekis.	5
4.	Decentralizacija - savarankiškas piniginės socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	6
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	1
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerąja patirtimi.	3

Prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Pasitarime savivaldybėje informavo skyriaus vedėja.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant piniginės socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Didesnė atsakomybė ir darbų kiekis, kokybiško bendradarbiavimo su kitomis institucijomis stoka, taip pat bendruomenės narių įtraukimas sprendžiant socialinės paramos klausimus.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas piniginės socialinės paramos teikimo nuostatas?
Trūksta aiškesnio, konkretesnio teisių ir galių reglamantavimo socialinės paramos teikimo komisijoms. Sankcijų piktnaudžiavusiems prašalpa nebuvimas.	
4.	Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte piniginės socialinės paramos sistemoje?
Priskirčiau visoms savivaldybėms skirstyti paramą pagal savarankiškąją funkciją.	
5.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse piniginės socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėmis galimus sunkumus.
Pritariu. Didžiuosiuose miestuose organizuojant visuomenei naudingus darbus yra sunkiau žmones aprūpinti darbo įrankiais, užtikrinti jų saugumą.	

Prašau įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožus.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Vidutiškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti piniginę socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų piniginės socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir rezultatyvumas.	x				
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.	x				
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginės socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis.		x			

Devintas respondentas

Siekiant išanalizuoti Jūsų savivaldybėje nuo 2012 m. sausio 1 d. vykdomos piniginės socialinės paramos teikimo, vykdam savarankiškąją savivaldybių funkciją, ypatumus, prašau atsakyti ar pritariate/iš dalies pritariate/nepritariate žemiau išvardintoms Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?

	Ar pritariate šioms LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nuostatomis?	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu
1.	Asmenys, užsiregistravę teritorinėje darbo	-	-	x

	biržoje, iš karto įgyja teisę kreiptis dėl socialinės pašalpos.			
2.	Socialinės pašalpos mažinimas nedirbančiam bet darbingam: nuo 12 mėn. iki 24 mėn. - 20%, nuo 24 mėn. iki 36 mėn. - 30%, nuo 36 mėn. iki 48 mėn. - 40%, nuo 48 mėn. iki 60 mėn. - 50%; ilgiau kaip 60 mėn. socialinę pašalpą gavęs asmuo nebetenka teisės ją gauti ateinančius 24 mėnesius.		x	-
3.	Socialinės paramos dydžio diferencijavimas bendrai gyvenantiems asmenims: pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį, antram asmeniui - 80%, trečiam asmeniui - 70%.		x	-
4.	Buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti, todėl atsisakius arba nesudarius sąlygų patikrinimui socialinė parama neteikiama arba nutraukiama.	x	-	-
5.	Papildomai skiriama socialinė pašalpa, kurios dydis lygus 50 procentų socialinės pašalpos, mokėtos per praėjusius 12 mėnesių iki įsidarbinimo, vidutinio dydžio, už kiekvieną su darbo ar tarnybos santykiais susijusį mėnesį, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius.			x
6.	Seniūnijų, bendruomenės įtraukimas į socialinės paramos teikimo procesą.	x	-	-
7.	Privalomas dalyvavimas savivaldybės administracijos organizuojamoje visuomenei naudingoje veikloje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.	x	-	-
8.	Paramą gaunantys privalo išnaudoti visas teisėtas kitų pajamų gavimo galimybes, tai yra prisiteisti dėl vaiko materialinio išlaikymo, kreiptis į Vaikų išlaikymo fondo dėl pašalpų.	x		-

Prašau argumentuoti, kodėl pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Pritariu, nes... Teisingiau skirstomos pašalpos, nes mažų miestelių gyventojai vieni kitus gerai pažįsta ir žino tikrąją padėtį. Padoriau gyvenantys nebesiryžta pretenduoti į pašalpą, tuo tarpu socialinis darbuotojas geriau pažindamas kiekvieno pašalpos gavėjo padėtį gali tikslingiau padėti.

Prašau argumentuoti, kodėl iš dalies pritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Iš dalies pritariu, nes...Pašalpų dydžio diferencijavimas iš dalies motyvuoja darbingo amžiaus asminis ieškoti darbo, tačiau gali nukentėti daugiavaikės šeimos, taip pat galimas piktnaudžiavimo atvejis, kuomet vienas iš kartu gyvenančių asmenų deklaruotų fiktyvią gyvenamąją vietą. Todėl mūsų savivaldybėje šia nuostata nesivadovauja.

Prašu argumentuoti, kodėl nepritariate aukščiau išvardintoms įstatymo pataisoms.

Nepritariu, nes... Paramos gavėjas turi būti pats suinteresuotas ieškoti darbo, o ne skatinamas papildomomis pajamomis.

Prašu prioritetų tvarka suskirstyti, kokie veiksniai Jūsų nuomone labiausiai skatina pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą. 6 balai skiriami svarbiausiam veiksniai, 5 balai - antram pagal reikšmingumą ir t.t., o 1 balas skiriamas mažiausiai svarbiam veiksniai.

Nr.	Veiksniai skatinantys pinigines socialinės paramos sistemos tobulinimą	Jūsų skiriami balai pagal reikšmingumą
1.	Siekis sumažinti socialinei piniginei paramai skiriamas lėšas.	5
2.	Nuolatinis viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijos kėlimas.	3
3.	Socialinio teisingumo siekis.	4
4.	Decentralizacija - savarankiškas pinigines socialinės paramos skirstymas savivaldybėje.	6
5.	Piliečių, bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų iniciatyvumas ir dalyvavimas sprendimų priėmime.	1
6.	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas dalinantis informacija ir gerą patirtimi.	2

Prašu atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

1.	Kas ir kaip informavo apie Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo projektą, kuriuo dabar vykdoma savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Savivaldybės administracijos direktorius susirinkimo metu.	
2.	Kokios problemos kyla įgyvendinant pinigines socialinės paramos teikimą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją?
Komisijos darbas nėra pakankamai finansuojamas, todėl darbuotojams į posėdžius kelionės nėra kompensuojamos. Dėl didesnės atsakomybės ir didelio darbų kiekio dažnai tvyro įtampa darbe.	
3.	Kokias išvelgiate įstatymo spragas ir kokias siūlytumėte papildomas pinigines socialinės paramos teikimo nuostatas?
Buities ir gyvenimo sąlygų aktas yra tik patariamojo pobūdžio, tačiau asmuo surašęs aktą yra geriau susipažinęs su paramos prašančio situacija, nei skyriuje dirbantis specialistas. Tad reikėtų buities ir gyvenimo sąlygų aktą reglamentuoti, kaip oficialų pradinį sprendimą.	
5.	Sakykime, kad Jūs tampate socialinės apsaugos ir darbo ministru (-e). Ką visų pirma keistumėte pinigines socialinės paramos sistemoje?
Piniginės socialinės paramos teikimą vykdamas savarankiškąją funkciją praplėčiau visose savivaldybėse.	
6.	Ar pritariate praplėsti kitose savivaldybėse pinigines socialinės paramos sistemos vykdymą pagal savarankiškąją savivaldybių funkciją? Pasidalinkite mintimis apie didelėms savivaldybėms galimus sunkumus.
Pritariu, susidūrus su sunkumais, tikrinat didelį kiekį prašymų pagrįstumus, lengviau spręsti ir priimti sprendimus, atitinkančius banedruomenės poreikius, yra turint teisę vykdyti vienokius ar kitokius pakeitimus paramos teikimo tavrkoje.	

Prašu įvertinti Jūsų savivaldybės sistemos bruožas.

Bruožas	Labai gerai	Gerai	Viduti -niškai	Blogai	Neturiu nuomonės
1. Veikianti pinigine socialinės paramos sistema.		x			
2. Nuo 2012 m. sausio 1d. vykdomų pertvarkymų pinigines socialinės paramos sistemoje veiksmingumas ir	x				

rezultatyvumas.					
3. Gebėjimai organizuoti pokyčius socialinės paramos sistemoje.		x			
4. Pilietinis iniciatyvumas ir jo indėlis į piniginės socialinės paramos sistemos rezultatyvumo didinimą.			x		
5. Socialinės paramos skyriaus bendradarbiavimo naudingumas su Darbo birža, Sodra, Mokesčių ir Darbo inspekcijomis, seniūnijomis, bendruomenėmis	x				